ספר מלאכת שלמה

מהגי"מ שלמה עדני זצ"ל חד מרבנן קשישאי בעה"ק חברון ת"ו תלמיד הגי"מ בצלאל אשכנזי זצ"ל.

ובעזרת מי שיצר את האדם בחכמה. והוא שוכן עומקא ורומא. נתחיל מסכת יומא.

מסכת יומא

פרק א שבעת ימים וכו'. עד סוף ס' ו' ביד פ"א דהלכות עבודת יום הכפורים.

וכתבו תוס' ז"ל שבעת ימים קודם יום הכפורים יש מקומות שנוהגים המנהג בריש"א כמו בכאן ובכבא קמא ד' מטות מיקן ובפ"ק דר"ה ד' ר"מני שנים ואיכא דוכתי דתני מניינא לנפוף לפני מידיהן של גויים שלשה ימים ברפ"ק דע"ז ובפ"ק דקדושין פשטה נקמת בשלם דרכים ומומנין ודורשין בהלכות המג שלשים יום ע"כ: **מפרישין** ב"ג מביתו וכו'. ר' יוחנן יליף לה מן המלואים כדפי' ר"ע ז"ל ורים נקים יליף לה מסיני דכתיב ויסכן כנוד ה' על הר סיני ויכסהו הענן ששת ימים ויקרא אל משה ביום השביעי מכלי כתיב ויקרא אל משה ביום השביעי מאי ששת ימים זה נגה אב שכל הנכנס במחנה שכינה ששון פרישה ששה דס"ל לרים לקים דזה היה מעשה אחר עשרת הדברות ויכסהו הענן ששת ימים לא קאי אהר אלא אמשה ויקרא אל משה ביום השביעי אחר שהיה מופרש ששה ימים לקבל הלוחות ואיכא תנא דס"ל נמי הכי ופריך בגמ' והא אמר שבעה ימים לקבל הלוחות ואיכא תנא דס"ל נמי הכי ופריך בגמ' והא אמר שבעה תנן ומשני מתני' ר' יהודה בן בתירא דחיים למומאת ביתו כתיב אתיר בסמוך בסמוך נס"ל: **מפרישין** וכו'. תוס' פ' כל סיד דף פ"ו: **פלהדרין**. כך הגירסא ביתום' אבל בערוך הביאו בערך פרהדרין בריש"ם. וכן בגמ' כאן ובהוריות דף י"ג וכן בתוספתא וכתב הר"מ דילונאמו ז"ל דנס בנוסחת כ"י כתיב ברי"ם. ובגמ' בעיון מביאו למה סורם פי' רש"י ז"ל מאשתו למה סורם תנא אשתו עמו שם שהרי על כרחך לשכת פלהדרין לא היתה קדושה שאין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד כ"ם שכיבה ותוס' ז"ל הקשו למה לא קדושה כקדושת עזרה מ"מ כהר הבית היתה לאמרי' וכו' ופירשו הם ז"ל למה סורם הוה לן למימר שיפרישוהו למחנה אחת בהר הבית דמחנות לא מתקדשו ומשני תניא א"ר יהודה אמר רבא על אשתו והמנה ספק נדה שתמנה הם על הסדין שקמחה בו ואין ידוע אם בשעת ביאה היה בה דם זה או לאחר ביאה ובועל נדה ממא שבעה ויהא אסור לבוא במקדש ביום הכפורים אמרוה רבנן קמיה דרב חסדא כמאן כר' עקיבא דאמר נדה מטמאה את בועלה דאי רבנן הא אמרי אין נדה מטמאה א"ל רב חסדא אפי' תימא רבנן ע"כ ל"ש רבנן עליה דר' עקיבא אלא בההר אחר אבל בהר אחר מודו ליה: וביאור ענין זה הבינהו במה שהתבתי בפ' שני דנדה. עוד גרסי' בגמ' א"ר זירא ס"מ בועל נדה אינו כנדה שאסורה לטבול בשביעי עד הלילה אלא שובל בשביעי הלכך לא נפי פרישה אלא שבעה ימים ואם בא על ספק נדה ביום הפרישה מוהה מקלת היום ובועל ערב יום הכפורים שהוא שביעי ביום ומעריב שמשו ונכנס במקדש ביום הכפורים דאי ס"ל בועל נדה כנדה אימת טבל זה אם בא על נדה ביום פרישתו בלילה דיום הכפורים למחר היכי עביד עבודה והא בעי הערב שמש אלא לאו ס"מ בועל נדה אינו כנדה והכי איתא נמי בברייתא בהדיא ובגמ' פריך ועל שאתה מפרישו מטומאת ביתו ושאר כל אדם ונכנסין ויוצאין הפרישהו מטומאת מת ולא יהו כל אדם נכנסין ויוצאין אלא שמא אומרת טומאת מת הוה עליו ומשני רב תחליפא אבוה דרב הונא בר תחליפא משמיה דרבא זאת אומרת טומאת מת הותרה היא בעבור ואף קרבן אלו דוחה את הטומאה שהרי זמנו קבוע וקרבן עבור חלוי בו רבינא אמר אפי' תימא טומאת המת דחויה היא בעבור פי' שאע"פ שקרבן העבור דוחה אותה בקושי אחרה ולא סיתר נמור וכל מה שאפשר להדורי מהקרבין שיעשה בטהרה אפ"ה טומאת המת לא שכיחה טומאת ביתו שכיחה: ובפ' כל הקטורין דף ל"ג אמרינן דתניי ורבא תרוייהו ס"ל טומאה דחויה היא בעבור: **לשבת פלהדרין**. מתחלה כל ימי משמרת הכהן שהאריך ימים היו קורין אותה לשכת בולוטין כלומר ברים: **ומתקנין לו כהן אחר** וכו'. בגמ' דייקי' מדקתני מתקנין ולא קתני מסרסין ואע"פ שלא סורם אם יחרע פסול בראשון יעבוד זה הסני ס"מ פרישה לא מעכבת בה עבודה לדורות: **שמא יארע בו פסול**. גמ' פשיטא מירע בו פסול קודם תמיד של שחר מתכנין אותו לזה המשמש התחיל בתמיד של שחר פי' שיעשה הוא תמיד של שחר בשמנה בגדים ויהא מחוגר לכשהגה גדולה קודם שיגיע עבודת יום הכפורים אלא מירע בו פסול אחר תמיד של שחר נמה מתכנין אותו הרי עבודת יום הכפורים שאחר התמיד בד' בגדים ובמה הוא ניכר שהוא כ"ג משולש והיכן יצא מהליוטות שהיא עבודת היום נעשית בכ"ג ומשני רב פפא בנסקנא עבודתו ביום הכפורים מתנכהו מי לא תניא כל הכלים שעשה משה משיחתן מקדשתן נוכלין ואילך עבודתם מתנכהן הכא נמי עבודתו מתנכהו להיות כ"ג כיון שהיה כשרה אלא בכהן גדול: **רי"א**. פ' היסן דף כ"ד: **אף אשה אחרת מתקנין לו** וכו'. בגמ' פריך ומי פני ליה בתקנה פי' בהזמנה לחולה והא ביתו אמר רחמנא והא לאו ביתו הוא ואע"ג דקדיש לה כל כמה דלא כנים לה לאו ביתו היא ואי דכנים לה א"כ ה"ל שני בתים ורחמנא אמר וכפר בעדו ובעד ביתו ולא בעל שני בתים ואי דמנרש לה א"כ הדרא קושיא לדוכתה שמא תמות ומסיק דמנרש להו לתרוייהו ולחדא אמר לה הרי זה ניסיך ע"מ שלא תמות חברתיך ולחדא אמר לה הרי זה ניסיך ע"מ שתכנס אני לבית הכנסת דאי מייתא הא קיימא הא ואי מייתא הא קיימא הא מאי איכא למימר דלמא מייתא חברתה בפלגא דעבודה ובעל ליה עבודה למפרע בשני בתים אי חזי לה דקא בעיא למימת קדיש איקו ועיל לבית הכנסת ומשוי לגמרא דהא דמתה ניחא למפרע: **א"ל חכמים א"ב אין לדבר סוף**. ור' יהודה סבר למיתה דחלא חייבי' דחרתי לא חייבי' ורבנן סברי אי איכא למיתה אפי' למיתה דחרי חייבי מטום דמיתה אינה מסורה בידם אבל בטומאה ליכא למיתה דכהן גדול זריז הוא ומסמר מן הטומאה וכיון דעבדיון ליה ברה כ"ם דמזדרז אפי' וכתבו הוס' ז"ל ואע"ג דבפ"ל אחין משמע לפ"ז אתי מתני' דהתם דלמיתה דחד חייבי' לחרי לא חייבי' ופתם מתני' דהכא כ"ל דאי חייבי' לחדא ניחוש נמי לטובא י"ל דה"ק הכא אי חייבי' למיתה דחד לזמן מרובה כמו בהיא דפ"ל אחין דילמא אדמייבם חד מיית איכא מ"מ למיתה דזמן מועט כי הכא לא הוה לן למיחש אלא מטום מעלה דכפרה חייבת לזמן מועט א"כ ניחוש אפי' לחרתי ותלת א"ל התם הטשא בעלמא הוא מטום בטול מצות יבמין דליכא איסורא טוב אי אבל הכא מטום דכפרת כל ישראל תלויה בזה ניחוש אפי' לחרתי ותלת ואפי' לזמן מועט וא"כ אין לדבר סוף הילך ליכא למעבד תקנתא לחאי חשבא ע"כ. ובירוש' מהו אין לדבר סוף שמא תמות אשה זו ותמות אשה אחרת א"ר מנא עד דאית מקשי לה על דר' יהודה קשייתה על דרבנן שמא יארע קרי לכהן זה ויארע קרי לכהן אחר קרי מצוי מיתה איכא מצוה נזרו על דבר שהוא מצוי ולא נזרו על דבר שאינו מצוי והא אשכחנא דר' יהודה אמר מיתה מצויה הדא הוא דתניין ר' יהודה אומר אף אשה אחרת מתקנין לו שמא תמות אשתו תמן בפ' כל הנפ תניין המביא נט וכניחו זקן או חולה מותנו לה בחזקת שהוא קיים תמן אית אמר אין מיתה מצויה והכא אית אמר מיתה מצויה תמן ביחיד וכאן בגבור חומר הוא בגבור והא אשכחנא דר' יהודה מחמיר ביחיד דתניא א"ר יהודה לא היה שופר של קנין בירושלים משני ההערובות שמא המות אחת מהן ומאלא דמי הטאות מתות מעורבות בקרבן ע"כ ובראה שלא הטא לתרן על זו הקושיא דים לחלק בין אדם דאית ליה מזלא לעופות כדאמרי' בכמה דוכתי בבבלי ומ"מ דקדקתי בירושלמי לניסין על זו המשנה ואינו מקשה שם כלל רק בפ' מי שאחזו על מנסת מה היא באותן הימים וכו' יהודה אומר וכו' התם רמי דר' יהודה דהתם אדר' יהודה דהכא ומשני. ועיין בספר קרבן אהרן פ"ח דפרשת אחרי מות: **ב כל שבעת הימים** וכו'. גמ' מאן תנא אמר רב חסדא אלא כר' עקיבא דאי כר' עקיבא הא אמר טהור שנפלה עליו הזאה אמאי דתניא וכו' והיכי עביד עבודה והא כל ז' מיין עליו אביי אמר אפי' תימא ר' עקיבא דעביד עבודה ולפניה מדו עליה וטבל ועביד הערב שמש. וכן משמע שהרמב"ן בירושלמי: **ומקטיר את הקטרת ומטיב את הנרות**. גמ' אמאי קטרת בריש"א והדר נרות ורמינהי מי שזכה בדישון מזבח הפנימי. מי שזכה בדישון הטמונה. מי שזכה בקטרת. ומשניות הן בפ"ג דתמיד ומסיק ר' יוחנן מאן תנא לסדר תמיד דהך מסכתא דידן דמייתי בסדר יום הכפורים דפליג אמשניות דסדר התמיד ר"ש הים המלפה דשמעינן ליה דפליג אסתמיה דתמיד דמתני' דרפ"ד דתמיד כדכתבינן התם. ורמי הא דשמעינן ליה דפליג אסתמיה דתמיד דמתני' דרפ"ד דתמיד כדכתבינן התם. ורמי סדר יומא אסדר יומא דתנן לקמן פ' שני הפיים השני מי שוחט מי זורק מי מדשן מזבח הפנימי מי מדשן את המנורה וכו' הפיים השלישי חדשים לקטרת בוקר והפיים דשמעי' מינה דסמכת הנרות קודמת לקטרת ומשני אמר אביי לא קשיא מתני' דהכא בהטבת שתי נרות ותנא דידן ס"ל בקטרת מפסיק להו פי' דבריש"א מטיב חמש נרות והדר מקטיר קטרת והדר מטיב שתי הנרות והא דתנן הטבה בריש"א בהטבת חמש נרות דאמוטות קאמר וההיא דאביי מסדר סדר המערכה דקאמר דבדם התמיד מפסיק להו ההיא אליבא דאמר שאול קאמר לה ומתני' דרבנן רב פפא אמר לא קשיא הא דבנן הא אבא שאול קטרת בריש"א רבנן נרות בריש"א אבא שאול ופריך אימא סיפא דתנן לקמן פ"ג הביאו לו את התמיד קרבו ומירק אחר שחיטה על ידו נכנס להקטיר את הקטרת ולהטיב את הנרות אתאן לרבנן ריש"א וסיפא דבנן ומניעתא אבא שאול ומשני אין ריש"א וסיפא רבנן ומניעתא אבא שאול ובעי בגמ' בשלמא אביי לא אמר כרב פפא ריש"א וסיפא רבנן ומניעתא אבא שאול לא מוקים לה אלא רב פפא מ"ש לא אמר כאביי ומשני אמר לך רב פפא הכא בריש"א הטבת שתי נרות והדר הטבת חמש נרות ואפכא ס"ל לאיתני דהא ליכא מאן דפליג דחמש נרות בריש"א ואביי אמר לך אורויי בעלמא הוא דקא מורי ומלמדנו שצריך כהן גדול להיות עסוק כדי שיהא רגיל ולא קפיד אסדרא ואסדרא הא סדר הני ליה בפ' שני הטבת חמש ובפ"ג הטבת שתים. וכתבו הוס' ז"ל יש לפ' דלא קאמיב במתני' אלא הטבת שתי נרות שהן נמר העבודה והטבת חמש נרות לא היה עושה הכהן גדול ע"כ. ושין במ"ם בארך בר"ם לא היו מפהין בשם הראב"ד ז"ל: **ומקריב את הראש ואת הרגל**. בגע"ד הטעם למקריב אלו יותר משאר אברים משום דתנן בפ"ד הראשון בראש וברגל וה"ג תנן לקמן בפ' שני מי מעלה אברין לכבש הראש והרגל ושתי הידים וכו' ומן הדין ראוי שיהיה ס"ל ראשון להקריב האברים שדינם להקרב ראשונה וכלתנן סוף מסכת תמיד הוסיף לו הראשון הראש והרגל וסמך עליהן ויתקן הוסיף הכהנים בפירקין דלקמן וכן פי' ג"כ בתוספת י"ש אלא שכתב וה"ה לכולהו ופשוט הוא וביד פ"ה דהלכות כל המקדש סי' י"ב ובפ' עשירי דהלכות מעשה הקרבנות סי' י"ח: **ג מעמידין אותו בשער המזרח**. ירושלמי היכן היו מעמידין אותו מנפיים לו מבחון אין תימר מבפנים כהאי דתניין קמן המזבח עבילות היה שם באותו היום אתא שלא

שלא היה אדם נכנס לעזרה לעבודה אפי׳ מהור עד שיהא עובל ול׳ מחמת יום הכפורים אין תימר מבחוץ כולהון מחמת יום הכפורים ע״כ: **ומעבירין לפניו פרים אלים ובבשים.** גמרא תנא אף השעירים ותנא דידן מ״מ לא תני שעירים כיון דעל חטא קאתו תנא דעתיה ופר אע״ג דעל חטא קא אתי מ״מ כיון **דעניו** ועל אחיו הכהנים הוא דאתי באחיו הכהנים אי איכא אינים דאית ביה מילתא מידע ידע ליה ומיסדר ליה בתשובה בכולהו שראל לא ידע אמר רבינא סייגו דאמרי אינשי אי בר אתתיך דיילא הוי חזי בשוקא קמיה לא תחלף פי׳ רש״י ז״ל דיילא שוטר המלך בשוקא קמיה לא תיתלף דמתוך שהיה מכירך מתהלא בקי הוא בעובדך ומעשיך למנוע עליה לנגות מאיר ממון ע״כ: **מעבירין לפניו פרים** וכו׳. פי׳ שע״י שירלה אותם יזכור בחיזה אופן ישאה עבודה למחר עם הסור וכן עם האילים והכבשים ובכך יורגל בעבודה כאילו כבר עבאה ה״ר יוסף ז״ל: **ד לא היו מניחין אותו לאכול הרבה.** אבל מן הדברים המביאין לידי חטא ומקרי מונעין ממנו לגמרי וצירוכלמי תעפ״כ הוי קורין עליו את הפסוק הזה אם ה׳ לא יבנה בית וגו׳ ולא מן הנסים שהיו נעשין בבית המקדש הם א״ר אבין ע״ש לא תיסו א״ר יוסי בר בון כאן בראשון כאן בשני ע״כ: **ה הוליכוהו לעליית בית אבטינס.** לגמרו חפיצת הקטרת וזה לדעת האומר שהיא מן העבודות הקטנות שבמקדש ועוד נאמר בתחלת מנחות כי אין הדבר כן אלא כמו שאמרו לשם מלא חפציו אינשי ע״כ. אבן ביד בהלכות עבודת יום הכפורים פ״ד כתב שהיא מן העבודות הקטנות שבמקדש: **אנו שלוחי ב״ד** וכו׳. גמרא לימא תהוי תיובתא דרב הונא ברייה דרב יהושע דאמר הני כהני שלוחי דרחמנא מיהו דאי אמרת שלוחי דיקן מיהו מי איכא מידי דא״ן לא מיקן למעבד ושלוחי דיקן מאו עבדי הכי קאמרי ליה מסבירין או עליך על דעתנו ועל דעת ב״ד ולאו בעבודה קאמרי ליה אלא לענין קבלת שבועה כלומר לא לפי המחשבה שבלבך אם באת להעדים בקבלת השבועה אנו מסבירין אותך לפי דעתנו ודעת ב״ד. ועיין במ״ש בנדרים פ״ל סי׳ ג׳: **והשביעוהו.** פי׳ הרמב״ם ז״ל לפי שבאותה שעה לא יוכל שום אדם לדעת מה שהוא עושה כמו שנאמר ואל אדם לא יהיה באהל מועד לכפר בקדש עד צאתו ומפני זה היו מסבירין אותו והוא היה בוכה מפני מחשדוהו במיתת והם היו בוכין שהשדוהו כי אסור בהורתנו לחשוד ולחשוב מחשבה רעה על אדם שעיינו מסוכן אלא לצורך הכרחי כמו שהראה ע״כ: **ן אם היה חכם דורש ואם תלמיד חכם דורשין לפניו.** כל״ל ולשון הרמב״ם ז״ל שם פ״א דהלכות עבודת יום הכפורים ואם היה תלמיד דורשים ע״כ וכך נראה דגרים ר״ע ז״ל וכן משמע מרש״י ז״ל. וכתב הר״מ דילומתו ז״ל שכך נרסת ה״ר לוירו ז״ל נ״כ. וכן הגיה נ״כ ה״ר יהוסף ז״ל: **זכריה בן קבוטל.** אמרי׳ בגמ׳ דקבוטל בנית נרסין. ומייתי לה בס״פ בתרא דברכות. וצירוכלמי תני במתני׳ ותלוים מפני שמעמן מפיג את השינה. כהנא שאל לרב מה ניתני קבוטל או קבוטר והוה קאים מגלי ואחוי ליה באצבעתיה נסר קבוטר ע״כ: **ן פרחי בהונה.** אית דגרסי פרחי ליה וכן נראה דגרים הרמב״ם ז״ל בספ״א דהלכות עבודת יום הכפורים: **באצבע צרדא.** תוס׳ פ׳ שני דעירובין דף כ״א כתבו דר׳ אלעזר הקליר לאצבע הקרוי אמה קרי ליה אינון צרדא וכן נראה שפי׳ הרמב״ם ז״ל וז״ל אצבע צרדא הוא אינה גדול עם האצבע האמצעי והרבה עושין אותו בעת הסמיכה ויעשו בו תנועות עריבות ע״כ ומכאן הביא ראיה מה״ר אינרלן בתשובותיו שיש קנ״ל להתיר לתקיע גודל באצבע בשבת לשתק תינוק. ושוב מצאתי כן בספר הרומות הדשן סי׳ ס״ב. בלשון ר״ע ז״ל המתחיל הנה אותם צריך לדעת והפג אחת. וגמ׳ אמרי׳ דאמרי ליה אחוי קידה דהיינו שנעמן נודלו באדרן ושוחה ומשק את הרצפה ועומד: **ומעסיקין אותו עד שמגיע זמן השחיטה.** גמרא תנא לא היו מעסיקין לא בגבל ולא בכור אלא בפה ומה היו אומרים אם לא יבוא בית וגו׳ כלומר הזהר בעבודתך שהבא לשם שמים שתבא לרצון שאם אינה לרצון אין טרחך עולה לכלום שוא עמלו בוניו בו בתנ״ך יגיעין בבנין שלא יתקיים. מיקירי ירושלם לא היו ישנים כל הלילה כדי שישמע כהן גדול קול הברה ולא תבא שינה חופפתו: **ד קריאת הגבר.** גמרא מאי קריאת הגבר רב אמר קרא גברא ר׳ שילא אמר קרא הרגולא והגיא כותיה דרב ותניא כותיה דר׳ שילא וצירוכלמי דתקנים ר״פ אלו הן הממונים ודפ׳ הגלגל משיים בה דא״ל רב לרבי שילא והתון בן גבר על גבילא שערים אית לך לאימר דאתי בר הרגולא וכי היכי דהך בן גבר גברא הכי ממי הכא ע״כ: **בכל יום תורמין.** פ׳ המזבח מקדש דף פ״ו ועיין בספר קרבן אהרן פ׳ שני דפ׳ לו. ומפ׳ בגמ׳ נקמן ר״פ שני דאין הרומת המזבח פחיתה מקומן דלאמר כאן והריס ונאמר בהרמת הקומץ והריס מה לאן תנא קומצו אף כאן אין פחות ממנא קומצו: **ביום הכפורים מחצות** וכו׳. ירוש׳ א״ר תנא לא מסתברא דא אלא יה״כ מאשמורת הראשונה וכגנאים מחצות אלא יבואו לידי לאון ע״כ: **בפי׳ ר״ע** ז״ל ביה״כ מחצות משום חולשא דלבן גדול. אמר המלקח בתוס׳ כתבו שם נרסא אחרת דנרסינן משום חולשא דלבן הדיוט וכתבו באדרן בנרס״ד דמסכת תמיד בשם הראב״ד ז״ל. וביד פ׳ שני מהלכות תמידין ומוספין סי׳ י״ח. ושם לתמוה דבמתני׳ תנן ובגנאים מאשמורת הראשונה ושם כתב ובגנאים מתחלת שלש אמצעי של לילה ואפשר שהוא ז״ל רואה לפרש מהאשמורת הראשונה מסוף אשמורת הראשונה דהיינו התחלת שלש אמצעי ותימה אלא דבר בזה מהרי״ק ז״ל:

פרק ב בראשונה וכו׳ פ״ק דתמיד דף כ״ח ובבלי וצירוכ׳ פריך ועבודה זו של תרומות הדשן מ״ע לא תקונו לה פייסא כגון אחר עבודות דמתני׳ דתניא שכל התלוין בפייס היתה קודם שאירעה תקלה זו במרוצתם ומשני בבבלי בלשון שני מעיקרא סבור היו דאיכא אונס שיש לא אתו כיון דחזו דאתו לידי סכנה **תקיע** ליה רבנן פייסא ואברים ופדרים שהוא כבר כל הלילה ותקונו ליה פייסא כדתנן מי מעלה אברין מן הכבש למזבח תע״ג דאיכא אונס שיש שאני מינגא ממיקם פי׳ נוח לו לאדם לנדר שיש מעיינו מלילך ליישן על סוף הלילה מלהיות עומד ממטתו בהשכמה לעבודה ראשונה שהיא תרומת הדשן והדר פרכינן ותקנתא לרך גיסא הוא פי׳ שמפני שאירעה תקלה מתקן להם פיים והא לרך גיסא הוא בשביל סדור מערכה ושני גזירי עצים שהתורם הוא המסדר וכיון דכולן בכהן אחד יש כאן עבודות חשובות ומעיקרא בעי פיים דתניא מי שזכה בתרומת הדשן יזכה בסדור המערכה ובשני גזירי עצים ומשני אמר רב אשי בחי תקנות הוו מעיקרא סבור ב״ד לא אתי כיון דאתו דלתו ונקאתו נמי לידי סכנה

תקינו לה פייסא וכיון דתקינו לה פייסא לא אתו אמרי מי יימר דמתרמי לן ולא חשיבא עלייהו למיפרח עלה מספיקא הדר תקינו להו מי שזכה בתרומת הדשן יזכה בסדור המערכה ובשני גזירי עצים כי היכי דיתו ויפייסו: וצירוכלמי תירץ נ״כ כך כיון דתרומת הדשן כשרה כל הלילה דכתיב כל הלילה והריס אם אומר את יפים אף הוא אינו משכים על הספק: **רצין ועולין** כך נ״ל: **וכל הקודם את חברו בד׳ אמות זכה** וכתב הר״מ דילומתו ז״ל נכ״ל וצירוכלמי לתוך מרבע ע״כ. וכן הגיה נ״כ כ״ר יהוסף ז״ל: ובגמ׳ בעי רב רב פפא ד׳ אמות שאמרו לגבי המזבח נקיט להו דהיינו בהלי אמה יסוד ואמה סובב או דילמא לסמיכת רגלה התחומה למזבח נקיט להו לבר מיסוד וסובב שהוא שם קודם לסמיכת רגלו וקאי בתיקו: וצירוכלמי מה בתוך ד׳ אמות לכבש או בתוך ד׳ אמות למזבח מן מה דתנינן בסמוך מעשה שהיו שנים שוין רצין ועולין בכבש הלא אמרה בתוך ד׳ אמות למזבח ובהדיא תני לה ר׳ חייא כל הקודם את חברו לתוך ד׳ אמות למזבח זכה ע״כ: וזה פשוט לו לרב פפא דד׳ אמות דגבי מזבח תנן ומאי דפשיטא ליה לרב פפא הוא דמיבעיא ליה לצירוכלמי ומשני לה: **הצביעו** מפני שאסור למנות אנשים מישראל ואפי׳ לדבר מצוה ובגמ׳ א״ר אלעזר כל המונה את ישראל עובר בלאו שנאמר והיה מספר בני ישראל כחול הים אשר לא ימד ולא יספר רב נחמן בר יצחק אמר עובר בשני לאוין שנאמר לא ימד ולא יספר: **אין מוציאין גורל במקדש** ואם הוציא אמרי׳ בברייתא בגמ׳ דאין מונין לו ולא עוד אלא שליקה מן הממונה בפקיע יביד כולה מתני׳ ע״ש סימן ל׳ רפ״ד דהלכות תמידין ומוספין עד סוף סימן ח׳: ומה שכתוב שם ביד ואם הוציא שלש מונין לו שלש ר״ל ואם הוציא האצבע שלישי עם האצבע שבאל אע״פ שאינו רשאי מונין לו אותו האצבע עם האצבע שעמו לאחת אבל אם הוציא הגדול עם האצבע אפי׳ בדיעבד אין מונין אותו לו אלא מוציאין אותו מביניהם כך נלע״ד מתוך סוגית התלמוד: **ב מעשה שהיו שנים** וכו׳ בגמ׳ שם פ״ק דתמיד וגשבחה כך נקד הר״מ ז״ל הבית נ״כ בשב״א: וי״ם דל״ג מלת ונפל: גרס׳ בגמ׳ ת״ר מעשה בשני כהנים שהיו שניהם שוין רצין ועולין בכבש קדם אחד מהן לתוך ד׳ אמות של חברו נטל סכין ותקע לו בלבו עמוד ר׳ לדוק וכו׳ ופרכי׳ כי מעשה קדים אינמא דשפיכות דמים שהחל אשפיכות דמים לא תקינו פייסא אכברה רבנן תקינו אלא דכברה רבנן קדים וכיון דתקינו פייסא ד׳ אמות גבי שפיכות דמים מאי עבידתייהו אלא לעולם דשפיכות דמים קדים ומעיקרא סבור אקרלי בעלמא הוא כיון דחזו דאפי׳ ממילא אתי לידי סכנה תקינו רבנן פייסא ובגמ׳ בעינן לוחן הנאסרים לפיים מה היו לובשין בגד חול או בגדי קדש רב נחמן אמר בבגדי חול רב ששת אמר בבגדי קדש ובגמ׳ מפ׳ טעמייהו: **ד׳ פייסות** וכו׳ ובגמ׳ בעינן כשהן מפיסין לעבודה אחת מפיסין כגון מי שוחט ולכשיזכה מי שזכה לשחיטה שוב אין פיים לשאר שיים עשר עבודות אלא כהנים שמוקפין לימוי ממשכין אחריו כפי סדר משנתנו שני לזריקה אליה לדישון מזבח הפנימי רביעי למורה וכן כולם או דילמא לכל עבודה ועבודה מפיסין ומוסיף ת״ש דתני ר׳ חייא לא לכל עבודה ועבודה מפיסין אלא כהן שזכה בתמיד שיים עשר אחיו הכהנים נמשכין עמו ש״מ: ולשון פייסות הוא לשון פיים ורעוי שע״י הגורל מתפיים ומתרלה באדם לאחרו ואין נותן עיניו בעצמו חברו או בעובת חברו או במעלת חברו שחושב שהיתה ראויה אליו: ומצאתי שנקד הר״מ דילומתו הכי ז״ל הפיים בלי״ו וכתב שהוא כמו לבב מן לבבות או פיס כמו אין מן עצות ע״כ: **ג הפיים השני** פ״ק בגמ׳ דף ל״ד: **מי שוחט מי זורק** משמע קלת מפי׳ הרמב״ם ז״ל שהשחיטה כבר ר״ע ז״ל דליכא קפידא לי גרסי׳ מי זורק מי שוחט: ואמרינן בגמ׳ דעל כל אלו לא היה רק פיים אחד וכיון שזכה כהן אחד בעבודה אחת כגון שחיטה או כגון זריקה לפי מה שמשמע מפי׳ הרמב״ם ז״ל אחר פיים עשר אחיו הכהנים משכין אחריו כסדר שהן עומדין כמוכין זה לזה וכלכתבינן כבר לעיל בסמוך אבל שם בפ״ל דהלכות תמידין כתב הרמב״ם ז״ל חה שיש בפיים רשאין הוא שוחט תמיד של שחר והשני שעומד בלבו הוא מקבל את דם התמיד והוא זורקו ע״כ ואע״ג דשחיטה כשרה בזר תקנו לה פיים כיון שהיא עבודה ראשונה וחביבה להו דילמא אתו לאנוויי עלה: **מי מדשן מזבח הפנימי** פי׳ הרא״ש ז״ל בפירושו למסכת תמיד לא חשש התנא לשנות העבודות על הסדר דדישון מזבח הפנימי קודם לדם התמיד כדאיתא בסדר מערכה שסדר אחיי משמע דגמ׳ בסדר יומא אלא התחיל הפיים בעבודות דם התמיד ואח״כ הפסיק בהקרבת התמיד ושם דישון מזבח הפנימי והמורה: **מי מעלה אברים לבבש** מקבלין היו אותן מן הממתה ומוליכין אותן על הכבש הראש והרגל הימני בכהן אחד ואחי הידים מן הכתפיים בכהן שני הטיקן הוא הגב מן הדפנות ולמטה עם הזנב ורגל שמאלי בכהן שלשי החזה והגרה בכהן רביעי ואחי הדפנות בחמישי הקרביים בששי הסלת עשרון למחת התמיד בשביעי חביתין מלי עשרון של מנחת כ״ג הקרבה בכל יום עם התמיד בשמיני והיין רביעית ההין לנסכי תמיד בתשיעי עכ״ל ז״ל וביד פ׳ שני דהלכות מעשה הקרבנות סי׳ ד׳: **העוקץ** פי׳ בערוך הטוקן הוא הטלה כדכתיב לעומת הטלה: **החזה והגרה** הגרה ברים וכן בערוך ופירש שמקום שחוקר הראש על הצלעות נקרא גרה והוא כגד החזה ע״כ: והראב״ד ז״ל פי׳ כפי׳ רש״י שהעתיקו כבר ר״ע ז״ל: וכן מהרי״ק ז״ל בפ׳ שני דהלכות מעשה הקרבנות פי׳ גרה הוא הלומר ע״ש כי שם הוא מעלה גרה וכן הוא בפי׳ רש״י ז״ל בגמ׳ אלא אחסר לשון בדפוס: **ושלשה** עשר בהנים זוכין בו גרסינן ואלו הן שחיטה וזריקה ודישון מזבח הפנימי ודישון המזבח. **הרי ד׳** בהעלאת אברים לכבש שהם הרי עשרה. הסלת והחביתין והיין הרי י״ג פיסות שהן אחת שבולן נגרלין אחר מי שזכה ראשון לעבודה ראשונה שבהם כמו שנכתב בסמוך בס״ד: **והחביתין** ממחתו של כ״ג קרויה חביתין על שם קרא דכתיב על מחבת בשמן תעשה: **אמר בן עזאי לפני ר׳ עקיבא** וכו׳ ירוש׳ כיי מתניתא הראש והרגל החזה והגרה ואחי דפנות הטוקן והרגל ע״כ וכמו שפי׳ ר״ע ז״ל: וכתב ה״ר אפרים אבנכי ז״ל ולפי זה צריך לומר דלא״ק הרגל ימין הוא טוב ויפה מן רגל שמאל ולסברת בן עזאי נ״ל שבהשמה כשהיא רואה ליגל עוקרתה תחלה לרגל ימין דוק ע״כ: וצירוכ׳ א״ר יוחנן מעשה דבן עזאי והקטרת את כל הלול הסמוכה כדי שיבא הראש כמהלך ע״ג המזבח הראש והרגל ואת אמר הכין א״ר אבא אפשר הראש עקרים רגלה ע״כ: ובגמ׳ בברייתא פליגי תנאי ר׳ יוסי אומר דרך הפשטו היה קרב ר׳ עקיבא אומר דרך ניתוחו היה קרב ר׳ יוסי הגלילי אומר דרך עליון היה קרב ודכ״ש

שיבא

מיסה, רלח קרנ, בריסא וכדתניא ממן לראש וסדר שקדמין שנאמר את ראשו ואת סדרו
וערך ומ"מ סלקא רגל בהדי ריסא משום דריסא נפיסי ביה עצמות קרבנה רגל בסדיס:
וכבר כתבתיו בשם הרמב"ן ז"ל בספר המלחמות דס"ל דלף ביום הכפורים היו פייסות
אחד לתרומת הדשן והשני מי מדשן מזבח הפנימי והמנורה למכשירי עבודה הם ועשין
בכהן הדיוט וסדור המערכות ומני נזירי עניים הכל נעשה בכהן הדיוט שהן מכשירי
עבודת הכהן גדול מי מוליך מחתה למזבח פנימי להקטיר וכ"ג מקטיר וזה מוליך המחתה
נחלי לא ע"כ עכ"ל בקיצור: **ד' הפייס השלישי** וכו' פ"ק דיומא דף י"ח: **והרביעי
חרשים עם ישנים** ביד פ' שני דהלכות מעשה הקרבנות סי' ד': **מי מעלה אברים
מן הכבש למזבח** גמ' מתני' דלא כר"א בן יעקב דתנן בפ"ה דתמיד דאב"י אומר
המעלה אברים לכבש הוא מעלה אותם ע"ג המזבח ותנא דידן סבר ברוב עם הדרת
מלך ורלאב"י סבר מקום שכיסה לא אורח ארעא דמיתחזי כמלך דמריה ליה מילתא ולדידי'
ניתן פייס למתחה תחת פיים מן הכבש למזבח ולא כר' יהודה דאמר לא היה פייס
למתחה אלא כהן מזכה בקטרת אומר לזה שעומד על ימינו זכה עמי במתחה: וכתבו
תוס' ז"ל במקום שכיסה לא אורח ארעא אפי' רלאב"י דקסבר הכא דלא אורח ארעא ברלאב
דמודה הוא בהפיה דתנן [בתמיד נסחם] בערבי פסחים שהם ישראל וקבל הכהן ונתנו
לחברו וחברו לחברו וכו' על הכהן הקרוב אצל המזבח זורקו וריקה אחת כנגד היסוד
ומפ' בגמ' הם טעמא משום ברוב עם הדרת מלך דהתם לא שייך למימר לא אורח
ארעא שהרי כשהיה נוחנה לחברו לא היה הולך לו אלא חוזר ומקבל ומוסיף [וחוזר
ומקבל ומוסיף] שהרי רוב פסחים היה לסם אבל היכא שמוליך על לכבש והולך לו הוא
ודאי לא אורח ארעא ע"כ: **ה' תמיד קרב** וכו' פ' שני מדות דף פ"ט בתוס' וכולה
מתני' עד סוף הפרק ביד פ' שני דהלכות מעשה הקרבנות סי' י"ז י"ח י"ט. ופי' רש"י ז"ל
דס"מא כראב"ד דלית ליה חד דהעלות מן הכבש למזבח ע"כ וכתבו עליו תוס' ז"ל אבל
אין נראה לפרש כן דמ"ש ס"ל דתנאודא לאקשוי ריסא רגלן וסיפא דאב"י ולישני אין
ריסא רגלן וסיפא דאב"י וכי דמריסא דריסא דקתני ובלשה עשר כהנים זוכין בו לא
קשיא לן דלרגלן הוו ליהו י"ד עם המעלה אברים מכבש למזבח וא"כ תיקבי ריסא וסיפא
דאב"י ומליעתא דרגלן דהשיא אוכא לשעוי דתתיא אפי' כרגלן ולא קחשיב אלא י"ג
כהנים הזוכים בפיים הבני אבל מעלה אברים מכבש למזבח ההוא פיים רביעי באפי
נפשיה מיסו הא קשיא ריסא רגלן וסיפא דאב"י כדפי' ונראה דתמיד קרב בתשעה לא
הוי סתמא כראב"ד אלא משום דבעי למימר לא פחות ולא יותר קאמר ליכא למ"ד
שיהא תמיד קרב בפחות מט' אבל עשרה לא הוו דזימנין דבהעלות אברין מכבש למזבח
זכה אחד מסבר שזכו לסוליך לכבש אבל בעיר מט' לא הוו ובחנ בעיר משערה לא הוו
וכן כולם אבל אין לפרש דלא קחשיב אלא הולכת אברים לכבש דהא קחשיב נמי עלוחית
מים ובזיכין וגיזרין מיהו מני למימר דלא קחשיב אלא תחלת הולכות בין לאברים בין
לעלוחית מים בין לבזיכין אבל גמר הולכת אברים מכבש למזבח לא קחשיב ורלשון נראה
יותר ע"כ. ועלע"ד דלהכי לא קחשיב כהן אחד המעלה שני גזירי עצים עם תמיד של
שחר כמו שחושב שני כהנים המעלים שני גזירין עם תמיד של בין הערבים משום דשני
גזירי עצים של תמיד של שחר כהן הזוכה בתרומת הדשן זוכה ג"כ בהן כמו שכתבתי
ברים פירקין מן הברייתא וכתבה הרמב"ם ז"ל בר"פ שני דהלכות תמידין ומוספין:
בין הערבים שבכל יום שנים בידן שני גזירי עצים להוסיף וכו' לשון ר"ע ז"ל. אחר
המלקח ולא אמרי' לידי ולידי לתמיד של שחר ואמר רחמנא עביד והדר עביד פירש
בחתלה יסדר כהן ג' שני גזירין בבקר דלכתיב ובער עליה הכהן וזבח ביאו שני
כהנים לעשות עוד שני גזירין בבקר דמ"כ נימא קרא ובער ובערו מ"ב וערך וערכו
ש"מ כדאמרינן דשחרית לא בעי אלא כהן אחד בשני גזירין שכן כתיב ובער בין הערבים
הוא דבעינן שני כהנים בשני גזירין דכתיב וערכו: **ושנים בידם שני גזירי עצים**
לרבות את העליה. הכי איתא בירושלמי דשקלים פ' י"ג הלכה ו' (ובירושלמי) דמדרים פרק
קונס וכן הוגה במשנת החכם הר"ר יהודה אשכנזי ז"ל וכן הוא ג"כ בערוך: ומ"מ
ס"ם בירושלמי: ופי' רש"י ז"ל ברים פירקין שני גזירי עצים שני בקעיות עצים מרובין
פ' שני גזירי עצים עליה על המערכה. דהא קרא במערכה משמע דכתיב
בריסיה דקרא והאש על המזבח תוקד בו וגו' וכל מוקדות שבעמין לשון מערכת מדורה
הן ע"כ: והיחיד בגזירין גזר אחד וכן תמצאנו בירושלמי פ' קונס הלכה ו': **שנים
בידם שני בזיבי לבונה של לחם הפנים** ביד פ"ד דהלכות תמידין ומוספין
סי' י"ד: **ובשבת שבתוך החג ביד אחד צלוחית של מים** בגמ' דייקי' ממתני'
דלין מנסכין מים בחג אלא בתמיד של שחר דאי ס"ד בתמיד של בין הערבים מנסכין
בחול נמי משכחת לה שנים עשר בין הערבים עצמו בפ' ושנים בידם שני גזירין ואחד
בידו צלוחית של מים אמר רב אחי לף אין נמי תמיד בפ' לוגב וערבה שפשם אחת
ניסך על רגליו ורגמוהו כל העם באתרוגיהם ע"כ: **ו' הבשר בחמשה הקרביים** וכו'
כתב הר' אפרים אשכנזי ז"ל וע"ע נמה הקרביים אין דינם כבבר ע"כ. פי' והע"פ שמצאנו
בהן נ"כ קצת הטוב לענין מדרים דתניא בבבלי וירושלמי בהדרים ר"פ הנודר מן הירק
הנודר מן הבשר אסור בכל מין בשר ומותר בראש ובכרעים ובקנה ובלב ובכבד ומותר
בשאר דגים וחגבים וכן היה רשב"ג אומר קרביה לאו בשר ואכילתן לאו אוכל ע"כ
אדרבא קשה מכאן יותר דבין לדינם חשובין מ"כ נמה קרבין בשנים ושמא כי הקרביים
של האיל הם גדולים לערך קרבי הבהמה יותר ממה שהם גדולים אברי האיל לערך אברי
הבהמה ועוד שהקרביים נתונים בבוך וכרעים על בניהן מלמעלה ומכיון שאי אפשר באחד
הוו בשנים אבל הפר כיון דיכול להיות קרביו ע"י שלשה קרבין בשלשה ולא הוו כפלים
מאיל: **ז' פר קרב** וכו' ועלה דשון שהה כהנים נפקא לן בגמ' מדכתיב וערכו דהיינו
תרי בני אהרן תרי הכהנים תרי הרי שהה ואע"ג דהאי קרא בבן הבכר כתיב ובן
הבכר בעי כ"ל דרשינן ליה נמלה מן הפשט דמה בגמ' דמתני' בסוף פירקין: ומ"מ
ק"ק לע"ל דקתני בתמ' הרמב"ם בתחל והרגל בשנים ואדרבא אפשר מסתברא ואי רגל
ויל דקתני הם הדרושות והיריביים כמו שפירשתי בפ"ד דתמיד ניחא קלת: ובירוש'
ונמה קרב בתחל עשר אלא כדי לעשות פומבי: רבנו דקסריי אמרי מפני מה יר יריב

בעשרים ול' כדי לעשות פומבי לבבר ע"ש בבית אלהים נהלך ברגש: וכתוב בשם קרבן
אהרן פ' ויקרא ר"פ שני ומה שהקשה הרלאב"ד ז"ל דהאיך היו מחלקין בן הבכר לכ"ל
חלקים וביה נמי דרשינן ולא נחתיה לנחתיה אינה קושיא כלל דבן הבכר לחיותו גדול
נחתיה הרלשונים כ"ל ועל אלו הכ"ל כאמר אלא יכתה אותם לנחתיה אחרים ע"כ:
בד"א בקרבנות צבור וכו' לשון הרמב"ם ז"ל שם בפ' שני דהלכות מעשה הקרבנות
סי' י"ט בל"ל בשעות הצבור אבל עולות היחיד אם רצו להולין נתחיה בפחות מאלו או
ביותר מוליכין ע"כ: **הפשטן ונתוחן** של יחיד ושל צבור שוין להיות כשרין בזר ואין פשטין
כהן לכתיב והקטיר הכהן את הכל למזבח אתא למעוטי הפשט ונתוח: שוין ס"א שוה:
פרק ג' אמר להם הממונה וכו' עד סוף סי' כ' בפ' שני דהלכות דף ק'. וכתבו
שם תוס' ז"ל אומר ה"ר מאיר דה"ג מתיא בן שמואל ממונה על הפייסות
אומר וכו' שהוא עצמו היה ממונה על כך ע"כ. ואיתה לאתני' בגמ' ס"פ דלעיל ובעי
לאתויי מינה סייעתא לר' יוחנן דאמר זר שסידר שני גזירי עצים חייב מיתה הואיל
ועבודת יום היא מדקתני לא ורלא אם תביע זמן הכמיסה ואילו זמן שני גזירי עצים
לא קתני ודחי אך דלית לה תקנתא אם כשהם בגילה קתני אבל שני גזירי עצים לאות
להו תקנתא אם סדרן לפרקן ולאחור ולסודרן ביום לכך לא הפריחו לעצות לגג ולרחות
אם הגיע שאותו הטולה לא הפריחו אלא שפשט אחת עלה מאור הלבנה ודימו שהאיר
המזרח ושהמו את התמיד אבל סדור שני גזירין סודרן מבעוד בקרקע העזרה שהאיר
המזרח ואם טעו במאור הלבנה לא אוכפת להו שהרי יש תקנה בדבר ואיתא נמי
בירושלמי פ' שני דר"ה: ברקאי ה"ר יהוסף ז"ל הגיה ונקד ביקבל: **ומתיא** בתיו אחת
גרסי' וכן מלאתי מונה גם ע"י ה"ר יהוסף ז"ל וכתב פי' מתיא בן שמואל כהניה
הוא הממונה היה אומר בלשון זה וכן מצינו במסכתא שקלים שהיה הוא הממונה ע"כ:
בפי' ר"ע ז"ל אמר להם הממונה הוא הסגן. וכן פי' ג"כ במסכת תמיד פ"ג והוא
פי' רש"י ז"ל אבל תוס' ז"ל בפ"ק דמכלתין דף ט"ו דחו זה הפירוש מכח הירושל' והעלו
דממונה לא היינו סגן אלא ממונה אחר היה ושמא היה ממונה על הפייסות דמיקרי
ממונה סתם כדתנן בפירקין דלעיל הממונה אומר להם הגיעו וכן כתבו ג"כ שם ס"פ
שתי הלחם: **עד שבחברון** פי' הרגמ"ה ז"ל מתיא בן שמואל אומר כך היה אומר
הרואה האיר פני כל המזרח וקאמר ניה הלי דקאי אחרעא על שתחה יכול לראות חברון
מאור היום ע"כ. גרא' מסכים לתירוץ ראשון דבגמ' בעי מאן אמר הן ומשני אינבי
אימ' הך דקאי אחרעא אמ' איהו הן ואב"א האי דקאי אחרעא אמר הן כילד אמ' האי דקאי אחרעא עד
שבחברון וא"ל איהו הן ואב"א האי דקאי אחרעא אמר הן עד שבחברון האיר וא"ל האי דקאי
האיר פני כל המזרח בלשון שאלה וזה אומר לו עד שבחברון האיר וא"ל האי דקאי
אחרעא הן כך לני שואל. עוד גרסי' בגמ' תניא ר' שמעאל אומר ברך ברקאי ר'
עקיבא אומ' עלה ברקאי נחומא בן אפקיטון אומ' אף ברקאי בחברון מתיא בן שמואל
הממונה על הפייסות אומ' האיר פני כל המזרח עד שבחברון ר' יהודה בן בתירא אומר
האיר פני כל המזרח עד בחברון: ועיין בתשובו הרשב"א ז"ל סימן תכ"ג. ועיין תו
בגמ"ש בפ"ג לתמיד סי' ב'. וביד פ"א דהלכות תמידין ומוספין סי' כ' ובסמ"א דהלכות
עבודת יום הכפורים: **ב' ולמה** וכו' כך נקד התחס הר"מ דילומאמו ז"ל: וה"ר
יהוסף כתב ר"א לרבו ר"א לרבו ר"ל לעטרו: ובגמ' פריך ומי מיתלף לעות תימור תמה בלעות
תימור לבנה והתניא רבי אומר אינו דומה תימור של לבנה לתימור של חמה תימור של
לבנה מתמר ושולה כמקל תימור של חמה מפצע לבאן ולבאן ומשני תנא דבי ר' שמעאל
יום המעונן היה ומפצע לבאן ולבאן שהריקיע קשור בעבים ואין התימור נראה בעל
ערפל אלא במקום הפזור במקומות הרבה בין עב לעב: **הורידו** בירום' וה"ל
והורידו וכתב הר"מ הגי' ז"ל לכן בגמ' סב"י. וכל **המשיל** מים כך נקד הר"מ הגי' ז"ל
המשל בגירי הנוסח וביד פ"ה דהל' נאת מקדש סי' ג' ה' ואיתא בבית יוסף א"ח סי'
ז': **ג' אין אדם נכנס לעזרה לעבודה**. גרסי' וכן היא בירום' ורש"י ז"ל והיינו
עזרת ישראל: ובירום' כיני מתני' לא היה אדם נכנס לעזרה ולעבודה אפי' מהור על
מהום טובל לא סוף דבר לעבודה אלא אפי' אלא לעבודה וביד שם סי' ל' ובפ' שני דהלכות
עבודת יום הכפורים כולה מתני' ע"ש סי' ו' וביד בפ' רביעי: **עד שיטבול** שהקרבים
קל וחומר וכו' זו דברי בן זומא אבל ר' יהודה אומר סרך מעילה היא זו כדי שיזכור
עומאה שנה שבידו ויפרוש ובגמ' מפ' בגמאי קמיפלגי דלבן זומא דלמא ק"ו מחיל עבודה
דקל וחומר דאוריתא הוא לר' יהודה לא מחיל עבודה דמדרבנן הוא ופריך עלה ולבן
זומא מי מחיל והתניא וכו' ומסיק אלא לגמיקס בעשה קמיפלגי לבן זומא קאי בעשה לר'
יהודה לא קאי בעשה ומפ' בגמ' דאפי' תיקנה פוסלת בטבילה זו דכל דתקון רבנן כעין
דאורייתא תקון ומצו' דהא מעילה יתירה היא ותומרא יתירה היא דאפי' טהור
גמור הנכנס אפי' לגיאקה ריקנית גזור דיטבול דשמא יעבוד: **וכולן בקדש בגג בביה
הפרוה חוץ מזו בלבד**. תימה לי והא גגין ועליות לא נתקדשו וי"ל דגג בית הפרוה
היה שוה לקרקע עזרה דכה"ע מסני בפ"ס כילד טולין אהא דפריך מהלכות בטיזר
בקדש ופתוחות לחול תוכן חול וגגותיהן קדש בגגותיהן שוין לקרקע עזרה אבל הימל
לי מי גג בית הפרוה שוה לקרקע עזרה מסבה נמה לי לתנן בסוף מדות לשכת המדיחי
וכו' מסה מסבה עולה לגג בית הפרוה וי"ל דגג בית הפרוה אע"ג דשוה לקרקע עזרי
לא היה לו פתח לעזרה משום לעות לעות נפי בכ"ג מובל שם אלא היו נכנסין לו דרן
לשכת המדיחין שהיתה תחת הקרקע ומסה מסבה עולה לגג בית הפרוה ולריך לומר
לשכת המדיחין תוכה קדש דאלת"ה ס"ל גג בית הפרוה כמו לשכות הבנויות בקלה
ופתוחות לחול דאמרי' לעיל דתוכן חול אלא על כרחך לשכת המדיחין שגג בית הפרוו
פתוח לה תוכה קדש תוס' ז"ל: וגרא' שהם ז"ל היו גורסין וכולן בקדש על גג בית
הפרוה. ועיין במ"ש בסוטה ס"פ אלו נאמרין בשם הרלאב"ד ז"ל. ובת"כ היא שנויה
סוף פ' שני דפ' אחרי מות וכתב שם ספר קרבן אהרן בשם תוס' ז"ל דהא דלא עבי
במקום קדוש עבילה דאשונה נ"כ כך הסברא נותנת לפי דאמתי לא נתקדש בגגדי קדו
והוצא נ"כ בתוספת יום טוב. ובגמרת הרב בגלאת אשכנזי ז"ל שהוא מונה מכמה ספר
כתיבת יד מדוייקים שהיו בידו מחק מן המשנה. וגם מן הפסיקא מחק מלות ועשרי
הדומיו וגם מלת ומקדש ולפי זה לא הוזכרו הקדושין במשנה אלא בברייתא. אלא ס"
יהוסף

יהוסף ז"ל כתבו בשם ס"ת. וגמ' אמ' רב חסדא גמירי חמש שבילות ועשרה קדושין טובל כ"ג ומקדש בו ביום ובברייתא בגמ' יליפי לה מקראי וסקשו תוס' ז"ל תימא לי מי הלכתא קרא לומה לי ותרגו מי לאו קרא ס"ל חמש שבילות וסבול אפי' בזה אחר זה כולם ביחד לכהני אינמריך קרא דכהנים משמש מעבודה לעבודה עבוד להו ואי לאו הלכתא ס"ל אינו משמש לעבודה אלא אלא שלש פעמים דהוו להו שלש שבילות ותו לא ע"כ: פְּרִי סדרין של בוץ בינו לבין העם ופשט. גרסי' ואריך למחוץ קדש ידיו ורגליו דבריש. וכך נקט הר"מ הגו' ז"ל הפ"ת בקמץ. וגמ' מתני' דלא כר"מ דתניא פרסו סדין של בוץ בינו לבין העם פשט ירך ומבל עלה ונסתפג הביאו לו בגדי זהב ולבש וקדש ידיו ורגליו ר"מ אומ' פשט קדש ידיו ורגליו עלה ונסתפג הביאו לו בגדי זהב ולבש וקדש ידיו ורגליו ואינה לא מקדש ממי פליג דבעיא תרי קדושי ועשאה דר"מ דס"ל דשני קדושין אינריך הכתוב בין בגד לבגד משום בגדי קדש שהוא בא לבוש הוא ורבנן ס"ל חד אפשיטה וחד אלבשה הלכך הכא דפשיטה דבגדי חול היא לא בעי קדוש וקדוש עשירי מסכתת נה לרבנן כשגמר עבודת כל היום ופושט בגדי קדש ולובש בגדי חול עביד. לה הש כשגמ לפשוט בגדי קדש לגדיהו ס"ל חד אפשיטה וחד אלבשה ור"מ לא מקדש מידי שהרי אינו בא ללבוש בגדי קדש ורב חסדא אית ליה אליבא דרבי סברא שלשים דשני הקדושין שנשה צריכין להיות קודם לבישה אלא שהאחד אחר פשיטה קודש שבילה והאחד אחר שבילה מיד קודם לבישה ופליג ארבנן ואמ"מ דאינו רבנן אמרי כשהוא לבוש מקדש ואינו אמר כשהוא פושט מקדש ואינו ר"מ אמר כשהוא לובש מקדש הך קדוש בתרא כדקתני בברייתא דלעיל ולבש וקדש ידיו ורגליו ואינו רבי אמר כשהוא פושט מקדש ואמ' רב אחא בר יעקב הכל מודים ואפי' רבי דקדוש שני שלאחר שבילה שהוא הסמוך לפני עבודה שלובש הבגדים שהוא מחליף ואח"כ מקדש ואינו מקדש כשהוא ערום דכתי' נגי קדוש בגשתם אל המזבח ירחצו מי שאינו מחוסר אחר קדוש אלא נשים יגע זה שמחוסר אחר קדוש לבישה ונשים ואמרי' בגמ' דלא רב חסדא אית ליה דרב אחא ולא רב אחא אית ליה דרב חסדא דא"כ דאית להו כהדדי הוה להו חמיסר קדושין לרבי שלש בכל שבילה ב' כשהוא ערום ואחד כשהוא לובש: הביאו לו את התמיד פ"ק דמכילתין דף ט"ן ובפ' שהוחם דף כ"ם: מבבא בנקודת ליר"י המ"ם והרי"ם נקרא הר"מ הגו' ז"ל: על ידו. כמו בשבילו וכיי תנן נמי בפ' הפועלים קונך אדם ע"י עצמו ע"י בנו ובתו וכו'. ועיין במ"ש שם פ"ק דמכילתין דאם הפרק ובמה שכתבתי בתרך בשם הראב"ד ז"ל ר"ש לא היו כופתין: את הראש ואת האברים. לא"ל דלמעלת הזיבות הראש הזכירו לבדו אע"ג דבכלל אברים הוי: ואת החביתין ואת היין. כל"ל. ולא"ל דלא תנייה הכא אפשר שרלה לרמוז לנו שודאי היא בכלל הסלת דלחביתין כיון שהיא בכלל יום תמיד כמותה ותו דלשניהם שם מנחה דמשמע זה הגא בפירקי' לגעיל חביתין גבי סלת והלל תני יין אע"ג דיין וסלת תרוייהו לרכי התמיד ניהו משום דלשניהם שם מנחה להם ועוד אפשר לומר שמפני שהוא קרבן אלו ומתח בו שזכה להקריבו ביום הכפורים לרמוז לנו זה סתם הגא ולא פירש הסלת שהיא סלת כמו החביתין: ה' קטורת של שחר וכו'. גמ' מני אי רבנן בין דם לגרות מיבעי ליה אי אלא שאול בין גרות לאברים מיבעי ליה לעולם רבנן היא והכדרא לא קמיירי וכמו שפי' ר"ע ז"ל: ושל בין הערבים בין אברים לנסכים. גמ' מנא ה"מ ר"ל ר' יוחנן דאמר קרא כמנחת הבקר וכנסכו תעשה כו' ופי' הרמב"ם ז"ל ועניין המוס המים הוא שהיו מחממין עשיות של ברזל מעיה"כ ומניחין אותן בתוך עד למחרת ומכבין אותן במים שהיה שוהל בהן והיו נסברין המים ולו לוה מלאכה כי אין בוונתן הקלאת הברזל לחזקו כמנהג הלושין אבל כוונתם חמוס המים והעיקר אלנו מלאכת מחשבת אסרה תורה ועוד עיקר אחר אלנו אין שבות במקדש ולפיכך הותר זה המעשה וכמו כן אם הוסיפו מים חמים שהותמו מערב הלוס במים שעבל בהן מותר ע"כ. ולא קשה לע"ל דלעיל בסימן ב' כשהכיר עבילה לאשונה ה"ל למיתני דין חמוס מים חמין לכ"ע ובותר שם מפני שאו הוא שחרית והקור יותר חזק ושמא שאותה מפני שהיתה בחול לא הותר להם להמיל ועוד שכאן בקדש הוו ד' שבילות אבל אה"ע שנם עבילה לאשונה כיון שאם רלה לעבול אותה בפנים רשאי מחצין לו חמין ומפילין לתוכה וכבר יתכן לומר בהפך דלוקא הני שבילות שהן חיבה יותר לשאין להקל בהן אבל עבילה לאשונה כיון שאינה אלא להוסיף כוחו אמא יזכור מומאה שנה שבילו אין להתיר לחמם אותה לו (עיין): מְחַפֵּין גרסי' בדגש תמורת מ"ם הכפל: וְשִׁילוֹן נקד הר"מ סגו' ז"ל המ"ם בשבא: לתוך הצונן כך הוגה ע"י ה"ר יהוסף ז"ל בכל מקום שהוא מוזכר: ו פרוה יש מן המחמיר שאומרי' כי תפר מחלה בקדש עד שירלה עבודת כ"ג ביום הכפורים והרגיש חכמים באותה תפירה שבאותו מקום שחפר ומלאהו ואותה הלשכה קרויה על שמו ע"כ מן הערוך: ר"מ אומר וכו'. כבר נתפרש טעמו לעיל בסמוך: ז היה לבוש פילפין בנקודת חיר"ק תחת הפ"ת: הנדווין ס"א הנלבין: וחכמים אומרים בשחר וכו'. כתב הר"מ דילונאמו ז"ל ה"ר לוי"ה גרים ר' יהודה בריה דרב שילאי אמר קרא בד בד בד אהרנה זימני כתיב בלבישת שחרית לומר בד בד המובחר בבד וכתבו תוס' ז"ל נראה לי חד לגופיה וחד בד לשון לבד שאין לובש עמהם בגדי זהב כלבד שהוא עושה כל ימות השנה ובד שלישי לומר יותר טוב מבד של שאר ימות השנה והרביעי לומר שטוב משל ערבית א"ל בד שלישי ורביעי מילרים הכי בד המובחר שבבד ע"כ: אלו משל צבור. כ"א אלו נוטל מן הקדש. וכתב הר"מ הגו' ז"ל וכן הוא בתוספתא וירושל' וגו' סכ"ו. וכיד פ"ח דהלכו' כלי המקדש סי' ג' ושם הראה כ"מ מקומו אע"פ שלא הראה בפ"ד דשקלים חַ בא לו אצל פרו פרק קבלה דף כ': ופרו היה עומד בין האולם ולמזבח. משום [חולשת] דכ"ע כדפי' ר"ע ז"ל ובהכי מיתוקמא מתני' בין כותיה לר' אלעזר בר"ש דאמר דוקא עד בין הלכ ולמזבח והוא בכלל הוא קרוי לפון ולא מקום דריסת רגלי ישראל ומקום דריסת רגלי הכהנים ובין כותיה דרבי דמוסיף אף אלו: עומד במזרח אחוריו למזרח: ומתודה וכו' דת"ר וכפר בעדו ובעד ביתו בכפרת דברים הכתוב מדבר דהיינו ודוי מו אינו אלא כפרת דמים הרי אני דן נאמר כאן כפרה ונאמר בעגל העשלת כפרה לפני ה' לכפר עליו מה להלן כפרת דברים אף כפרה האמורה בשר כפרת דברים וכי תימא ונלף מעגל העשה בפרים מכפרתו בדמים הרי הוא אומר

והקריב את פר החטאת אשר לו וכפר בעדו ובעד ביתו ועליין לא נכתב הפר דבתר הכי כתיב ושחט את פר החטאת אשר לו וממין שבאמת וכו' עשיתי פשעתי חטאתי מתני' ר"מ היא וכמו שפי' ר"ע ז"ל בפירקין דלקמן. ועיין בספר קרבן אהרן פרשה ב' דפ' אחרי מות: אני ובית ואינו אומר כאן בודוי ראשון ובני אהרן ועיין במה שכתבתי בשם תוס' ז"ל בספ"ק דשבועות: אנא בשם. גרסינן בגית וכן בתוספתא ובירוש' א"ל חני ברא"אזה הוא אומר אנא השם ובשמיה הוא אומר אנא בשם. אבל ר"ח ז"ל גרים במתני' בשמיה אנא השם ואחה הירום' ועיין בעור א"ח בסימן תרכ"ח. וכתוב שם בספר הלבוש ומה שאומרי' אותו בלשון אנא בכוחו בא"ל"ף דלי"ת מפני שהכהן לא היה קורא אותו במקדש כמו שאנו קורים בא"ל"ף דלי"ת אלא היה קורא אותו במקדש בד' אותיותיו בכתיבתו מה שאין אנו רשאין לקוראו כן כי הוא הנקרא שם המפורש שהוא המקור לכל השמות ע"כ בקיצור: והן עונין אחריו כתב הר"מ דילונאמו ז"ל וז"ל ה"ר לוי"ה גרים כאן הכהני' והעם וכו' ואף הוא היה מתכוין וכו' ככתוב בסלוחי' וכן גרים הרמב"ם ז"ל ע"כ וגם ה"ר יוסף ז"ל כתב שכן ראוי לגרום דהא יותר סגון הוא שיאמרו גבי הזכרת השם הראשון היאך היו עושים ושכן הוא ברוב הספרים. וגמ' תניא רבי אומר כי שם ה' אקרא הבו גודל לאלהינו אמ' להם משה לישראל בשעה שאני מזכיר שמו של הקב"ה אתם הבו גודל אמרו בן אחי ר' יהושע אומר זכר לדיק לברכה אמר להם נביא לישראל בשעה שאני מזכיר לדיק עולמים אתם הבו ברכה ויד פ' שני הכל' עבודת יום"כ ובפ"ד: מ למזרח העזרה. חוזר לאחוריו לגד מזרח. הַבָּנוּ כגלע"ד לנקד וכן [נקד] נ"כ הר"מ הגו' ז"ל וכדלקמן רפ"ד: הסגן מימינו וראש בית אב משמאלו. הא דקתני מימינו לא שאלך אינו ממש דהא אמר רב יהודה המהלך לימין רבו ה"ז כור ולא אחורי רבו ממש דהא תניא אחורי רבו ה"ז מגשי הרוח אלא דמילדל אלדודי שיתכסה בו מקלת רבו. ירוש' חמשה דבריס היה הַבָּנוּ משמש הַבָּנוּ אומר לו אשי כ"ג הגבה ימיך. הַבָּנוּ מימינו וראש בית אב משמאלו. הגיף הַבָּנוּ בסדרין. אחז הַבָּנוּ בימינו והעלהו. לא היה כ"ג מתמנה להיות כ"ג עד שהוא נשא הַבָּנוּ ע"כ: ובה שני גורלות. בברייתא תניא ומתן אהרן על שני השעירים גורלות גורלות של דבר והא קמ"ל לפי שמלינו בלין שהשם כתוב עליו והוא של הה יכול אף זה כן ת"ל גורל גורל ריבה ריבה של זהב ות' של כסף אחד קטון ואחד גדול: וכתב ה"ר יוסף ז"ל של אהרון היו ג"ל שהקלפי והגורלות כולם היו של אהרון ע"כ. וכיד פ"ה דהלכות ביאת מקדש סימן י"ל וברפ"ג דהלכות עבודת יום הכפורים וסימן ב' ג': י בן קטין וכו'. בריתא פ' שני דמכלתין קרובה לשון משמתו בדף כ"ה ובפ' קבלה דף כ' מתני' גופה: וגמ' תנא כדי שיהו י"ב אחיו הכהנים העסוקים בתמיד מקדשין ידיהם ורגליהם בבת אחת תנא שחרית במלואו מקדש ידיו ורגליו מן העליון וערבית בירידתו מקדש ידיו ורגליו מן התחתון ע"כ וקשיא לי בהאי תוספתא תנייתא דלא מייתי קודם שעשה כן קטין הי"ב דל כדמשמע ליתא דעליון ותחתון דקתני לשון יחיד אם כן ה"ל לתלמודא להביאה ולסדלה קודם התחרת מלבד שצריך לסבול עוד דוחק אחר ולומר אלא היו מכוונין זה תחת זה צריך לדחוק ג"כ ולומר שכל הי"ב כהנים היו מקדשין ידיהם ורגליהם מן העליון וכן כולם מן התחתון בזה אחר זה יקשה לנו עוד דא"כ כשעשה כן קטין י"ב דל נסי שתקן שיהיו הי"ב כהנים מקדשין בבת אחת אבל מלא אחד קשיא לי שערבית בירידתו כילד היו יכולין עוד לקדש מן הי"ב דדין אם עשאם למעלה ואם נאמר שעשאם כולן למטה א"כ יקשה עלינו לשון התוספתא דלכאורה משמע דלא אחר תקון בן קטין היו מקדשין שחרית מן העליון וערבית מן התחתון מדהביאה התלמוד בתר ההיא דכלי שיהיו י"ב אחיו הכהנים דמשמע דתרוייהו הוי תוספתא בחד שיעתא אחזי ואם נא"ר שגם הוא עשה שם דדין למעלה ושם דדין למטה מכוונות אלו שלא כנגד אלו בתלכסון נם זה דוחק ושל שחרי עליין בין הערביים אינם יכולין לקדש בבת אחת שכבר ירדו המים שנתמעטו ואם נאמר שעשה י"ב למטה וי"ב למעלה לא משמע כן כלל מלשון המשנה ולא מלשון התוספתא וי"מ שעשה הדדין בעלי שתי פיפות והדדין ארוכין ונבוהין עליונים לקדש מהן שחרית ותחתונים לקדש מהן ערבית וגם זה דוחק ואין מן הלשון משמעות כלל עליו לכן המחוור שנראה לע"ד בזה הוא שבתחלה היה דל אחד למעלה ודל א' למטה אפשר מכוונים משם זה תחת זה ואפשר רחוקים זה מתחת זה וכשבא בן קטין הוסיף עשרה דדין והעליון היו מכוון למעלה בתמצע הי"א התחתונים בתוכן שאין תחתיו מכוון שם דל מן אחד עשר ובשחרית שהיו י"ב הכהנים מתעסקין בתמיד היו כולם מקדשין בבת אחת א' מהם מן העליון והאחד עשר מן האחד עשר דדין אשר היו קלת למטה ממנו שלא היה עליון נכוה מן התחתונים רק שיעור שיהיו המים למעלה הימנו כדי קדוש ידים ורגליים של אחד מהן המקדש שחרית מן דדל העליון הן חסר הן יתר ובין הערבים שאין צריך לעבודת התמיד רק א"ל כהנים לתקן בין הערבים כי"א היו כל הי"א מקדשין מן התחתונים שעליין הכיור שם מלא מים מן סמוך לדדין התחתונים כמו אמה או פחות או יותר והשאל דייק ספיר דקתני בריש"א מן העליון לשון יחיד שלא היה לעולם למעלה עליון רק אחד אפי' אחר תיקון בן קטין ואילו דתני ריש"א שחרית מן העליון נקט נמי בסיפא ערבית מן התחתון אע"פ שהאמת הוא שהיו למטה י"א תחתונים זהו מה שלע"ד. והיליון מסגיאות. ותמהתי שלא פירש רש"י ז"ל בזה דבר וגם לא ראיתי מי שדבר בזה ואפי' הרמב"ם ז"ל ביד ספ"ל דהלכות בית הבחירה ובפ"ה דהלכות ביאת מקדש לא הזכיר כלל תוספתא זו השייה אלא שבענין המוכני פירוש הוא שם וגם כאן בפירוש המשנה וז"ל אחר שם בהלכות בית הבחירה ומוכי עשו לו לכיור שיהיו בה המים תמיד וסיא חול כדי שלא יהיו המים שבה נפסלין בלינה שהכיור מכלי הקדש ומקדש וכל דבר שיתקדש בכלי קדש אם לן נפסל ע"כ. וז"ל נ"כ בפי' המשנה והכיור מכלי שרת וכשהיו בו מים נתקדשו ונפסלו בלינה וזה עשה כלי סביב לכיור והיו בו המים תמיד והיו שותתין מאותו כלי לכיור כדי הצורך ראשון ראשון ואותו הכלי נקרא מוכני ע"כ אבל שם בהלכות ביאת מקדש פי' בענין מוכני כפי' רש"י ז"ל וכן הוא שם נ"כ בהשגות בהלכות בית הבחירה ויתכנו דברי לפ"פי' זה: בלשון ר"ע ז"ל המתחיל בן קטין וכו' עד כדאמרן בפרק לריך להיות כדאמרן לעיל בפ' בראשונה: מונבז המלך עשה כל ירות וכו'. כיד פ"א דהלכות

בית

בית הבחירה פי' י"ט ובנפ"נ ובערוך גרים מובאו בגמ"ל. ומבית המטמונים היה כמו שכתבתי בסימן ו' דבפ"ג דמסכת מיל דשם ס"פ. אלא אותו מובאו דבמדרש רבה סוף פרשת נך לך דף כ"ט דגרס' התם מעשה במובאו המלך ובזוטום בנו של תלמי המלך שהיו יושבין וקורין בספר בראשית כיון שהגיעו לפסוק הזה ומלאתם את בשר ערלתכם הפך שם פניו לאותל והתחיל בוכה וזה הפך פניו לבוכל והתחיל בוכה הלכו אביהם ואימו לאחר ימים היו יושבים וקורין בספר בראשית כיון שהגיעו לפסוק הזה ומלאתם את בשר ערלתכם אמר אחד לחברו אי לך אחי א"ל את אי לך לי לא אוי ניולו את הדבר זה לזה כיון שהרגישה בכם אמן סלכם ואמרה לאביהם בעיר עלתה אמי בבשרן וגזר הרופא שימולו אמר לה הייולו מה פרע לו הקב"ה א"ר סיהם בשעה אילת למלתמה עשה לו סיעה של פסכוון (פי' מלרבים) וירד מלאך והגילו ע"כ. נראה שאותו הוא מובאו אחר יוצ' בנו של תלמי המלך שהיו בעבורו כמה תיבות בספר תורה אותם הע"ב זקנים שכיום כלאיתא בפ"ק דמגלה דף ט': ותשכחן נמי תנא שהמו מובאו בברייתא דמייתי בשבת פ' כלל גדול דף כ"ה ע"ב ומובאו פומר וכך היה מובאו דן לפני ר' עקיבא וכו'. ובגמ' פריך ולישבביהנו לדילהו דזהב ומשני אביי עלה בידות שכיום שאי אפשר לעשות שכיום עמון של זהב ומתבינן עליה מברייתא דקתני בהדיא וידות הכלים וידות הסכיום דמוכח דלאי דכלים נאו הייו שכיום ותרגמה לאביי בקתתא דברני ואמיני פי' ידות הקרדומות והמגלות: הילני אמו וכו'. הרא"ש דברכות דף ע"ב ובגמ' הנא בשעה שהמה זורחת ניצוצות יולאות ממנה פי' מן החמה שזורחת מן המזרח ונוטה על פתח ההיכל שהוא לגד מערבי והעם השומדים בעזרה יודעים שהגיע זמן קריית שמע אבל אנשי משמר היו מקדימין לק"ש שמא המשך עליהן העבודה וימנעו מלקרות ואנשי מעמד היו מאחרין מלקרות ק"ש עד כלות העבודה של ההמיד: נברשת של זהב. ירושלמי תרין אילרמין פליני עלה חד אמר מנרתא וחד אמר קונקיתא תרגוס עקילס לקבל נברשת לקבל לַמְפָּרָס והייגו עשבית ע"כ. ופי' הגאון ה"ר סעדיה ז"ל בספר דניאל כי' ח' ז"ל ואית דאמרי לקבל נברשת עשבית הדילקת משנה לשנה ופתרון נברשתא גר בר שתא ע"כ: אף היא עשתה טבלא של זהב וכו'. גמ' שמעת מינה כותבי' מגלה לאיטוק להתלמד ופלוגתא היא בפ' הניזקין דף ס' ומסיק התם נסרוגין אם לא שכב ואחריו ראשי תיבות עד סוף המקרא ואת כי שמיה ואחריו ראשי תיבות עד סוף המקרא ונמו המים ואחריו יתן ה' אותך ואחריו ראשי תיבות עד סוף המקרא ונמו המים ואחריו ר"ת וה"ג מסיק התם בפ' הניזקין בחלף בית פי' מכל מלה אות אחת: ועיין על זה במה שכתבתי בשם הרמב"ם ז"ל בפ' שני דשבת פי' ד': בפי' רש"ל כיון שהגיעו לגמל של עכו. אמר שמלקט כן הוא בבבלי גם בפי' הרמב"ם ז"ל מאמנם בירושלמי כתוב גמל של יפו והכי מס-בר מפי': יא ואלו לגנאי וכו'. פ' שני דהלכות ביאת מקדש סימן ב': הוגדם. גרסי': בן לוי. פי' רש"י ז"ל מן הלוים. וקרוב לדאי שהערוך*) היה גורס הגדוס בגימ"ל דלי"ת וי"ו מ"ם. ובגמ' תנא בשהוא מוהן קולו בגעיתה מכנים גודלו לתוך פיו ומניח אגבאו בין הגימין עד שהיו אחיו הכהנים מחקיין בבת ראש לאחוריהם פי' נרתעין לאחוריהם: ועל האחרונים וכו'. בבלי וירושלמי תנא כולן מלאה מעשה והשוה ובן קמצר לא מלא תשובה לדבריו: ושם רשעים ירקב. גמ' מאי ושם רשעים ירקב א"ר אלעזר רקביות העלה בשמותיהם פי' דלא מסקי' בשמייהו ולא יקרא אדם לבנו שם אדם רשע. ומפ' בגמ' מל הא דכתב קרא רשעים נשון רבים ולא נקט לשון יחיד דכתיב ברים קרא שהאדיק ע"י משעיו הוא נזכר לטובה והרשע אף ע"י חברו הוא נזכר לרעה:

פרק ד טרף

בקלפי וכו'. ובפ"ג דהל' עבודת יה"כ סי' נ' ובירושלמי לא סוף דבר קלפי אלא אפי' קלהות ולמה אמרו קלפי כדי לעשות פומבי לדבר ע"כ ובגמ' אמר רבא קלפי של עץ היתה ושל חול היתה ואינה מחזקת אלא שתי ידיים כי היכי דלא ליכוון ולשקול ושל חול לכלי שרת דעץ לא עבדינן ולא עבדוה בכסף או דזהב דהתורה חסה על ממונה של ישראל: הסגן בימינו וראש בית אב משמאלו. בתלמודו של הרב בנאלא מאבנו ז"ל נמתק זה מן המשנה. גם ר"ר יוסף ז"ל מאקן גם הגרסא של שם כך אם של שם עלה בימינו הַסָּגָן אומר לו אישי כ"ג הגבה ימיך עלה בשמאלו ראש בית אב אומר לו אישי כ"ג הגבה שמאלך ובגמ' מהני' דלא כהאי תנא דתניא ר' יהודה אומר משום ר' אליעזר הַסָּגָן וכ"ג מכניסין ידן בקלפי אם בימים של כ"ג עולה הסגן אומר לו אישי כ"ג הגבה ימיך ואם בימינו של סגן עולה ראש בית אב אומר לו נכון גדול בבר מילך פי' לומר לה' תפלת ומשום דכיון דלא סליק בידא דכהן גדול ובידא דסגן סליק אם לא אמר לו סגן משום דתלמא דעתיה דכ"ג ובהא קמיפלגי מ"ם ימינא דסגן עדיף מסמאלא דכ"ג ומ"ם כי הדדי נינהו ומהני' ר' מינא סגן הכהנים היא דתניא ר' חנינא סגן הכהנים אומר לנה סגן מימינו אשם אירע בו פסול בכהן גדול נכנס סגן ומשמש התחיו אבל כל זמן שלא יארע בו פסול אין הסגן עובד שום עבודה בעולה. ולגפ"ד הַסָּגָן המובאת גרסיק בשני קמיעין על מסקל שָׁרַף דָּבָר גָּמָל שָׁפָן וזמיהם והרביים אָגָם הסמ"ך בשב"א כמו שָׁרָפִים דָּבָרִים גְּמָלִים שָׁפָנִים וכן הוא במקרא פתוח וסגים וינא סגים כמו המר והסגנים לא ידעו אנה הלכתי. והסמוך אָגָם כמו ר' חנינא אגו הכהנים הסמ"ך בשב"א והגימל פתוח"ם או אפי' קמוצה דסגי לן בנקודה אחת לחורות הסמיכות ואע"ג דלתשכחן בפיוט זכור אָגָם אשר אגו שמוקד מלת סגן בשם נקודות אין לגמוא משם דיש לדחות דשאני התם שהוצרך לכך מפני המליצה כך נלע"ד אמ"כ מלאתי שכן נקד הר"מ דיומאלו ז"ל ג"כ: ואומר לה' חטאת. עשר פעמים מזכיר כ"ג את השם בו ביום שלשה בודוי ראשון ושלשה בשעיר המשתלח ואחד בגורלות: והן עונין אחריו. לאן ל"ג והכהנים ויעשה וכו' כי כבר הזכירו ברישא לעיל בפ"ג וכן לקמן ממי ל"ע ליה ה"ר יוסף ז"ל: ב לשון של זהורית בראש שעיר המשתלח. בגמ' אמרי' דמשקל שני סלעים היה וכתבו הים' ז"ל של שעיר פימי לא הוה שיעור אלא משום דהסיא לא הוה אלא כדי שלא יתערב בשעיר המשתלח היה בו אורך לידא אם הלבן בדכתי' כשלג ילבינו: בא לו אצל פרו שנייה. גמ' מ"ש בודוי ראשון דלא אמר ובני אהרן עם קדושיך ומ"ש בודוי שני אמר דבי ר' ישמעאל כך היא מדת הדין מוהנת מוטב יבא זכאי ויכפר על החייב ואל יבא חייב ויכפר על החייב: עויתי פשעתי חטאתי. כאן ג"כ אתה לן כר' מאיר והלכה כחכמים:

*) פי' מ"ם פ"ז בערוך הבלם ערך הגדוס.

ביד שם ס"פ שני דהלכות עבודת יום הכפורים ובפ"ג סי' ד' ובפ"ד: ג שחטו וקבל במזרק וכו'. כאן לא אמר קרנו ומיקרב אמר וכו' כי כבר אמרו למעלה ה"ר יוסף ז"ל. וביד שם פ"ד ולאין בהיב שם על הרובד הרביעי בבעזרה רק הרובד שבעזרה: ממרם וכתוב בספר תוספות י"ט ומסן שלשית הסין לאמרם אם אינו עשוה סוכר נראה שהוא מפ' לרוש כמו לאמרם: על הרובד הרביעי שבהיכל. והדר הני כיפא שבעזרה ובאיהם אחד וכו' עיין בספר בחכם הבלם ה"ר מנחם עזריה ס"ל בסימן י"ח ובת"כ פ' שלשי דפ' אחרי מות: נטל את המחתה ועלה לראש המזבח ופינה וכו'. יש שאין נורסין וכיצה וכו' רק ועלה לראש המזבח ואחה וירד והכיתה וכו' והכי מוכח ממה שכתבתי לקמן ר"ש שוליאו לו וכן כתבו תוס' ז"ל בזבחים פ' קדשי קדשים דף ס"ד בשם ר"ת ז"ל דלא גרסי' ליה דגני תרומת הדשן חשבינן לה דשן בספ"ק דתמיד וביום הכפורים וכן בקטרת של כל השנה בעינן גחלים דוקא כדאמרי' התם נחלי אש יכול עומעומות וכו' ע"כ. וכן פי' ג"כ המפרש שבלפום בספ"ק דתמיד וז"ל הכא גרסי' מן המאוכלות הפנימיות אבל נני גחלי יום הכפורים לא גרסי' מאוכלות אלא ה"נ אתה וירד דהתם בעינן גחלים גמורים והכא בעינן דשן דהא דבעינן הכא מאוכלות משום דעשוו דשן בעינן עכ"ל ז"ל ומראה דגם רעז"ל לא גרים לה הכא אע"ג דלא כתב דל"ג לה כדכתב בפ"ה דתמיד סימן ה': וגם ה"ר יהוסף ז"ל מחיו מן המשנה וגם מחק מלת הרביעי וכתב שכן מצא בכל הספרים. ועיין במה שפי' ר"ש ז"ל בפ"ה דתמיד מי' ה' ואני כתבתי שם בפ"ק מן המאוכלות הפנימיות זה להרומת הדשן שהיו מערבין הדשן והגחלים: ד בכל יום חותה בשל כסף וכו'. ע"ש ה"פ וביד פ' שני דהלכות עבודת יום הכפורים כי' ה': נפי' ר"ע ז"ל שהקורה חסה וכו' פי' כלתנן בפי"ב דנגעים וליף לה התם מקרא: ר' יוסי אומר בכל יום חותה וכו'. תוס' ר"פ קדשי קדשים ובת"כ פרק ג' דפרשת אחרי מות ועיין במה שכתבתי פ' א"ל הממונה זוטא כי' ה': והיום ארוכה. כדי שיתן ידו למטה מזרקו ואז תהא זרוקו מסייעתו רש"י ז"ל: ולשון הרמב"ם ז"ל שם ביד כדי לקבל על כ"ג שלא יינע ע"כ. ובגמ' תנא בכל יום לא היה לה פתח פי' רש"י ז"ל פתחא בראשיה לקבקב ולהשמיע קול משום ובשמע קולו וביום הזה היה לה דברי בן הסגן: ובירושלמי גרסי' נרתק פי' ריב"א ז"ל כעין נרתק של עור היה עשוי סביב ידה של מתחה לאחוז בה שלא יכווה משום דכל כלי מתכות הם מקלתו הם כולו ולפיכך היה צריך ביום נרתק יותר מבשאר הימים לפי שהיו הגחלים שוכין במתחה זמן הרבה עד שהיה חמה ביותר ופרין וירוק' ואינו מוצץ ומשני קובעו במסמר בלומ' ע"י מסמרין היה נקבע אותו נרתק לבית יד שיהא בטל ויתכב בגוף המתחה: ה בפי' ר"ע ז"ל לאמר מר כל פיעות שאתה פונה וכו' בפירקין דלקמן ליף לה רמי בר יחזקאל מיס שעשה שלמה: והיום. כ"ג משום כבודו וכו' לשון ר"ע ז"ל. אמר המלקט כך נראה בסיפא גרסת רש"י ז"ל וכן בגמ' דמתני' וקשה קלת לזו הגוסחא דלא הוי ליאה בסיפא בכגיסה דבריסא. אמנם בפסקא בומ' תופס והיום עולין באמצע ויורדין באמצע מ"ע משום כבודו של כ"ג וכן נראה שהיא גרסת הרמב"ם ז"ל שפירש מפני כבוד כ"ג הערימו לכהנים שיהי' עליהם ויריחם באמצע הכבש לפניו ע"כ וכן הוא ג"כ שם ביד וכן הוא בירושלמי אמ"כ מלאתי שהרב בעלאל אשכנזי ז"ל הגיה במשנה והיום עולין באמצע ויורדין באמצע. וגם ה"ר יהוסף ז"ל. וכתב כן מלאתי ומראה דשפיר גרסי' הכי דהא הכהנים דרישם אחרי נמי בכהן גדול שגם הם עולין בכל יום במזרחו של כבש וא"כ אייך שפיר לומר והיום עולין באמצע כלומר והיום עולה כ"ג המזבח למעלה באמצע ושוב נראה כי ביום הכפורים היו כל הכהנים עולין באמצע כי הכהנים היו מוסיפין לו את האברים וכ"ג היה מקריב ועל כן היו עולין באמצע ע"כ: והיום מן הקיתון. מ"ע משום כבודו דכ"ג ובזבחים פ' קבלה דף כ"ב ירחאן קרא יתירה לרבויי כל כלי שרת לקדוש וכן כתבו תוס' ז"ל כאן בשם ריב"א: ו בכל יום היו שם ד' מערכות. אחת מהנה לאברי עולה שביאותרו כלפי' ר"ש ז"ל: ורבא ס"ל בכל יום ולפי' בשבת אבל רב הונא ס"ל בכל יום לבד משבת כדמוכח בגמ': בפי' ר"ע ז"ל ובדרים כל"ל דלי"ת קודם הרי"ם וכדכתיב ואת הפדר: שד בפי' ר"ע ז"ל ר' יהודה אומר כו' ובאיה המי פלוגתא בה"כ בפרשת לו סוף פרק שני: פרק ה הוציאו לו את הכף ואת המחתה. ביד פ"ד דהלכות עבודת יום"כ כולה פרקין עד סוף סימן יו"ד ובגבלי ונם בירושלמי פריך מחתה הא תנא ליה בפרקין דלעיל נטל את המחתה ועלה לראש המזבח ואחה וירד ומשני (הגהה ל"ל ה"ר יהוסף ז"ל פי' בתלמוד מחתה דהכא לאו היינו מחתה דלעיל אלא זו המחתה היתה מחתה שנה היה הקטרת ואותה המחתה לא לפני לפנים אלא נטל ממנה מלא חפניו קטרת והיתה שם ונטל את המחתה של האש הנוכר למעלה ע"כ) התם מחתה דגחלים הכא מחתה דקטרת לחפין מחוכה דתניא הוליאו לו כף ריקן מלגאת הכלים ומחתה גדושה של קטרת מלגאת בית אבטינס וחפן מלא חפניו ונתן לתוך הכף ותו פריך בגמ' כף ביום הכפורים לאה לי מלא חפניו אמר רחמנא ומשני משום דלא אפשר דהיכי נעביד מיעיל מחתה והדר נעייל קטרת בחפניו הנאה אחת אמר רחמנא בגחלים וקטרת ולא שהי הבאות דכתיב ולקח מלא המחתה גחלי אש מעל המזבח ומלא חפניו קטרת סמים דקה והביא מבית לפרכת בשקליים לקטרת בחפניו ונתתיה למחתה דגחלים שלה ונעיול. כי מאי סתם היכי נעביד בשקליים בשביל ונתתיה למחתה דגחלים בשתא לפני מב"ע אין עושין כן לפני ממ"ה הקב"ה על אחת כמה-וכמה הלכך לא אפשר ואין דלא אפשר עבדינן דלתשכחן בנשיאים כף אחת מלאה קטרת: הגדול לפי גדלו. בבבלי וירוק' אפי' כגן קמחית שהיתה ידו מחזקת כאדבעת קבין: והקטון לפי קוטנו. אפי' כגן גמלא שלא היתה ידו מחזקת אלא כשני זתים: ובך היתה מדתה. בגמ' בברייתא אמרי' כיצד הוא עושה חפיסה שייה שבפיים מן הבזך לתוך חפניו אותו את הבזך בראשי אצבעותיו ויש אומרים בשניו לאחר שהניח את המחתה בארץ וידיו של בזך כלפי בין זרועותיו ומעלה בשני גודליו ואחר כך ידיה בגודליו ולא גופו משם מעט עד שמגיע ראש ידיה לבין אגודי ידיו ורחש הבזך מגיע לגובה פס ידו ואחור ומחזירה לדך לדה לתוך חפניו כמי שהיתה ונוברה על הנחלים כדי שיהא עשנה שוהה לבוא ו"ל מפזרה כדי שיהא עשנה ממהר לבוא וזו היא אחת מעבודות קשות שבמקדש: נטל את המחתה בימינו. לפי שהיא כבדה ולפי' בזמן שהיתה שוין וכמעשה דר'

שמעון

שמעאל בן קמחית שהיה מחזיק הכף בימינו כמלא חפניו מ"מ זו חמה וזו לוגמת שמן"כ לא הוה נקיט לכף בשמאלו דאמר יציבא בארעא ויורא בשמי שמיא פי' שהכף שבו הקטרת בשמאל והמחתה שבה הגחלים בימין. ולשון הרמב"ם ז"ל שם בפ"ד כתב בידו שהטולה בשמאלו סולת בדם הקדשים ובשאר העבודות לפיכך היה מן הדין שיניח המחתה בשמאלו וכף הקטרת בימינו אבל מפני כובד המחתה ועוד שהיא חמה אינו יכול לסבלה בשמאלו על האדון לפיכך נוטל המחתה בימינו וכף הקטרת בשמאלו ע"כ כלומר דאע"ג דבעלמא מדאורייתא בשמאל פוסלת הכא כיון דלא אפשר בהכי אכשר רחמנא: **לבין שני הפרוכות**. פי' רש"י ז"ל בפ' שני דייני דאלו הפרכות היו במקדש שני במקום אמה ערקסין שעשה שלמה בצמין ראשון ואמצי הגולה עשו את הסיכל גבוה מאד ולא יכול בנין בעובי אמה להתקיים בגובה כ"כ ולהרחיבו לא יכלו לפי שמקריבים את ההיכל או את קדש הקדשים ועשו שתי פרוכות ובינתיים אמה ואותן פרכות נעשו מקדשי בדק הבית ע"כ. וראיה מן המלכות עלה כ"ב וגם מפרש פרך דנרסינן פַּרְכֶּת וז"ל שם ור"ל אמרו קצוץ פרכת פרכיות ותלה בחופת בנו פרכיות פרך דנרסינן פַּרְכֶּת וז"ל שם ור"ל אמרו קצוץ פרכת פרכיות ותלה בחופת בנו פרכיות מחורות הכרו אינו כתבור מלכיות אז תחזיות וכן אמרו קצוץ פרכת פרכיות ע"כ: **ר' יוסי אומר לא היתה שם אלא פרכת אחת בלבד**. ואל"ל הכותל אלפוני היה ראשה כפול ופרוסה בקרס זהב כלפי החוץ ובו נכנסין לפני לפנים כדקתני מתני' אינה דרגנן המילונה פרוסה מן הדרום והפנימית מן הצפון ור' יוסי דאמר אין שם אלא אחת פריסתה בצפון היא דבהא לא פליג דכניסתו לתוך חצי בית קדש הקדשים בצפון הוה: **צבר את הקטרת** וכו' גמ' תנן במתני' כמ"ד בברייתא מובדר כדי שיהא שמה שוהה לבוא: **דרך בניסתו**. בגמרא יליפי לה מקרא לכתי' ויבא שלמה הבמה אשר בגבעון ירושלם וכי מה ענין בגבעון אצל ירושלם היה לו לכתוב מירושלם או מן הבמה אשר בגבעון לירושלם אלא מקום יציאתו מגבעון לגיחתו מירושלם לגבעון מה גיחתו מירושלם לגבעון פניו כלפי במה כדרך גיחתו אף יציאתו מגבעון לירושלם פניו כלפי במה כדרך גיחתו וכתבו תוס' ז"ל אע"ג דגיחתו דרך אחוריו לאו שמה גיחה כדאמרי' פ' שני דשבועות הנכנס לבית המטונע אפי' נכנס כולו חוץ מחוטמו פהור מדאמרי' והבא אל הבית דרך גיחתו אסרה תורה יציאתו דרך אחוריו שמה יציאה כדאמרי' הכא דאע"ג דכתי' ויצא אל המזבח יצא אל המזבח דרך אחוריו כתלמיד הנפטר מרבו עכ"ל ז"ל. והביאו לאפי' בבא הס ז"ל בפ' ידיעות דף י"ז וכגמ' פ"ק דחולין דף י': **ומתפלל תפלה קצרה**. תענית פ"ג דף כ"ד: **שלא להבעית את ישראל**. וביד פ"ד דהלכות בית הבחירה סימן ב': **ב משניטל הארון**. גמ' משמנינו לא קתני אלא משניטל כמ"ד ארון גלה לבבל דתניא ר' אליעזר אומ' ארון גלה לבבל שנאמר לתשובת הסנה שלח המלך נבוכדנאצר ויביאהו בבלה עם כלי חמדת בית ה' שהוא הארון ר"ש בן יוחי אומ' ארון גלה לבבל שנאמר ולא יותר דבר אמר ה' אלו עשרת דברים שבו ר' יהודה בן לקיש אומ' ארון במקומו נגנז שנאמר ויאמרו רשאי הבדים מן הקדש על פני הדביר ולא יראו החוצה ויהיו שם עד היום הזה ושולא פליג בגמ' דלא אמ' ר"ש הרון גלה לבבל. ואיתא בפ' זה בורר דף כ"ו: **ושתיה היתה נקראת**. תנן במ"ד מציון נברא העולם דתניא ר' אליעזר אומר עולם מאמצעיתו נברא שנאמר צלקת ספר למעלה ורגליים ידובקו ר' יהושע אומר עולם מן הגלדין נברא שנאמר כי לשלג יאמר הוה ארץ ונשם מטר ונשם ממטרות עוזו כלומר מד' גלדין הורידו והגשימו להעשות ארץ ר' יתנן נפתא אמר אבן ירה הקב"ה בים ממנו הוסתת העולם שנאמר על מה אדניה הטבעו או מי ירה אבן פתה וחכמים אומרים מציון נברא העולם שנאמר מזמור לאסף אל אלהים ה' דבר ויקרא ארץ ובתרים כתיב מציון מכלל יופי אלהים הופיע ממנו מוכלל יופיו של עולם. וכתב רד"ק בשרש שות וי"מ והיו שהותיה מדוכאים כי השחות יסודות וכן בדברי רז"ל אבן שתיה שם ושתיה היתה נקראת אע"פ שהמלה הזאת מנחי' מ"ד ועוד אמרו ירדו לשתיין אין מועלין בהן שתיין מחוללין יורדין עד התהום כלם עניים יסודות ע"כ: **ג נטל את הדם** וכו' עד סוף סי' ו' ביל פ"ג דהלכות עבודת יום הכפורים סי' ה' ו'. וכתוב בספר לקח טוב פ' אחרי מות וז"ל ונפני הכפרת יזה וכו' הלי יזה הוא מיותר אלא שבא ללמד שצריכה הזאה ראשונה שיעמוד אותה עם כל א' מאלו הטבעה וכך היה כוזה אחת אחת ואחת אחת ושתים וכו' ע"כ: **ולא היה מתכוין להזות** וכו'. לשון ר"ש ז"ל עד אלא לאחר שפיים. אמר המלקח ומהשאה מה למעלה מלדד גב ידו למטה ומזה כלפי מעלה ובשאה מזה הבצע למטה מלדד ידו למעלה ומזה למול פניו אחת נבוהה ואחת בעמוד הימנה וכלן מופלות לאחר: **אלא במצליף**. לא ידעתי לשון רש"י ז"ל. ובלשון ר"ע ז"ל צריך להגיה המלקה בשוט הזה וכו'. ואיתה למתני' בפ' ב"ש דזבחים דף ל"ח וכתבו תוס' ז"ל שם בשם הערוך המצליף המגבעת פי' המכה שמרים ידו ואינו מכה עד שיורד. ירושלמי מצליף המסבריר פי' שמטה ידו עד שבורו עכ"ל ז"ל. ובקשתיו עוד וכמו שכתבתיו מלאתיו ובתוספת ז"ש. איני יודע אם נפל טעות סופר או טעות דפוס או חסרון לשון במה שכתב שם ובערוך הבית יודע כמנין למעלה תרגומו יצליף בקורבסא היך גבר דמרים ידוהי ע"כ: והרמב"ד ז"ל פי' המלקה הזה שפעמים הוא מגביה ידו ובעמים שהוא מורידה וכלן במקום אחד כך היה זה למעלה ולמטה בסגנתה יד ובהורדתה וכולן בפני הכפרת ובשהוא נותן למטה מלדד ידו למעלה ע"כ. ובספר קרבן אהרן סוף פרק אלישי דפ' אחרי מות כתב בשם רבינו יהודה שהדמיון הוא שלמטה שלמעלה מלדד גב ידו למטה ולמטה מלדד גב ידו למעלה וכזה היה המלקה שהמלקה מלקה ב' אלישן מאחוריו של נלקה ושלש מלפניו ובשהוא מכה מלפניו גב ידו למטה כדי שהגיע ההכאה על בטנו ובשהכה מאחוריו גב ידו למעלה וכך היה בעניין ההזאות שבמתנה אחת מלדד גב ידו למטה ובשבע גב ידו למעלה ע"כ: **אחת אחת ואחת אחת ושתים** וכו'. בגמ' אחת מלאתי מונה הלשון דבגמ' כך מתני' מני ר' יהודה היא דת"ר אחת. אחת ואחת. שתים ואחת. שלש ואחת. ארבע ואחת. חמש ואחת. שש ואחת. שבע ואחת. דברי ר"מ ר' יהודה אומר אחת. אחת ואחת. אחת ושתים. אחת ושלש. אחת וארבע. אחת וחמש. אחת ושש. אחת ושבע. ולא פליגי אר כי אתריה ואר כי אתריה באתריה דר"מ מונין מנין כלל אחלה ואח"כ פרט כגון עשרים ואחת עשרים ושתים ובאתריה דר' יהודה פרט תחלה שתים ועשרים שלש ועשרים. גם בתלמוד הרב בלשון אשכנזי ז"ל כך הוא מונה אלא שאין שם מלות אחתי' מני ר' יהודה היא ואיתה לאחתי' פ"ק דיומא דף ט"ו. ומלאתי שכתב ה"ר יהוסף ז"ל פ"ל אחת באחת. אחת בשתים וכו':

יצא והניחו. תוס' פרק כל הפסולין דף ל"ד: **ד שחטו וקבל**. כל"ל: **והזה ממנו אחת** וכו'. גמ' תנא כשהוא מזה אינו מזה על הפרכת אלא כנגד הפרכת אע"ר אלעזר ב"ר יוסי אמי ראיתיה ברומי והיו עליה כמה ספי דמים של פר ושעיר של יום הכפורים ונראה לומיתם דילמא דפר העלם דבר של נבור ושעירי ע"ז שלא כסדרן ראה אותן כי הא דתנינן גבי פר העלם ושעירי ע"ז אלא היו מונעין בפרכת ואם נגעו נגעו: **ובך היה מונה יצא**. ה"נ בקלא ספריס כלון. וכן נ"כ בשתי בבות האחרות ה"ר יהוסף ז"ל: **רבי יהודה אומר לא היה שם אלא בן אחד בלבד**. בגמ' מפרש טעמא משום הולכה דכ"ג לא אדעתיה למלדע פי' לפר והי דשעיר אי הוו הרי כני ואפי' בכתיבה ממי לא אדעתי' לעיולי בכתיבה ואע"ג דדם הפר שומם ודם שעיר חייב לא אדעתיה הלכך כי ליכא אלא אחד לא מנח האי על דסקל האי וממלאו העבודות כסדרן של שעיר אחר פר בפנים ובא פר אחריהם בהיכל ואח"כ של שעיר. וראיתי מה שכתוב בספר תוס' י"ט ולפי הראה אלא דק שפיר במסקנא: **נטל דם הפר והניח דם השעיר**. מסקנא דמילתא דר' יהודה היא עכ"ל ר"ע ז"ל. אמר המלקח ולרבנן הכי נמי למימר הניח דם שעיר ונטל דם הפר ושזה ממנו על הפרכת כנגד הארון מבחוץ מאחר שיש שני פנים: **עירבה דם הפר** וכו'. גמ' תנן במ"ד דכשבא ליתן מתנות קרנות מזבח הפנימי מערבין דם הפר בדם שעיר דאמר ר' יאשיה ור' יוחנן חד אמר מערבין וחד אמר אין מערבין ובברייתא פליגי בהדיא ר' יוחנן ור' יאשיה ובגמ' מסיק דמתני' ר' יאשיה היא: **ה ויצא אל המזבח אשר לפני ה' זה מזבח הזהב**. דאילו מזבח החיצון לא לפני ה' הוא. ועיין בספר קרבן אהרן פ' ויקרא ס"פ ג' דדבורא דחטאות: **התחיל** וכו'. תוס' פ' ר' ישמעאל דמנחות ד' ס"ו: **מהטא**. לשון ירידה הוא כדאמרי' במנחות גופא עולה ומתחטא דם"ו ז"ל. והכי נמי גרסי' להאי טעריקון לכנף רגנים בעלם"ה בס"ם י"ד דת"כ פ' ויקרא והכא דנעלסה היא מתחטא: ונלע"ד דמשום דלא קתני יורד ומחטא אלא רש"י ז"ל מלפרשו בפשוטו שהוא לשון ושהרו וקדשו: **מהיכן הוא מתחיל** וכו'. מתני' לא אתיא אלא לר' יוסי הגלילי אבל ר"ע פליג עליה בברייתא וממקום שר' יוסי הגלילי מתחיל שם ר' עקיבא פוסק מקום שר"ע מתחיל שם ר' יוסי הגלילי פוסק ושעמייהו מפ' בגמרא. וכתוב בספר הן טוב בפ' אחרי מות דף קל"ג וז"ל בהזאה של חוץ שירה דם הפר לחוץ דם הפעיר לאינו הכל קרבן אחד הם זה קשור בזה שמי גרם להם עון הענל מכירת יוסף כמו שכתבנו בפ' כי תצא א"כ מצא מין את מינו ועשר ולכן עשיה דם הפר לחוץ דם הפעיר ולהורות שעיקר הכל היה דם הפעיר אשם לא מכרו את יוסף לא ירדו מצרימה ולא עשו ענל כמ"ש א"כ דם הפר נגלע בחוץ דם הפעיר שהוא נרם לעשיית הענל ומה' יצא הדבר של מכירת יוסף כאמור ע"ש עוד: **מהיכן הוא מתחיל**. בת"כ סוף פרק ד' דפ' אחרי מות היא שנויה וע"ש בספר קרבן אהרן: **ר' אליעזר אומר במקומו** וכו'. ר' אליעזר גרסי' ביו"ד. וגמ' מתני' ר' יהודה היא דתניא ר"מ אומר ר' אליעזר אומר במקומו עומד ומחטא ועל כולן היה נותן מלמעלה למטה בזאת שלפניו על כרחו כדי שלא יזוב הדם לתוך בית ידו נותן מלמעלה למטה ובאותן של גלדין נותן כדרך שהתחיל בזו חוץ מאותה שבאלכסון שהיא ברוחקה ואם בא למשוך מלמעלה למטה מורח הוא לו להיות כפוף ופושט זרועו עד כלות הסתנה אלא משכפף גופו ופושט זרועו מתחיל למטה ומקוף והולך למעלה ר' יהודה אומר ר' אליעזר אומר במקומו עומד ומחטא ועל כולן הוא נותן מלמעלה למטה חוץ מזו שהיתה לפניו שהי' נותן מלמעלה למטה כי היכי דלא נתוסן מאיניה. ובנוסחאות רבות נמצא דגרסי' בכל המקומות למעלן בטן למטן בטן: **מקום שהוא מתחיל** וכו'. ל"ל ממקום שהוא מתחיל וכו' שם הוא גומר. ועיין בתוס' שכתב מהרי"ק ז"ל בפ"ד דהלכות עיה"כ בשם הרשב"א ז"ל וכבר רמזתיו: **ן חזה על מהרו של מזבח**. גמ' תניא תנינא אומר בגד לטוי היה נותן כל שבע הזאות דסבר פתח לפרכת בדרום וכי נפיק במערבית דרומית פנע בריש ואתם לא תיבא בריש חטוי דקרבות משום דכתיב ויצא אל המזבח עד דנפיק מכוליה מזבח דהיינו למזרחית דרומית ויביא והדר למערבית דרומית לשמאל משום דבהא איחייב למיהב בריש ומשם למערבית לפונית מזרחית והתם דנמדיה נהטוי שבע הזאות ור' יוסי אומר בגד דרום הוא נותן דסבר פתח בצפון דכתיב ממתני' בריש פירקין לא היתה שם אלא פרכת אחת בגבד וכדמפ' בגמ' ודמזתיו נעיל ריש פירקין הלכך במזרחית לפונית מתחיל ובדרומית מזרחית מסיים והתם יביא לזהות ודכ"ע מיהא היכא דנמדן מתנות דקרנות התם יביא על גגו דאמר קרא ושהרו וקדשו במקום שקדשו בקרנותיו שם טהרו בהזאות. ועיין בחסדות הרשב"א ז"ל סימן שפ"ח ושפ"ט וש"ל: (ז) **הזה על מהרו**. פ"ק דיומא דף ע"ו ובזבחים פרק ב"ש דף ל"ח: **מהרו**. כמו וכעלם הסמים לשוהר פי' על גגו של מזבח שהיה בתחלה משהרו מדשן שעליו ומגלה את גגו ושל שמטהרו ומייחסו קרי ליה שהרו כדכתב לטוהר: **ושירי הדם היה שופך על יסוד** וכו'. דאמר קרא ואת כל דם הפר יספוך גבי פר כהן משיח וחניא בת"כ הפר לרבות פר יה"כ שיהו שיריו שפכין ליסוד אבל אחר פתח אהל מועד זה יסוד מערבי דכי נפיק בהטוא פגע בריש: **ושל מזבח החיצון היה שופך על יסוד דרומי**. הטעם פירשו ר"ע ז"ל בזבחים פרק איזהו מקומן: **אלו ואלו מתערבין** וכו'. פ' כל שעה דף כ"ב ופי' שם רש"י ז"ל אלו ואלו שיריו דם חטאות הפנימיות הנשפכין על יסוד מערבי של מזבח החיצון ושיריו דם חטאות החיצונות הנשפכין על יסוד דרומי ויצאין מן היסוד לרצפה דרך שני נקבים קטנים ומתערבים באמה סילון שהיה עובר בעזרה ויוצאין לנחל קדרון כמו לנחל איתן עמק ע"כ ובתוס' פ' שמחמ דף ל"ג: **ומועלין בהן**. גמ' ת"ר מועלין בדמים דברי ר"מ ור"ש וחכמים אומרים אין מועלין בהן ע"כ ל"פ אלא מדרבנן דמ"ד מועלין מדרבנן אמר לשלם קרן אבל מדאורייתא להוסיף חומש לא דאי מדאורייתא לא יצאו מידי מעילה היאך מברין לגניבה לזבל ונסקא לן בגמ' דאין בו מעילה מן התורה מחלתה קרבי חד מייסיו ואני נתתיו לכם בלכם יהא, ורמוזים בפי' ר"ע ז"ל ס"ם כל הבשר ואיתא נמי למתני' בפ' כל הבלמים דף מ"ד: **(ח) (ד) כל מעשה יום הכפורים** ר"פ ד' מיתות וגמ' בברייתא א"ר יהודה אומתי בדברים הנעשים בבגדי לבן בפנים אבל דברים הנעשים בבגדי לבן מבחוץ אם הקדים מעשה לחברו מה שעשה עשוי ר' נחמיה אמר בד"א בדברים הנעשים בבגדי לבן בין מבפנים בין מבחוץ אבל בדברים הנעשים בבגדי זהב מבחוץ מה שעשה

שבו

שנוי ובגמ' מפ' טעמייהו. - ורש"י ז"ל מפ' דבתוך היינו חוץ מלפני לפנים דהיינו בהיכל אבן הרמב"ם ז"ל מפ' שם ביד ר"פ ד' דהלכות עבודת יום"כ היינו חוץ להיכל בגון ולוי והגרלה ופסיכת שיריים: **עוד גרס' בגמ' א"ר** חנינא קטרת שחשבה קודם שחיטה של פר לא עשה כלום ומתני' דקתני אם עד שלא גמר את שיחתו שבפנים נשפך הדם יביא דם אחר ויחזור ויזה בתחלה מבפנים יחזור ויתפון מיבעי ליה ולאי שהרי כבר נקטר הקטרת וזה שוחט פר אלא בקטרת לא קא מיירי ומיהו ולאי צריך להקשיר קטרת אחרת אריך שחיטת פר זה: ופסק הרמב"ם ז"ל להלכה שם רפ"ה: עוד איתא בגמ' אמר עולא שעיר ששחטו קודם מתן דמו של פר לא עשה כלום ומקשו ליה ממתני' דקתני הקדים דם השעיר לדם הפר יחזור ויזה מדם השעיר לאחר דם הפר ואם איתא יחזור ויזה מיבעי ליה דקס"ל דבמתנות שבפנים קאמר דה"ל שעיר ששחטו קודם מתן דמו של פר ומסדרינן דבמתנות שבהיכל קאמר אבל שחיטת השעיר במקומו היתה לאחר מתן דם הפר בפנים וגם זה פסקו שם להלכה: **שכולן בפרה (בפרה) בפני עצמה** גמ' בברייתא וכלה מכפר את הקדש זה לפני לפנים על טומאה שחירע שם אהל מועד זה היכל על טומאה שחירעה שם מזבח המזבח ומכפר על טומאה שחירעה לאדם המזבח ושאם כשיעור המתחויה שזהו שיעור שהייה למי שטמא בעזרה מלמד שכולן כפרה בפני עצמה: **ר"א ור"ש אומרים ממקום שפסק משה הוא מתחיל** פרק ב"ם דף מ"ב ובפ' הזורק והמעלה דף ק"ו ואמלולו פליגי בין אמתנות שבפנים בין אהיכל בין אמזבח וסבי איתא בברייתא בגמ'. עוד בגמ' א"ר יוחנן ושניהם מקרא אחד דרשו מדם חטאת שכפורים אחת בשנה ר"מ דהיינו ת"ק דמתני' סבר כו' וסבי מני פליגי ר"א ור"ש מני גבי לוג של מצורע בברייתא דת"ק ס"ל דאם נתן מקצת מתנות שבהיכל ונשפך הלוג יביא אחר ויתחיל במתנות ההיכל נתן מקצת מתנות שבחוצות ונשפך הלוג יביא לוג אחר ויתחיל בחוצות ור"א ור"ש אומרים ממקום שפסק משה הוא מתחיל ובין פ"ה מהלכות עבודת יום"כ:

פרק ו שני שעירי יום"כ פ"ה דהלכות עבודת יום"כ סי' י"ד פ"ו: **שיהו שניהם שוין** מדכתיב שני ובגמ' מסיק דשני כבשים של תמידין אה"כ דלמעלה בעינן שיהו שניהם שוין דאם מדכתיב כבשים משמע שניים ומה ת"ל שנים אלא לגמד שיהיו שניהם שוין אלא מדהדר וכתב את הכבש אחד וגומר ואת הכבש השני וגו' לימד שאם שניהם שוין כשרין וקרא דכתיב שנים אינו אלא שיהיו כנגד שנים וכדתנן בפ"ל דמסכת תמיד אבל מוסיפין של שבת מאמר בהן שני כבשים ודאי צריך שיהו שניהם שוין לעבודה מדלא הדר כתב בהו אחד לרבות אע"פ שאינם שוין: **אע"פ שאינם שוין כשרים לקח א' היום ואחד למחר כשרים** תימה לע"ד דאמאי לא ערבינהו ונייתי הכי אע"פ שאינם שוין אי אם לקח אחד היום ואחד למחר כשרים ועל הרמב"ם ז"ל קשה יותר אמאי לא ערבינהו בס"ם בהרא דהלכות עבודת יה"כ ואילו גבי שתי לפורים של מצורע בברייתא דת"ק ס"ל דאם נתן מקצת מתנות בחוצות ונשפך הלוג יביא אחר ויתחיל במתנות ההיכל נתן מקצת מתנות בחוצות ונשפך הלוג יביא לוג אחר ויתחיל בחוצות ור"א ור"ש אומרים ממקום שפסק משה הוא מתחיל וכיון פ"ה מהלכות בתחלה במתנות בחוצות ור"ל ור"ש אומרים ממקום שפסק משה הוא מתחיל ובין פ"ה מהלכות עבודת יום"כ: **פרק ו שני שעירי יום"כ** פ"ה דהלכות עבודת יום"כ סי' י"ד פ"ו: **שיהו שניהם שוין** מדכתיב שני ובגמ' מסיק דשני כבשים של תמידין אה"כ דלמעלה בעינן שיהו שניהם שוין אלא מדהדר וכתב את הכבש אחד וגומר ואת הכבש השני וגו' לימד שאם שוין כשרין וקרא דכתיב שנים אינו אלא שיהיו כנגד שנים וכדתנן בפ"ל דמסכת תמיד אבל מוספין של שבת מאמר בהן שני כבשים ודאי צריך שיהו שניהם שוין לעבודה מדלא הדר כתב בהו אחד לרבות אע"פ שאינם שוין: **אע"פ שאינם שוין כשרים לקח א' היום ואחד למחר כשרים** תימה לע"ד דאמאי לא ערבינהו ונייתי הכי אע"פ שאינם שוין אי אם לקח אחד היום ואחד למחר כשרים ועל הרמב"ם ז"ל קשה יותר אמאי לא ערבינהו בס"ם בהרא דהלכות עבודת יה"כ ואילו גבי שתי לפורים של מצורע אע"ג דבמשנה לא ערבינהו תנא בס' בהרא דנגעים הוא ז"ל ערבינהו בספ"ל דהלכות טומאת צרעת וע"ע לע"ל: **ואם משהגריל מת יביא שנים ויגריל עליהם בתחלה** כ"ל: **ואם של עזאזל מת יביא אחר זה שעלה עליו** הגרלה בפי' ר"ע ז"ל: ומה שפי' הוא ז"ל ושני שבזוג שני הוא שיעלה עד שיפול בו מום וכו'. אמר המלקט כבר דמתני' דייקא כותיה דקתני אם של שם מת זה שעלה עליו הגורל לשם יתקיים תחתיו דאינו מתן המורה אלא לזה שמת ואילך כדאמי' קא בקד שהיה ולא אמריגן ידהה ויפסל ויביא זה תחתיו ודלא כר' יוחנן דס"ל שני שבזוג ראשון ישעה ובני שבזוג שני יקרב אם ס"ל בעלי חיים נדחין ובברייתא דייקא כותיה דקתני שני זה שנינו עליו ישעה אינו יולע אם שני שבזוג ראשון אם שני שבזוג שני כשהוא אומר יעמד חי ולא שכבר עמד ונדחה על ידי מיתת חברו ועכשיו הוא בא לחזור ונעמוד דיעמד חי עמידה אחת ולא שתי עמידות משמע. ביד פט"ו דהלכות מעשה הקרבנות סימן ד': **והשני ירעה בס"ק** דשבועות דף י"ב ומוכח שהם שהם דברי ר"ם ואיתה נמי בפרק ולד חטאות דתמורה דף כ"ב ודף כ"ג: **שאין חטאת צבור מתה** ירושלמי פ"ק דשקלים וס"פ ולד חטאת דתמורה בדף כ"ד ופירש הרמב"ם ז"ל וידוע כי שעירי יום הכפורים הם חטאת לבור שכן כתיב ומאת עדת בני ישראל יקח שני שעירי עזים לחטאת: ובגמ' דייקי' הא דיחיד כה"ג מתם ולרב דאמר בשני שבזוג שני קתני מתני' דיעשה ובראשון מנדחה יתכפר אמאי הא דיחיד תמות אפי' לרבי דפליג בתמורה פ' ולד חטאת בני מפרים חטאתו ואבדה והפרים אחרת התחיה ונמלאת הראשונה והרי שתיהן עומדות ואמר רבי מתכפר באחת מהן והשניים תמות וחכמים אומרים אין חטאת מתה אלא שנמלאת לאחר שכפרו הבעלים אבל נמלאת קודם כפרה ולאחר הפרשה רועה והא אפי' לרבי לא מתה שהרי לא הופרש לתשלומי אבוד שהרי מתחלה היה קיים לראשון ובשביל מחשבה שמת שלולא שיש וכיון דאין ב"ח נדחין מעיקרא אי בעי אמי מקריב ואי בעי אמי מקריב ואם"ל כמפרש שתי חטאות לאחריות אלא יאבד אחד מהן יקריב את חברו ומשני רב שבר לה כר' יוסי דאמר דמלוה בראשון ומעיקרא כי אפרשים לאלו שני אדעתא דאבוד אפרשים ולא נרע ממפרש לאבוד ומתני' רבי היא דתני אמר' במסכת תמורה דרב כרבי מוקי לה למתני' והא דר' יוסי מפ' בגמ' דר' יוסי דפסק הוא דתניא המפרש פסחו ואבד והפרש אחר תחתיו ואח"כ נמצא הראשון והרי שניהם עומדים איזה מהם שירצה יקריב דברי חכמים ר' יוסי אומר מלוה בראשון ואם היה שני מובחר ממנו יביאנו ובכר הארכנו פה יותר מדאי: ועיין בספר קרבן אהרן פרק שני דם' אחרי מות: **ר' יהודה אומר תמות** אשני שבזוג ראשון אלא דתרתי פליג עליה דרבנן דקא אמריתו אין חטאת לבור מתה אני אומר תמות ועוד לא בזה שאמרתם עליו ירעה אני אומר יומת אלא הוא יקרב ובן מתכפר ושני שבזוג ראשון יומת: **ועוד א"ר יהודה נשפך הדם ימות המשתלח** דס"ל כ"ח נדחין ובהא פליגי ר' יהודה ורבנן ורב ור' יוחנן דאי בקושטא מאי ועוד דלדידיה הא רבנן נמי אמרי ראשון יחתה ואנן המגרי ס"ל דאפי' דם בכוס ומת המשתלח לא נדחה הדם אלא מביא שעיר אחר ומזוג לו וכשר הדם לאתויתו וזה יש ישתלח ור"ש ס"ל בברייתא מת אחד מהם מביא חברו אלא בהגרלה ואיתא בגמרא דוכתי חד מינייהו ס"פ בתרא דכריתות: **מת המשתלח** פרק כל הפטולין דף ל"ד ובפ' כל המנחות בחות מנה דף פ"ט: **ב בא לו אצל שעיר** השתא הדר הגא למלתיה לאורויי בסדר העבודה וקאמר דלאחר שנמר וכו': **אנא ה' חטאו עוו פשעו**

ד

ממה שכתב הרמב"ם ז"ל לעיל פ"ל וז"ל וזה שתמצא כתוב בשלשת הידויין שון פשעי מכלל הוא דעת ר"מ ע"כ גרא' שנם פה גרסי' עוו פשעו העמו עמך בית ישראל וכן הוא בירושל' ואילו בני אהרן עם קדושך לא קתני ואם"ם מוקי לה אביי בגמ' אפי' כר' יהודה דפליגי אדר' שמעון בספ"ק דשבועות ואמר יש להם כפרה בשעיר המשתלח דאמו כהנים לאו בכלל עמך ישראל מיהו: **והכהנים והעם** וכולם בירוש' ל"ג ליה אף הכא. אבן ה"ר יהוסף ז"ל מחכו כולו אלא ה"ג לפני ה' תטהרו וכן עוונן אחרון בשמו"ל וכתב כן מלאתי בכל הספרים ל"ג ליה הכא וכן ל"ל ל"ג ליה אלא בהזכרת השם הראשון בפ' שלישי ותו לא צריך ע"כ: **בתורת משה עבדך לאמר** צריך לחתוך מלת לאמר: **מפי כ"ג כורעין ומשתחוין** אית דגרסי מפי כ"ג בקדושה הבדה כורעין ומשתחוין וכיל ס"פ שני דהלכות עבודת יום"כ ובפ"ד: **ג מסרו למי שהוא מוליכו** וכו' על סוף הפרק פ"ג דהלכות עיה"כ ובפ"ד: **הכל כשרין להוליכו** ולא תימא כיון דכפרה כתיב ביה ליבעי כהן: ובגמ' בברייתא ליה מגאמר אים לכפיר את הזר עתי שיהא מוזמן עתי ואפי' בשבת פי' שאם הלה השעיר מרכיבו על כתפיו עתי ואפי' בטומאה פי' באפי' גמטא מטלאו נכנס לעזרה בטומאה ומקבלו מיד המוסרו לו שבעזרה הוא מוסרו לו: **כהנים גדולים גרסי'** וכן הוא ג"כ שם ביד: אבן רמיתי שה"ר מנחם דילומאנו ז"ל מחקו: **ערסאלא** מלפורי ויבראל היה גרסינן אבן ה"ר יהוסף ז"ל הגיה ערבלא ושראל הי' וכתב שכן מצא בכל הספרים: **ד וכבש עושין לו מפני הבבליים** פ"ד דהלכות שקלים סי' ח' וגמ' אמר רבה ג"ב חנא לא בבליים היו אלא אלכסנדריים היו ומתוך ששונאים בני ארץ ישראל את הבבליים היו קורין כל קלי הראש ופיסי דבר שלא כהונן על שמם: חנא א"ר יהודה לא בבליים היו אלא אלכסנדריים היו א"ל ר' יוסי תנוה לעתך שהגחת דעתי: **טול וצא טול וצא** גמר' תנא מה אם שהי לכרה דן וחוזר דרא סגיאין: **תשעים רים** מגיעה דף ל"ג ס"פ אלו מציאות כתבו תוס' ז"ל דאית דגרסי רוס דשבעה ומחצה רוס עולה אלפים דהוי שיעור מיל: ומה בכתוב בפי' ר"ע ז"ל שהם אלפים פסיעות פחות חמש נראה שמהם שתה יכן כתוב ג"כ בערוך בערך רוס וכתב וזה חברון אחד אלפים ובעינן לפי אלא היה יכול לעשות רים שהיה עולה החבון יותר מאלפים ולכן העמידו ברוס ומחצה ושבים ובם דהיינו רוס הוי מעחוי קצת ע"כ וכן כתבו תוס' ז"ל ג"כ בפ' לא יחפור דף כ"ג קרוב לזה: **ה הרי מזון והרי מים** ירוס' ליפות כתו כדי שייטיב לבו אומרים לו כך למה שאין ילר הרע תאב אלא לדבר אחם ר' מנא סלק למבקרא לר' חנא דהוה חביש ל"ל לסיעה ל"ל שתא שבקיה ונחת ליה בתר בעתא כלק לגביה ל"ל מה עבדת להיכא להיותך ל"ל כדי שרית לי אזלת לה: **הוץ מן האחרון שבהם** וכו' גמ' ת"ר עשר סוכות ושבים עשר מילין היו דברי ר"מ ר' יהודה אומר ט' סוכות ועשרה מילין ר' יוסי אומר חמש סוכות ועשרה מילין וכל אחד מלבדו יוחר ממיל או עד הסוכה ע"י עירוב ל"ר יוסי סח לי אלעזר בני בלגון שחוק על דברי אם ע"י עירוב יכולני לעשות אפי' שתי סוכות ועשרה מילין שיהו בני ירושלם מלוין אותו שני מילין ומסוכה ראשונה יצאו לקראתו שני מילין הרי ד' מילין שאתה יכול להרחיק הסוכה מירושלם וסוכה הבאה לסוף ד' מילין של ראשונה ויהו מקצת בני הראשונה מעבדין לגד הבאים ומקצת עבדו לגד ירושלם וכן בני הבאים מקצתן עבדו לגד הראשונה לצאת לקראתו שני מילין ומקצתן עבדו לגד הליכ לגוותו שני מילין: ומתני' לא אחיא אלא לר"מ דהכי אמרי' בגמ' ממאן אזלא הא דתנן חוץ מן האחרון שבהן שאינו מגיע עמו לגוף אלא עומד מרחוק ורואה את מעשיו כמאן כר"מ דאילו לר' יהודה ור' יוסי אף האחרון מגיע לגוף ע"כ אלא דמתוס' ז"ל מוכח דאסוף בריתא לגעיל קאי הני כמאן אזלא וגרס' הא דתניא: **ו חציו קושר בסלע וחציו בין קרניו** גרס' פי' המוליכו הוא הקושרו וחציא בברייתא בגמ' בראשונה היו קושרין לגון של אחורית על פתח האולם מבחוץ הלבן היו שמחין לא הלבן היו עלבין ומתביישין התקינו שיהו קושרין על פתח האולם מבפנים ועדיין היו מלינין ורואין הלבן היו שמחין לא הלבן היו עלבין התקינו שיהו קושרין אותו חציו בסלע וחציו בין קרניו: **לא היה מגיע** וכו' פ"ק דתענית דף י"א: **עד שנעשה אברים אברים** בגמ' בעינן אותם אברים מה הן בהאלה ופליגי עלה רב ושמואל ובגמ' מפ' טעם יהו: **בא וישב לו** וכו' לפי שהוא משוה ואלם ועוד שירא לעמוד במדבר משתחשך אחירו לו: **משיצא חוץ לחומת ירושלם** בברייתא הם דברי ר' יהודה וקאמר יכול משיצא חוץ לחומת העזרה ת"ל לעזאזל אי לעזאזל יכול עד שיגיע לגוף ת"ל והמשלח הא כיצד משיצא חוץ לחומת ירושלם שבכר הוא לגד המדבר ר' יוסי אומר עזאזל יכבם על שהגיע לגוף אע"פ שעדיין לא הפסו ר"ש אומר והמשלח את השעיר לעזאזל יכבס בגדיו ורחץ בשר האם ומשמע בגדים דקבבר לחיפתו וזריקתו הוא שלוחו ולכ"ע המשלח היא דמשמע בגדים ולא השולח את המשלח דהיינו המלוין אותו מירושלם וביד פ"ה דהלכות פרה אדומה פי' ו': **ז בא לו אצל פר ושעיר** וכו' חזר לו התנא לסדרו הראשון שמסדר עבודות כ"ג רש"י ז"ל: ובירוש' אמן תניון בא לו אצל הפר ושעיר הנשרפים אית תנויי תני בא לי כ"ג נקרות א"ר הגיגי קרא מסייע לאמתי' והמשלח את השעיר לעזאזל יכבס בגדיו מה כתיב אחריו ואת פר החטאת ואת שעיר החטאת: **והקטירן** נתנם בגמגם כדי להקטירן וכן ממי פירשתי והקטירן דנפסחים ס"פ תמיד נשחט כדלכתי' שם: **קלען במקלעות** כתב הר"מ דילומאנו ז"ל בגמרא וירושלמי וב' כל"י במקלות וכן בסדר עבודה לרי"ל ניאת ע"כ: ובברייתא ליף דהשוריפם לא היה ממחנן נהוה בשר עולם אחר הפסב הערר אלא עור ע"ג בשר מנחה ושורף ואינו מפסיק: **משיצא חוץ לחומת** ה"ר יהוסף ז"ל מחק מלת חוץ וביד שם פ"ה דהלכות פרה אדומה סימן ה'. ובגמ' בברייתא ופקא לן מחוץ למחנה יתרא דכתיב בני פר יה"כ דמיון לשלם מחנות דהיינו עזרה והר הבית וירושלם נשרפים כדלפי בהקבא דועשה לפר כאשר עשה וכו' דלא נאמר אלי חוץ למחנה אלא נלמד על טומאת בגדי' הכתובים אחריהם והשורף אותם יכבס בגדיו ואומר לר כיון שיצא חוץ למחנה אחת דהיינו חוץ לחומת העזרה ממתנין בגדים ולא אל פר כהן משיח מבלן נמד ולדידהו שריפתם בגפונה של ירושלם שכל מעשה חטאת בגפון או בבית הסדן כר' יוסי ור"ש דפליג ואמר מבשולת הארר ברוכן דרים לאל מחוץ למחנה לגי"ם מפרש אדומה מה להלן במזרחה של ירושלם דכתיב כה אל נכח פני אהל מועד אף כאן במזרחה של ירושלם ומה כאן בני פרים הנשרפין חוץ לשלם

מחנות לף שחיטת פרה אדומה חוץ לשלש מחנות: **ד הגיע שעיר למדבר** כתוב בתוספתא י"ט כתב הרב שנאמר ושלח ונו' ואח"כ ואת חלב וגו' וכ"כ רש"י ז"ל ולאו דוקא כמ"ש לעיל אלא משום דלעיל תני ליה והקטירן וכו' וכן בכתוב לא נכתב אח"כ **ואת חלב** וגו' אלא ועשה את שלחו וגו' ואת חלב וגו' וכן פי' רש"י ז"ל בגמ' כיון **שהגיע** שעיר למדבר נעשית מצותו ומתחיל לקרות הפרשה וכ"כ הרמב"ם ז"ל ויוצא לעזרת הנשים וקורא שם אחר שיגיע שעיר למדבר כדי שלפי הקריאה לא היתה קודם שהגיע שעיר למדבר ע"כ: **דרביות היו עושין** פי' הרמב"ם ז"ל מלעשות גדולות ע"כ ח"ל רש"י ז"ל דרכאות בני אדם עומדים מירושלים לנוף בכדי שיראה זה סימנו של זה ומיסין אותן הסמוכין למדבר נסדרין וזה הסמוך לו רואה ומניף גם הוא ורואה חברו הסמוך לירושלם ע"כ ודכותה תשכון במלכתא הוצא ביקום בפרשת בשלח על פסוק ויונך למלך מצרים הוקבעו לו הנידו לו ויש אומרים דרכיות היו לו וי"א עמלק סניר לו ע"כ. ואני מצאתי מונה ומנוקד בשם החכם הס"ר חיים חבר ז"ל דירכיות בני"ת ובנקודת חיר"ק תחת הדלי"ת ובפת"ח תחת הבי"ת: אבל בערוך הביאו בערך דרכאות בשתי לתין וכתף ופי' שהן מלכות גדולות בנויות בדרך מירושלם ושומדים עליהם אנשים ובידם סודרין וכשמגיע שעיר למדבר מניפין בסודרין אחד לחברו עד שרואין אנשי ירושלם הנפת הסודרין ויודעין שהגיע שעיר למדבר ואז כ"ג קורא בספר תורה ע"כ וגם בירושל' הוא בשתי לתין וכתף ושם ביד פ"ג דרכיות בדלי"ת ורי"ש ובי"ת אמנם מלאתי מונה שם דוהביות בדלי"ת וי"ו תי"ו בי"ת יו"ד אל"ף וי"ו הי"ו: **ועד בית חדודו** בשני לתין לשון חדוד הייתו הכר שהוא זקוף וחדוד והוא אפשר שהוא כעין לשעיר המשתלח משם ויש גירסין הדורו בדלי"ת ורי"ש. אבן הרמב"ם ז"ל גרסה דגרים בית חורון וכן בירוש'. ובערוך גרים חרורו בשני רישין. וגמ' ס"מ בית חרורו במדבר קאי: **רבי ישמעאל אומר** וכו' ס"א אינו כגירסת המשנה שהוא ברייתא ואית דגרסי ועיל ר"ל יהודה והלא סימן אחר היה להם וכו' וכן כתב ה"ר יהוסף שמלא בספר אחד אבן בגמ' במשנה גרסי' ר' ישמעאל אומר וכו'. ומ"מ קשיא לי דפליג מלן דהו ר' ישמעאל אי ר' יהודה בתרתי חדא דתנא דברייתא דלעיל שכתבתי בסימן ו' קאמר ברלשונה וכאן משמע דלעולם היה ועיל דלעיל קאתי על פתחו של היכל אולם או מבחוץ אי מבפנים וכאן קאמר על פתחו של היכל ודוחק לומר דשתחו של היכל היינו מבפנים דלולם וכ"ש שדוחק לומר שהיה לשון של זהורית אחרת מלבד הקשורה הנה בשלש ואינה בין קרניו: **שנאמר אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו ואם יאדימו כתולע כצמר יהיו** כך הוא שכתב כל הספיק במשנת החכם הר"ר יהוסף אשכנזי ז"ל כאן וגם בשבת פ' ר' עקיבא ואיני יודע טעם לכון למה שהרי כך יש להביא מרשיה דקרא כמו בסיפיה ומשם משום דמלת כשלג למדרשה לשון שנה מדלא כתיב כשני בלא מ"ם כמו שכתבתי שם פרק ר' עקיבא סוף סימן ב' אמנו לתכי מייתינן רמיה עיקריה מסיפיה דקרא לדעתו ז"ל:

פרק ז באלו כ"ג לעזרת הנשים. וכולה מתני' עד סוף פי' ב' ביד פ"ג דהלי' עבודת יום הכפורים פי' פ' י' י"ח: **באצטלית.** פ"א בתוספתא בסמך: **ובירום'** נמי מיין לקריאת פרשה ר' לוי בשם ר' יצחק ויעש מה ת"ל כאשר צוה ה' את משה מכאן לקריאת הפרשה ע"כ: **ובירום'** בכל אחר את אחר מולכין אחר התורה והכא את אחר מולכין את התורה אלא אלא ע"י שהן בני אדם גדולים המתעלה בהן ע"כ: **וכהן גדול עומד ומקבל וקורא עומד.** דלמן ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד ר' אמי בשם ריש לקיש אף למלכי בית דוד לא היתה ישיבה בעזרה אפילו שסמך לו בכותל ושב לו והכתיב ושב לפני ה' א"ר חיא בר מרי שישב עצמו בתפלה כך הוא בירושלמי הביאוהו תוס' ז"ל בפ' אלו נאמרין דף ג'. ועיין עוד שם שמה שכתבו בשם מדרש אחר שוב דכשא דוד המלך היה נתון חוץ לעזרה מכלל דאף לעצמו אין ישיבה בעזרה ועיין שמה שהקשו שם על מאי דקאמר התם ומי היתה ישיבה בעזרה הוי א מר לכהן גדול שנאמר ועלי הכהן יושב על הכסא: ומלא: שהגיע הר"מ דלוגלגו ז"ל הוא החי"ת בחול"ם והמ"ם בקמו"ל: **וגולל את התורה ומניחה.** כך הגיה ה"ר יהוסף ז"ל ונם שתה מלת מלן: **וקורא אחרי מות.** תוס' פ' הקומץ רבא דף ל"ו ודפ' כסוי הדם דף פ"ז והרא"ש שם דף קס"ה. בפי' ר"ע ז"ל אלא יאמרו הראשון חסר הוא. אמר המלקש לחד נברא בתרי ספרי מיכא פגמא: **קורא על פה** פי' ה"ר יוסה ז"ל בפ"ק דברכות דף ז' דמשה הטעם שאמרו שבתומש הפקודים קורא על פה כיון שהוא מעניין הקרבנות ומצינו שמלוה לומר פרשת קרבנות על פה כדלעיל נמלדם אמר אברהם נמה אדע כי אירשנה כלומר באיזה זכות יתקיימו הנה הנשמותיך א"ל בזכות הקרבנות שנאמר קחה לי עגלה משולשת וגו' א"ל היינה בזמן שבית המקדש קיים בזמן שאין בית המקדש קיים מאי מיכא למימר א"ל יאמרו לפני פרשת הקרבנות ומעלה אני עליהם כאילו בנו בית המקדש והקריבו (עליו) קרבן מעשה זה לא חשבו לקריאתה על פה אפי' כשאינו לחובה ע"ל. ורמא שר"ל כגון בזמן שבית המקדש קיים שהבר הקריבו הקרבנות של אותן היום ואינם קורין אותה פרשה לחובה שהבר נפטרו בהקרבת הקרבנות: **ומברך עליה.** ס"א עליהן: **ועל מחילת העון.** מחול לעונותינו ביום הכפורים הזה רש"י ז"ל: **ועל ישראל.** מפ' בירושלמי הבאתי בישראל: מלות ועל ישראל בפי עצמן ועל ירושלם בפני עצמה שבמשנה ל"ג להו לאריך לכתוב נסוף המשנה ועל ישראל ועל שאר התפלה וכן הוא בפי' ר"ע ז"ל: ויש גורסין בפני עצמה אבל בגא ובגא ואית דלא גרסי ליה וכן הוא בירושלמי וכתב הר"מ דילומאלו ז"ל רש"י והרמב"ם ור"ע ז"ל ופ' יש כ"ל וגמ' פה ובסוטה מקדים כהנים לישראל ובבני ירום' פה ובסוטה ובת סבתא וב' גל' מקדים ישראל לכהנים וכן ברמב"ם ע"ש כי נראה שחור בו והכ"מ כי בכלל מתתים מנה. והכא לא הזכיר רש"י ז"ל ועל ירושלם וכן בגמ' וירום' פה ובפ' אלו נאמרים ובכ"ל פה ושם ותוספתא והרמב"ם ז"ל והנפקא מינה דלא ניחוש חדא ברכה אך במתני' ג"ל פה ושם. ורש"י ז"ל מפיק כהנים ומעייל ירושלם ושם הוזכר גם בגמ' ונראה לפי זה דשאר בתפלה אינו מן המנין דייקא נמי דקתני התם והשאר ולא ועל שאר וירושלמי ל"ל כסברא דאשונה ובבני ל"ל כאחרונה מדלא הוזכר שאר התפלה בברייתא שהיא לפרש שמנה הברכות ואע"פ שבתוספתא הוזכר שמשם מ"מ בתלמוד פה ושם לאמרו ת"ל שני פעמים עכ"ל ז"ל: ובגמ'

בברייתא גרסינן ואח"כ כל אחד ואחד מביא ס"ת מביתו וקורא בו כדי להראות חזותו לרבים פי' נוין של ס"ת ותפארת בעליה שמרת להתנאות במצוה שנאמר זה אלי ואמיטו התנאה לפניו במצות לובש כאיך ס"ת נאה בקלף נאה בדיו נאה בלבלר אומן ומעבר יום הכפורים הביאוהו שם: **ב ומלאכת שניהם שוה באחת.** ספר אחר ומלאכת שתיהם היתה נעשית כאחת: **ג אם בבגדי בוץ קרא** וכו'. עד סוף סימן ד' ביד פ"ג דהלכות עבודת יום"כ ובפ"ד ברישא ובסופו ובירום' ולמה בבגדי לבן מ"ר חייא בר אבא כשירות שלמעלן כך שירות שלמטן מה למעלן אינם אחד לבוש בדים אף למטן כתנת בד קדש יהבם ע"כ. ולשון הרמב"ם ז"ל שם קריאה זו אינה עבודה לפיכך אם רצה לקרות בבגדי חול לבנים מבלו קורא ואם רצה לקרות בבגדי לבן קורא בבגדי כהונה ניתנו ליהנות בהן אלא בשעת עבודה ע"כ: **ואת שבעת כבשים תמימים בני שנה.** במשנת החכם הר"ר יהוסף אשכנזי ז"ל ממתקן מלות תמימים בני שנה. ויש שאין מוחקין רק מלות בני שנה: **ופר העולה ושעיר הנעשה בחוץ היו קריבין עם.** וכולי' מלות היו קריבין אינם דל"ג להו ולא משמע כן ממה שכתוב בסמוך: ורבינו שובדים ז"ל פי' שלוגתייהו דר' אליעזר ור' עקיבא בסדר עבודת היום כמתקנתא דרבא דר' אליעזר דלתנא דבי שמואל. ור' עקיבא כדתוספתא. דבגמ' בעינן היכי קאמר ר' עקיבא עם תמיד של שחר היו קריבין ופר העולה ושעיר הנעשה בחוץ עם תמיד של בין הערבים אי דילמא ס"ק עם תמיד של שחר היו קרבין ופר העולה בהדייהו ושעיר הנעשה בחוץ עם תמיד של בין הערבים והא דקתני היו לשון רבים משום דשעיר אמורי חטאת ודילמא אימורי חטאת נמי היו קרבין עם תמיד של בין הערבים ותו העולה ר' אליעזר דשייריה וכן נמי שעיר אינת עביד ליה ותו בין ר' בין ר' עקיבא אימורי חטאת אינת עביד להו ותרגמה רבא כדפי' רש"ל ובגמ' פריך ור' אליעזר הא מלבד חטאת הכפורים דמשמע דשעיר החיצון קודם לאילו ואינו העם מאי עביד ליה בשלמא מלבד שלת הבקר לאו ביום הכפורים כתיב ומרגלים לא יליף דסמיך אסדרא למעבד הכי דת"כ בריש אלא אלא דכתיב ביום הכפורים גופיה מאי עביד ליה ומשני הכתוב מיבעי ליה על מה שזה מכפר זה מכפר. דהכי דרש' ליה במתני' דבפ"ק דשבועות ובירום' מ"ר יוחנן זו דברי ר"מ ור' עקיבא אבל דברי חכמים כולן היו קרבין עם תמיד של בין הערבים ע"כ. ובגמ' בברייתא פליגי תנאי אליבא דר' עקיבא דלא כתבא דמתניתין דר' יהודה אומר משמו אחד מן ז' כבשים קרב עם תמיד של שחר ושנה עם תמיד של בין הערבים ר"מ בר"ש אומר משמו שנה קרבין עם תמיד של שחר ואחד עם תמיד של בין הערבים ובגמ' מפ' שעמייהו. עוד אמרי' בגמ' דל"ע בין לר"מ בין לר' עקיבא חד אינ הוא לעבור דכולהו אמרי אינ הטע ולא אייתי באינ הכתוב בחומש הפקודים ממאן דכרבי דתניא רבי אומר אינ אחד האמיר כאן בתו"כ הוא האמור בחומש הפקודים דכתיב ואינ אחד לעולה ור"מ בר"ש אומר שני אינים הן אחד האמור כאן ואחד האמור בחומש הפקודים ומאי אחד מיוחד שבעדרו ורבי נפקא ליה ממבחר עדרך ור"מ בר"ש חד בחובה וחד בנדבה ולריבי שם דעת טוטה לומר נדבה מובחרת כדי שיצא ידי חובתו יפה: **ושעיר הנעשה בחוץ היו קריבין עם תמיד של בין הערבים.** ר"ל אע"פ שהוא מן המוספים: **ד קדש ידיו ורגליו.** שבעה קדושין בכלי הקרן הכבש ובלבה לעיל בפ"ל ת"ל הממונה הרי עשרה קדושין וכבי נמי איכא התם שתי פעילות ובלבה הכא הרי חמש פעילות: **נכנס להוציא את הכף ואת המחתה** וכו'. שנאמר וגא אהרן אל אהל מועד למה הוא בא להוציא את הכף ואת המחתה שכל הפרשה נאמרה על הסדר חוץ מפסוק זה דלא כסדרן כתיב וכן הסדר שמוצאן בלביסה ראשונה ואין עבודה חיצונה של בגדי זהב מפסקת בין עבודת היום להוצאת כף ומחתה לא אלא שלש שמשה קדושין אחד לתמיד של שחר ואחד ביניו ובין עבודת היום כולה עם הוצאת כף ומחתה ואחת בין הוצאת כף ומחתה לאינו ואינ העם ועמהם המוספין ותמיד של בין הערבים לפיכך צריך להפסיק אינו ואינ העם בין עבודת היום להוצאת כף ומחתה והוצאתן תפסיק בין אינו ואינ העם לתמיד של בין הערבים הרי חמש תמיד של שחר בבגדי זהב עבודת היום בבגדי לבן אינו ואינ העם בבגדי זהב על המזבח ההיצון הוצאת כף ומחתה בבגדי לבן ומוספין ותמיד של בין הערבים בבגדי זהב וליכא למימר דמפסיק להו בשעיר הנעשה בחוץ דלכתיב מלבד חטאת הכפורים והוא אינו כתוב כאן אבל אינו ואינ העם דוקא כתבינהו קרא אחר הוצאת כף ומחתה ולא אינטריך לן לשנם סדרא דקראי דהא אמר קרא ויצא ועשה את עולתו דמשמע מיניה רשאונה עביד אינו ואינ העם אזו יציאה ראשונה האמורה בפרשה הלכך על כרחך מקמי הוצאת כף ומחתה עביד להו בהפסקה שביניהם לעבודת היום: **נכנס להקטיר קטרת של בין הערבים ולהיטיב את הנרות.** תימ' הוא דלא קתני תמיד של בין הערבים ומשמע ז"ל משום דכבר תנא ליה בריש המילתא דר' עקיבא תוס' ז"ל: **ולהיטיב את הנרות.** הא דלא תנא להדליק את הנרות שהיה בין הערבים אבל הטעם בגברא הוא ז"ל דדילמא בימי משמון הצדיק לא היה מצוה זו וכן מצינו בתמיד דתנן מי שזכה בדישון המזבח ונכנס ומצא שתי נרות מזרחית דולקות מדליק את השאר ומניח אלו זה היה כמו כן בימי שמעון הצדיק מצאן שכבו פי' משמת שמעון הצדיק מדשמו וכו' וא"כ בימי שמעון הצדיק היו דולקין אותן שתי נרות מזרחיות עד הערב והיה צריך להיטיב אותן בריש ואח"כ היה עושה הדלקה ולהכי נקט ולהיטיב את הנרות ולא קתני להדליק מקום דהשנה היתה קודם לכל הפרשיות תוס' ז"ל: **קדש ידיו ורגליו ופשט הביאו לו בגדי עצמו.** גרסי' ומלות זירד וסבל ועלה ומסתפר דבסיפא צריך לגוחכן: **בשעה שיצא.** בחלמיד הרב בגלגלא אשכנזי ז"ל ומתקה מלת בשעה גם ה"ר יהוסף ז"ל מחקה: **ה כהן גדול משמש בשמנה בגדים** וכו' ר"ש ד"מ אמרי' אע"ג דמלכסיס קודמין לביסה מדכתיב יטו על בשרו מ"מ תנא אקדים לכתבת ברש מילתיה הוא"ל וקא"ל נמי אקדמיה דכתיב כתנת בד וכו' ומעמא דקרא משום דמכסיא כולים גופא עדיפא ליה ע"כ: **במצנפת.** מלבן הוכיח הרמב"ן ז"ל בפרשת תצוה דמצנפת האמורה באהרן היא המגבעת האמורה בבניו אלא שמפני שכ"ג נוטף בה ראשו ומגלגל ומחזיר סביב ראשו כפל על כפל לכן נקראת מצנפת אבל של כהן הדיוט קראה הכתוב מגבעת מפני שקשר בה כל ראשו ומעלה הכפלים על ראשו כעין מגבעת שהוא כובע כדברי הגקלוס כי מגבעת כמו מקבעת בתלוש גימ"ל בקו"ף ע"כ והיא דעת הרמב"ם ז"ל בר"ש שמיני דהלכות כלי המקדש

ובירום'

ובירום׳ מפני מה כ״ג משמש בשמנה כלים ר׳ חנינא חגרון דרבנן אמר כנגד המילה שהיא נשמנה ימים ע״ש אל תקהדר לפני מלך מ״ר לוי שאין קמיגור נעשה סיגיגור ע״כ: בסיפא דמתני׳ י״ס דגרסי ולמי שצורך הצבור בו. בסוף פי׳ ר״ע ז״ל צריך לומ׳ זה משום מלחמה ונס מי שצורך הצבור בו. וז״ל הרמב״ם ז״ל וכמו כן כל מי שצורך הצבור בו נכנס תחת מאמר וכל בני ישראל אתו ע״כ. ובילקוט רמז קנ״ח בספר שמואל כתוב בשם ילמדנו מ״ר לוי דומה לא נצרך אלא שהיה ממרא ב״ל אמר לישאל אין נשאלין אלא למלך בלבד מ״ל אבנר ועמשא אמרו רבותינו נשאלין למלך ולבד״ל ולמי שצורך הצבור בו ודוד צורך הצבור היה בו והיה ממרא ואומר אין נשאלין אלא למלך בלבד מ״ל חזור על כל הסנהדרלות וחזר ואמרו לו כשם שאמרו אבנר ועמשא ולא שמע אליהם ויסוב דומה האדומי ויפגע הוא מה הוא אלא שהם לא פגעו בו מ״ל הקב״ה מחודתי אתה מורד עלי אני מוציאה מתוך מעיך שנאמר חיל בלע וגו׳ שהיה משנה לתלמידו והיו מופנין וכו׳. וביד פ׳ עשירי דהל׳ כ״ה סי׳ ג״ב וכשם הכ״מ נתן טעם לשבח למה שסיגה הרמב״ם ז״ל נשון הברייתא דבבריתא דגמ׳ גרסי׳ השואל פניו כלפי הכשאל והוא פירש השואל פניו אחורי הכהן הנשאל ע״ש:

פרק ח יום הכפורים וכו׳. סדר המסכתא החלה נקט שבעת ימים קודם יום הכפורים והדר נקט ליל יום הכפורים והדר נקט סדר עבודות היום והשתא נקט הלכות שביתת עשור **פי׳ ה׳** ובעור מ״ח פי׳ ר״ח ותר״ב ותר״ג וכוליס על סוף פי׳ תרי״ח רוב פירקין: **רחיצה סיכה** וכו׳. בגמ׳ בעי׳ רחיצה וסיכה מנלן דאיקרי עמוי דכתי׳ לחם חמודות לא אכלתי ובשר ויין לא בא אל פי וסוך לא סכתי וכתי׳ כי מן היום הראשון אשר נתת לבך להבין ולהתענות לפני אלקיך נשמעו דבריך מדהוי לי׳ למכתב לא סכתי וכתיב וסוך לא סכתי נפקא לן דמיסה ור׳ יצחק מפיק לה לרחיצ׳ בשפקרא מקרא דכתיב מים קרים על נפש עיפה ואי משתיה ס״ל למיכתב בנפש עיפה אלמא מרחיצה קרי עיף וכתיב ולאחיכר הכהן אמר המלך לך עצות וכו׳ וכי התענית בכל אשר התענה אני וכתיב ביום בדוד כי אמרו העם רעב ויעף ונמא ויעף היינו מרחיצה כדאמרינן: **ונעילת הסנדל**. נפקא לן מקרא דכתיב גבי דוד ויעשו לו חפוי והולך יהף וכתיב מנעי רגלך מיחף והוא יגלה על יחוף דדוד ומי דמנעילת הסנדל הוא: **ותשמיש המטה**. נפקא לן מקרא דכתיב אם תענה את בנותי ואם תקח נשים אם תענה מתשמש ואם תקח מלרות. והקשו תוס׳ ז״ל תימה לי אמאי אינמיך תלמודא למיגמר סיכה מוסוך לא סכתי הא מהאי קרא נפקא מוחבוא כמיס בקרבו וכו׳ ומתני׳ היא בשבת פ׳ א״ר עקיבא וכ״ל דאינמיך דאי לא כתיב אלא הא׳ קרא דוחבוא כמיס בקרבו וכו׳ הייגו אוסרין אפי׳ סיכה שאינה של תענוג כשהיה לבכי אייתי מקרא דדאיתא דמשמע שלא נמנע אלא מסיכה של תענוג מדכתיב להתענות ואי לא כתב אלא קרא דדאיתא לא הוה אסרינן סיכה דכמה עניין של צער שהיה מצטר ומצער נפשו ולא נמרי׳ מהתם דדילמא חד מצטר עצוניין שעשה הוה אסרינן אבל סיכה לא קמ״ל מקרא דוחבוא כמיס וכו׳ דסיכה כשהיה ועוד דמקרא דוחבוא אינמיך לן למילף נבי תרומה דסך כמותה דבתרומה לא שייך למיגמר מקרא דדאיתא עכ״ל ז״ל. והעלה הר״ן ז״ל דכולהו מדאורייתא נינהו והני קראי לא אסמכתא נינהו אלא דכיון דלאו בכולל עניי דכתיבי בקרא בהדיא דאורייתא נינהו אלא מרבויא דשבתון אחו וכדאיתא בגמרא קילי טפי ומסרן הכתוב לחכמים והן הקלו בהן כפי מה שראוי והחירו כל שאינו עושה לתענוג אע״ג דקשה קצת לדברי פירושא מהברייתא דתשעה מוחרין בכולן חוץ מנעילת הסנדל וכו׳ כמו שכתוב שם בהר״ן ז״ל וכתב עוד ז״ל שכן דעת הרמב״ם ז״ל בפ״ח מהלכות שביתת עשור דכולהו מדאורייתא נינהו ודלא כתוס׳ ז״ל דס״ל דכולהו דרבנן נינהו וקראי רמז בעלמא נינהו. ועיין בספר קרבן אהרן פי״ד דף׳ אמור: בגי׳ ר״ע ז״ל ואיתה זאת לכם לחקת עולם דאחרי מות צריך למחוק מלת זאת. ובירום׳ פריך את תמי ברחיצה הוא אסור בתשמיש המטה לא כל שכן ומשני תפתר במקום שאין מובלין אז קודם שהתקין עזרא שבילה לבעלי קריין ע״כ פי׳ כיון שהוא אסור ברחיצה למה הוצרך לשנות דאסור בתשמיש המטה דכיון דלא שמש מטתו אי אפשר לו להתפלל עד בירתן והוא אסור ברחיצה ממילא משמע דאסור בתשמיש המטה ומשני למקום שאין מובלין לקריין אינטריך לאשמועינן דאסור בתשמיש המטה דבאותם מקומות לא הוה משתמע איסור תשמיש המטה מאיסור רחיצה והוא לשון בית יוסף: **המלך והכלה יוצאין את פניהם והחיה תגעול את הסנדל**. חיה שם משותף לזולת ולמילדת כמו שמ״ל ג׳ נאמנין על הבכור אביו ואמו וחיה וכל אחד יפרש לפי הענין ובכאן היא היולדת וביד שם רפ״ג סי׳ ח׳ ובגמרא מהני׳ מני ר׳ חנינא בן תרדיון היא דאינה המלך והכלה לא יצאו את פניהם ר׳ חנינא בן תרדיון אומר משום ר׳ אליעזר יצאו. והחיה לא תגעול ר׳ חנינא בן הרדיון אומר אפי׳ אוכל מאה לאמרי׳ לא צריך לדידיה שמעינן שנאמר לא יודע מרת נפשו: **עד שיאמר דיי**. גרסי׳ בשני יודי״ן ובן הגיהו הכתב הר״ר יהוסף ז״ל וכן הוא שם ביד. וגרסה לע״ד דמדתנן נבי על פי עצמו משנה יתירה עד שיאמר דיי מאי דלא תנן הכי ברישא נבי על פי בקיאין מאכילין אותו על פי בקיאין עד שיאמרו דיו לרמוז לנו קולא דאמר בר רב אשי ואפשר שפי׳ ברישא בשמאכילין אותו על פי בקיאין אע״פ שאמרו מקצתם או רובם דיו אם הוא אמר אחר שהחזיר לאכול עדיין אינו צריך לאכול מוסיפין לו עד שיאמר דיי דוק: **ן מי שאחזו בולמוס**. ביד שם סי׳ ט׳ ובפי״ד דהלכות מאכלות אסורות סי׳ ט״ו: **עד שיאורו עיניו**. גמ׳ ת״ר מנין היו יודעין שהאירו עיניו שהיחכמין בין מוב לרע אמר אביי ובטעמא פי׳ רש״י ז״ל משילדע בהכחין בין טעם תבשיל יפה לטעם תבשיל רע ע״כ נראה מפירשו ז״ל דלאביי בא לפרש דמשיחכמין דקתני הייגו שיחכמין בטעם: **אין מאכילין אותו מחצר בבד שלו**. תרגום יותרת הכבד הגר כבדא ונקרא ג״כ פרפשא דכבדא והייגו המשך המפסיק בין הכבד לריאה שקורא הבודק בשרואה לבדוק הריאה אבל האוכא הקטנה שבכבד נקראת בלשון משנה אונבא הכבד במסכת תמיד פרק המיסי: **ועוד א״ר מתיא בן חרש החרוש בפיו מטילין בתוכו סם בשבת**. גרסי׳ ושיא גרסה הרי״ף והרמ״ם ז״ל וכן הגיה ג״כ ר״ל הרוקח ז״ל והסיחא הרא״ם ז״ל פ״ח ברגים דף קפ״ל וכן הגרסה בגמ׳ אע״ג דבמשנה כתוב בגרונו: אבל ר״ע ז״ל נראה דגרים בשניו וכן בטור א״ח סי׳ תכ״ח: **מפילין**. כך נקד הר״מ דילונאמו ז״ל המ״ש בשבת. ובגמ׳ מסקי׳ דבהא מעוה

ליה

עליו. וכתוב במגיד משנה שם ר״פ שני דלפי מה שכתב רביו פרק רמזון מסלכות עירובין משקל הביצה היא ל״ה אדרבינן ועוד כמו שמבואר נמחשב לפי מה שכתבתי שם שכ״ל ז״ל ומשם תוכל לדון למשקל הכתבת שהוא פחות מכביצה מעט ומשקל כזית שיש אומרים דשיעור הזית הוי כחצי ביצה: **והשותה מלא לוגמיו**. גרסי׳ דהא אמר רב יהודה אמר שמואל לא מלא לוגמיו ממש אלא כל שאינו וכו׳ ואימא במתני׳ כמלא לוגמיו ולפי זה מתני׳ ולאי דלא כב״ש שהם אומרים בבריתא אינו חייב עד שישתה רביעית (הגהה תימה לע״ד שמלאתי בבית יוסף פא״ח סוף סימן רע״א בשם המרדכי יש״ן וז״ל בקיצור ותו דרביעית הוא שיעור כוס של ברכה ומלא לוגמיו גדול כדמוכח מרביעית בפ׳ יה״כ נבי מחלוקת ב״ש וב״ה ע״כ ולא מסתבר דהתם מייתי ראיה מלוגמיו של (בן) אבטיח שהוא יותר ממלא לוגמיו ולא תני לה נבי קולי ב״ש ולומרי ב״ה מפני לוגמו של (בן) אבטיח שהיה מחזיק יותר מרביעית דהוו לכו ב״ש לומרא: **כל האוכלין מצטרפין**. והוא אלא שהה בין אכילה ראשונה לאכילה אחרונה יותר מכדי אכילת פרס אבל כל שהה יותר משיעור זה אינם מצטרפים לאכילה וכדת ומיכו איסורא מיהא איכא הר״ן ז״ל: **כל המשקין מצטרפין למלא לוגמיו**. לדעת הרמב״ם ז״ל והוא אלא שהה בין תחלת השתיה לסופה אלא כדי שתיית רביעית אבל אם שהה יותר מזה אין מצטרפין אבל מבריתא דבכריתות פ׳ אמרו לו משמע דשתיה נמי בכדי אכילת פרס מצטרפת לאכילה כמו שכתבה הר״ן ז״ל ע״ש: **האוכל והשותה אינם מצטרפין**. גמ׳ מאן תנא אמר רב חסדא במחלוקת שמיה ור׳ יהושע היא דתנן בפ״ד דמעילה אלא א״ר יהושע כל שמומאתו ושיעורו שוין מצטרפין זה עם זה מומאתו ולא שיעורו שיעורו ולא מומאתו אין מצטרפין זה עם זה ורב נחמן אמר אפי׳ תימא רבנן ע״כ לא קאמרי רבנן התם אלא לענין מומאה דשם מומאה חד הוא אבל הכא משום יחוני דעתא הוא והא לא מיתבא דעתא וכן אמר רים לקיש במחלוקת שנויה ור׳ יהושע היא ור׳ יוחנן אמר אפי׳ תימא רבנן וכו׳ וביד פ׳ שני דהלכות שבועות סי׳ ה׳: **ג אכל ושתה בהעלם אחד** וכו׳. בכריתות פ׳ ספק אכל דף י״ח. ולאיכא מאן דמוקי לה התם דלא כרבי אע״ג דסיפא רבי היא כמו שכתוב בסמוך בשם״ל: **אכל אוכלין שאינם ראויין** וכו׳. ביד פ׳ שני דהלכות שביתת עשור סי׳ ה׳. וגירסת הר״מ דילונאמו ז״ל אֲכָלִים המלא״ף בחטף קמץ: **שתה ציר או מוריים פטור**. גמ׳ הא תומן חייב מתני׳ מני רבי היא דתניא רבי אומר תומן מטיב את הנפש ומבטל את העטיו: **ד התינוקות** וכו׳. ביד שם סוף הפרק ח״ל קטן שהוא פחות מבן ט׳ אין מענין אותו ביום הכפורים כדי שלא יבוא לידי סכנה ע״כ וכתב הר״ן ז״ל נראה דאין דשאין לנמנוע מהן מאכל קאמר כלומר אע״פ שבשאר מצות אם רצה להקדים הטוכו של תינוק דשאי ומתנך אותו לעשות המצות כהלכתה כגדול ממש הכא אינו דבמי לחנכו בעניני קודש לזמן שקבעו לו חכמים לחנוך שעות והשלמה כסבריהו דאמורא׳ בגמ׳: **אבל מחנכין אותן לפני שנה או לפני שנתים**. סמוך לפרקן כך הגרסה ברוב הנוסחאות אע״פ שלא כתבה כן הרב אלפסי ז״ל ע״כ הר״ן ז״ל: והכל בו כתב ג״כ בסימן ס״ט קטן שהוא פחות מבן ט׳ אין מענין אותו ביום הכפורים שלא יבא לידי סכנה פי׳ שאין מניחין אותו להתענות ואפי׳ לשעות ובזה נכשלין הרבה בני אדם ולאוי לאמות בידם והרש״י ז״ל פי׳ אין מענין אין חייבין להתענות ואין לשון מענין מיושב עליה ע״כ והרי״ף והרמב״ם ז״ל בין בפי׳ המשנה בין שם ביד כתבו דאחטר בן ט׳ ובן עשר לשעות והשלמה מדבריהם בני י״ח שוה בין בחינוק בין בחינוקת והשלמה מן התורה בחינוקת בת י״ב ובחינוק בן י״ג והוא שהביאו סימנים: ומאלתי שהגיה הרב בנאלא אשכנזי ז״ל בנוסח גרסת המשנה אבל מחנכין אותן לשעות לפני שנה ולפני שנתים וכו׳. וכ״ל יהוסף ז״ל הגיה קודם שנה וקודם שתים בשביל שיהו רגילין למצות: **ה עוברה** וכו׳. ביד שם סי׳ ה׳ ט׳. וכתב הר״ן ז״ל הא דנקט עוברה אורחא דמילתא נקט אבל ה״ה לבריא בהריה ועברה נפשו שמאכילין אותו על פי עצמו או על פי בקי המכיר בו ורחים לדבר וכו׳ ע״כ: **על פי בקיאין**. כתב הר״ן ז״ל ומדקתני על פי בקיאין ולא קתני רופאים ש״מ שהולכין על פי בקיאין והלכך יחיד מומחה שנתלק עם שנים אחרים שאינם מומחין אין הולכין אחר שנים כדאשכחן לענין הנשאל לחכם דאמרי׳ היו שנים אחד מעמא ואחד מסתר אחד אוסר ואחד מתיר אם היה אחד מהם גדול בחכמה ומכיון שלר אחריו דאלמא בענין תרתי חכמה ומנין ולענין מחלוקת ב״ש וב״ה אמרי׳ בפ״ק דיבמות כי אילין בתר רובא ה״מ היכא דכי הדדי נינהו אבל הכא ב״ש מחדדי טפי ולפיכך אם הדבר ברור אצלנו שבקיאותו מכריע רוב המנין של אחרים הולכים אחריו בין לסקל בין להחמיר ואם הדבר ספק מאכילין אותו דספק נפשות להקל זהו מה שנראה לי בזה והרמב״ן ז״ל לא כתב כך בספר תורת האדם עכ״ל ז״ל: **אין שם בקיאין מאכילין אותו על פי עצמו**. הכי מיפרשא וכו׳ לשון ר״ע ז״ל. אמר המלקט היינו לומר בר רב אשי דאמר כל הכא דאמר צריך אמי אפי׳ איכא מאה דאמרי׳ לא צריך לדידיה שמעינן שנאמר לא יודע מרת נפשו: **עד שיאמר דיי**. גרסי׳ בשני יודי״ן ובן הגיהו הכתב הר״ר יהוסף ז״ל וכן הוא שם ביד. וגרסה לע״ד דמדתנן נבי על פי עצמו משנה יתירה עד שיאמר דיי מאי דלא תנן הכי ברישא נבי על פי בקיאין מאכילין אותו על פי בקיאין עד שיאמרו דיו לרמוז לנו קולא דאמר בר רב אשי ואפשר שפי׳ ברישא בשמאכילין אותו על פי בקיאין אע״פ שאמרו מקצתם או רובם דיו אם הוא אמר אחר שהחזיר לאכול עדיין אינו צריך לאכול מוסיפין לו עד שיאמר דיי דוק: **ו מי שאחזו בולמוס**. ביד שם סי׳ ט׳ ובפי״ד דהלכות מאכלות אסורות סי׳ ט״ו: **עד שיאורו עיניו**. גמ׳ ת״ר מנין היו יודעין שהאירו עיניו שהיחכמין בין טוב לרע אמר אביי ובטעמא פי׳ רש״י ז״ל משילדע בהכחין בין טעם תבשיל יפה לטעם תבשיל רע ע״כ נראה מפירשו ז״ל דלאביי בא לפרש דמשיחכמין דקתני הייגו שיחכמין בטעם: **אין מאכילין אותו מחצר בבד שלו**. תרגום יותרת הכבד הגר כבדא ונקרא ג״כ פרפשא דכבדא והייגו המשך המפסיק בין הכבד לריאה שקורא הבודק בשרואה לבדוק הריאה אבל האוכא הקטנה שבכבד נקראת בלשון משנה אונבא הכבד במסכת תמיד פרק המיסי: **ועוד א״ר מתיא בן חרש החרוש בפיו מטילין בתוכו סם בשבת**. גרסי׳ ושיא גרסה הרי״ף והרמ״ם ז״ל וכן הגיה ג״כ ר״ל הרוקח ז״ל והסיחא הרא״ם ז״ל פ״ח ברגים דף קפ״ל וכן הגרסה בגמ׳ אע״ג דבמשנה כתוב בגרונו: אבל ר״ע ז״ל נראה דגרים בשניו וכן בטור א״ח סי׳ תכ״ח: **מפילין**. כך נקד הר״מ דילונאמו ז״ל המ״ש בשבת. ובגמ׳ מסקי׳ דבהא מעוה

ליה

ליה רבנן ומתני' למי דייקת מדלא ערביהו ותנהו וסליני רבנן בסיפא: ובל ספק נפשות. ביד ר"פ שני דהלכות שבת סי' ו"ח ובעור מ"ח סי' שכ"ע ובגמ' ספ"ק דערכין: דן מיתה ויום הכפורים מכפרין עם התשובה. ביד פ' ראשון דהלכות תשובה סי' ג' ובגמ' דייק עם התשובה אין בשני עצמן לא דומיא דלא כרבי דתניא רבי אומר על כל עבירות שבתורה בין עשה תשובה בין לא עשה תשובה יום הכפורים מכפר חוץ פורק עול ומגלה פנים בתורה ומפר ברית בשר שאם עשה תשובה יה"כ מכפר ואם לא עשה תשובה אין יום הכפורים מכפר אפי' תימא רבי תשובה בעיא יום הכפורים יום הכפורים לא בעי תשובה ומוכח בסמ"ק דשבועות דיומו של כפור מכפר ולא ניחו ושוב כתוב שם בתוס' דיש מפרשים דיום הכפורים מכפר לגמרי בלא שעיר המשתלח אלא דשעיר המשתלח מכפר מיד ויום הכפורים אינו מכפר עד שתחקר למולאי יום הכפורים וכדתניא וכו' ע"ש: על עשה ועל לא תעשה. הניחק לעשה עכ"ל ר"ע ז"ל. אמר המלקט דאי לא תימא הכי קשה הסתא על לא תעשה מכפרת על עשה מיבעיא וכריך בגמ' ועל לא תעשה גמור לא ורמינהי אלו הן קלות עשה ולא תעשה תון מנא תשא ומסני לא תשא וכל דלמי ליה לא תעשה גמור ומיהו איכא בגמ' מאן דס"ל דתשובה מכפרת גם על לא תעשה גמור. ותוס' פ"ק דשבועות דף י"ב גרסא שרוצין להשוות מתני' דקתני על עשה ועל ל"ת תשובה מכפרת עם ר' ישמעאל דדרים בגמ' בברייתא עבר על עשה ושב אינו זז משם עד שמוחלין לו ואם עבר על ל"ת ועשה תשובה תולה ויה"כ מכפר שפירשו שם דהא דקתני במתני' דעל ל"ת תשובה מכפרת היינו שמקילין לו הדין אבל במ"ע מוחלין לו לגמרי ע"כ: עד שיבוא יום הכפורים ויכפר. מלת יכפר הוי"ו בחירק והיו"ד נקוד דאי אפשר לריות גם הו"ו בשבא שהרי אין שני שבאים בתיבה זה אחר זה גרשם תיבה: מן האומר אחטא ואשוב. גרסא דלאו דוקא אומר בלחוד אלא אומר ועשה החטא חרי זימני קאמר: ומ"מ ק"ק אמאי נקט האי ליתנא ולא קתני החוטא ושוב אין מספיקין וכו' ונ"ל דאם עבר ועשה עליו במקרה אה"נ דמספיקין בידו לעשות תשובה אלא כשמעיקרא כשנמר לחטוא דאשוב כיון לשוב לבסוף וכך עשה שאב

לאולתו וכ"ש אם שלש לא הוא דאין מספיקין: אחטא ויה"כ מכפר אין יה"כ מכפר. ובגמ' לימא מתני' דלא כרבי דתניא רבי אומר על כל עבירות שבתורה בין עשה תשובה בין לא עשה תשובה יה"כ מכפר אפי' תימא רבי אומר מאחר שעונין הוא סימך לחטוא אינו מכפר: עבירות שבין אדם למקום יה"כ מכפר שבינו לבין חברו וכו'. הכי דרים ראב"ע לקרא מכל חטאתיכם שהן לפני ה' תטהרו הר"ן ז"ל. ועיין בספר קרבן אהרן ריש פרק ח' דף' שאפי' בא על אשה באונס כגון בעת עלופה מיקרי עבירות שבין אדם לחברו ולריך לפייסה ולבקש ממנה מחילה סליחה וכפרה שהרי בייסה ופגמה ע"ש. ובגמ' רמי ליה רב יוסף בר חנן לר' אבהו עבירות שבין אדם לחברו אין יה"כ מכפר והכתיב אם יחטא איש לאיש ופללו אלהים שהקב"ה מפללו ומפייסו ומכפר לו ומסיק ה"ק אם יחטא איש לאיש ופללו לחברו ויאלהו האלהים ימחול לו ואם לה' יחטא מי יתפלל בעבדו אם אינו שב מעבירות שבידו כך היה עני הכהן מוכיח את בניו שיטובו מרעתם ובעור מ"ח סי' תר"ו: דרש ר' אלעזר. י"ש את זו דרש: לפני מי אתם מיטהרין. כמו מתטהרין וכן במקרא המתקדשין והמטהרים וגו': ואומר מקוה ישראל וכו'. כמלומה לי שיש טעות בבבלי שלא הובא זה הואומר שם. ונלע"ד דבריהם הביא ראיה מקרא דוהקתי שהקב"ה מטהר את ישראל כדרך שמי הטאת מטהרין את שמאי מתים והדר מביא ראיה מקרא דמקוה ישראל שהקב"ה מטהר את ישראל מכל טומאות כמו שהמקוה מטהר את הטמאים מטומאות קלות כגון טומאת מגע נבלות וטרפות וגדות וכיוצא בהן ובלבד שיכוין לטבול ואם היא מבילה בשרה למעבר ולתרומה ולקדש אבל טבל ולא הוחזק כאילו לא טבל אפי' למעבר וכל שכן אפי' מעבירות קלות אין הקב"ה מטהר את ישראל אא"כ שבו בתשובה שלימה ולא תימא דומיא דמי חטאת דתנן בהו בפ' בתרא דמסכת פרה דמזין על הטמא מדעתו ושלא מדעתו ופסקה להלכה הרמב"ם ז"ל כך נלע"ד דוק. אחר זמן ראיתי שכתב הר"מ דילומא ז"ל וז"ל ואומר מקוה וכו' שיש זה אינו בבבלי וגם משוף מכלתין ירושלמי וממדרש תהלים פסוק רביעי ואל תחטאו גראה שאין זה מכונה וכו"ל עיקר אע"פ שמלאתין בירושלמי ובריש"ף ובבבלי ע"ש ונחלוקי ה"ל ר' לוי"ו ז"ל עכ"ל ז"ל: סליק פרקא וסליקא לה מסכת יומא: בעזה"י המבה את המצרים בכל מכה, נתחיל מסכת סוכה:

מסכת סוכה

פרק א סוכה שהיא גבוהה למעלה מעשרים אמה פסולה. ומלאתי שמחק ה"ר יוסף ז"ל מלת למעלה וכדלאיתא בהרא"ש דעירובין. וביד ריש פ"ד דף' סוכה וסי' ב' וסי' י"ט דף' חמשי. ובטור א"ח סי' תרל"ג: וכתב ה"ר דוד אבודרהם ז"ל בסדר תפלות של תוכה שלשה דברים הם אם נתנם אדם למעלה מעשרים אמה אם לוים ואלו הן מבוי בר הנוכה סוכה ושלחנתם ים לחם רמז מן הפסוק מבוי שנאמר כי על כן באו בגל קורתי הקורה תהיה עד ל"ל טפחים ולא יותר ופ"ל טפחים הם עשרים אמה באמה בת שבע טפחים. סוכה שנאמר וסוכה תהיה לצל"ל יומם מחורב. הנוכה זאת חנוכת המזבח"ח ביו"ש עולה לגנין ק"ך עפ"ל ז"ל וכתב הר"ן ז"ל ואסיקנא ברים עירובין דחלל סוכה תנן כלומר דלא מיפסלא לסוכה אא"כ חללה גבוה מעשרים אמה ולישנא דמתני' הכי דייק דקתני סוכה שהוא הסכך שהיא גבוהה (הגהה ומיהו בשם במשנתו הר"ר יהוסף אבכמי מחקו מלת למעלה מכאן ונם מעירובין) למעלה מעשרים כלומר שהוא למעלה מעשרים אמה אלו לא ה"ל למתני (הגהה ונלע"ד דיש לדקדק זה ג"כ מדקתני סוכה שהיא ולא קתני סוכה הגבוהה והכי נמי איכא למילק גבי מבוי דקתני שהוא דוק) סוכה שהיא גבוהה מעשרים והני עשרים אמה באמה בת שבע טפחים ניהו דאמה של בנין לכ"ע באמה בת שבע כדלעתא בגמ' מיהו הני אמות דסוכה מלאכותם ניהו דאמה לכולהו וכבי אינא ברים עירובין ע"כ וכתבו תוס' ז"ל והא דלא פריך גבי הדם מ"ש דתני פסולה ותקנתא דתנן לקמן פ' לולב הגזל אי שהיו עגיבו מרובות מעליו ואם מיעטן כשר דלא פריך אלא מסוכה ומבוי שדינם שוה לענין נוכה ושוכה לשון משנתו ועוד דגבי הדם איפריך למתני תקנתא דסל"ח כיון דנדלו בפסול הו ליה תקנתא קמ"ל ע"כ: פסולה. דסוכה דירת ערלי בעינן דכתיב חג הסכות וכו' עכ"ל רעז"ל. אמר המלקט רבא הוא דמפיק לה מהאי קרא ולא בעי למימר כרבא דאמר דטעמא הוא מפום דכתיב לשמן ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי את בני ישראל עד עשרים אמה אדם יודע שהוא דר בסוכה למעלה מעשרים אמה אין אדם יודע שדר בסוכה אפשר אלא שלמא ביה עינא פי' דס"ל דלמען ידע דורותיכם קרא יתירה הוא לדרשא לשון דירה דס"ל למיכתב בסוכות תשבו כי בסוכות הושבתי ובהכי הוה ממילא הוה משמע דלמען ידעו הדורות הוא אלא ולאי למדרשיה לשון דירה אתא אבל רבא לא ס"ל הכי אפשר דהסוא לאו בישיבת סוכה קאמר אלא בידיעת דורות הבאים ויקיף סוכות עבני כבוד הענבה לאבות בסבטים אתא ולאי יתירא הוא וכו' זרא נמי לא אמר דהאוא קרא דוסוכה תהיה לצל יומם ליומם המשיח הוא דכתיב ואנכי פריך ליה לרבא אלא מעתה עשה מחיצות של ברזל וסיכך על נגן ס"ל דלא הוי סוכה אפשר דהוי דירת קבע א"ל הכי קאמינא לך על עשרים אמה דאדם עושה דירתו דירת ערלי כי עביד ליה דירת קבע נמי נפיק ואפיר דמי דולאי יש בכלל קבע ערלי והכי עשה כתורה וע"כ לא הקפידה תורה על הערלי אלא לשום שיאור פי' נתת לך שיאור בגבהה שתהא יכולה לעמוד ע"י יתדות ערלי ולפיכך למעלה מעשרים אמה דאדם עושה דירתו דירת קבע כי עביד לה דירת ערלי נמי לא נפיק. והכריחו תוס' ז"ל דהכי דלא חייסינן בדפסח בלא נהנו קבע מכל מקום בסכסה שעיקר הסוכה על שם הסכך לא מיקרא עד דעביד לה ערלי מהאי טעמא נמי ניחא לר' זרא דדרים מדכתיב וסוכה תהיה לצל הא כתיב נמי מזרם

ומממר ומינבעי נמי אלא ירדו בשמים לתוכה אלא ולאי משום דבעינן סכסה ערלי וא"כ ה"ל קבע עכ"ל ז"ל: רבי יהודה מכשיר. גמ' אמר אביי רבי ור' יאשיה ור' יהודה וב"ש וב"ה ור"ע ור' אליעזר ואחרים סולמו ס"ל סוכה דירת קבע בעינן רבי דתניא רבי אומר כל סוכה שאין בה ג' אמות על ד' אמות פסולה ר' יאשיה דתניא חמתה מחמת סכך פוסלת בה ולא חמתה מחמת דפנות ר' יאשיה אומר אף מחמת דפנות ר' יהודה במתני' ר"ש דאמרי ר"ש אומר אלא כסלכתן ורביעית אפי' אפח רבן גמליאל דתניא העושה סוכתו בראש העגלה או בראש הספינה ר"ג פוסל ור' עקיבא מכשיר ב"ש דתניא לקמן פ' שני מי שהיה ראשו ורובו בסוכה ושלחנו בתוך הבית ב"ש פוסלין וב"ה מכשירין ר' אליעזר דתנן בסוף פירקין העושה סוכתו כמין גריף או שסמכה לכותל ר' אליעזר פוסל מפני שאין לה גג ותכמים מכשירין אחרים דתניא אחרים אומרים סוכה העשויה כשובך פסולה אפי' באין לה זויות: ושאינה גבוהה עשרה טפחים. גמ' ילפינן לה מארון תעשה וכפרת אפח הרי כאן עשרה וכתיב ונועדתי בתוך בני ישראל ודברתי אתך שם ותניא ר' יוסי אומר מעולם לא ירדה שכינה למטה מעשרה וקרא כתיב דעל כפרת ירד ש"מ למעלה מעשרים מפסקינן דשותא וחזו לדעת ר"מ דאמר בפ"ז דמסכת כלים כל האמות היו ביומיות אפי' של כלים אבל לדעת ר' יהודה דפליג עליה הכם מחיצין דגבהן עשרה יפי' לגו הלכה למשה מסיני: בלשון ר"ע ז"ל המתחיל ושאינה גבוהה וכו' עד ושלשית אפי' אפח. אמר המלקט כבר כתבתי דבבריאתא פליג ר"ש ואמר שלא בהלכתן ורביעית אפי' אפח וגמ' [illegible] אמאי קמיפלגי: ושחמתה מרובה מצלתה. פי' רש"י ז"ל המועט בטל והר[illegible] כמי שאינו ע"כ ופירוש לפירושו כתב הר"ן ז"ל ע"ש: ותימה קא אמאי בבא תלמודא לאקשויי קושיית דהא כי הדדי עד התם בפרק הישן כלכתיבא לה התם סימן ב' וז"ל הרא"ש ז"ל דהתם ובלאתה מרובה מחמתה כשרה הא כי הדדי פסולה ותנן בלילך פירקין ושחמתה מרובה מצלתה פסולה הא כי הדדי כשרה לא קשיא כאן מלמעלה כאן מלמטה אמר רב פפא הייט דאמרי אינשי כזוזא מלעיל כאיסתרא מלתתא אם אחמה והכל שוין מלמטה כשרה בבידוע שהכל מלמעלה הוא מרובה ואם אחמה והכל שוין מלמעלה פסולה בבידוע שהחמה מלמטה מרובה על הכל וכן פי' ר"ת ורש"י ז"ל והקשה ר"ת והא רב פפא נופיה אית ליה בפ"ק דעירובין פרוץ כעומד מותר ופסקו התם דהכי הלכתא ועוד אמרי' בפ"ק דקדושין דקרו אינשי לפלגא דזוזא אסתירא ופי' הוא ז"ל כאן מלמעלה מי שמודל האויר מלמעלה מרובה כשרה דפרוץ כעומד מותר אבל העומד למטה בארץ ומעיין כלפי מעלה ונראה לו כי הדדי פסולה לפי שהאויר שהוא רחב מלמעלה כי זוזא דומה בעיניו קטן כאסתירא כשעומד למטה ונראה לדבר כוכב גדול בשמים נראה בעיניו קטן וז"ל אלא שייך להביא לכאן פרוץ כעומד דדוקא גבי סכך פסול וסכך כשר המונחין זה אצל זה שייך להזכיר פרוץ כעומד כדמייתי לה לעיל אמתני' דהמקרה סוכתו בשפודין וכו' אבל גבי סוכה סכך ואויר ניתנה הלכה שיהא הכל מרובה וכן מינו לענין פרוץ כעומד של דפנות מועיל קנה קנה כחות מבלשם אע"פ שהפרוץ מרובה ולענין סכך אינו מועיל אפי' שהחמה מרובה אע"ג שאסתירא פלגא דזוזא אפשר דאסתירא מטבע נחשת ורחב יותר וכן מלאתי כתוב בשם ה"ר יהויה ז"ל ובעל העיטור ז"ל כתב בשם רבותיו ז"ל אם יש בין קנה לקנה כמלא קנה למעלה

למטה

למעה עלתה מרובה מחמתה שהחמה מועטת למעה וכשרה ואם למעה כי הדדי ולמעלה חמתה מרובה מצלתה ופסולה ע"כ: **סוכה הישנה ב"ש פוסלין**. דכתיב חג הסוכות וב"ם סברי כו' אינשר דאמר בגמ' ס' נולד הגזול אין עושין סוכה בחולו של מועד: ובירוש' מלה היסנה תפלוגתא דב"ם וב"ה מ"ר יוסי דברי הכל היא מכיון שלא עשאה לשם פסח דבר ברית שלא דקדק בה ע"כ: **איזוהי סוכה ישנה**. כלומר שנתלקן בה ב"ש וב"ה: **כל שעשאה קודם לחג שלשים יום**. כלומר עשאה באותם שלשים יום שלפני החג דבהגהו אפי' ב"ם מודו דכשרה למסתמא לשם חג עשאה אלא כשעשאה קודם לאותם שלשים יום הוא דפסלי ב"ם ולהו לפרושי מילתייהו דב"ם תנא הכי אלא כדי שלא תאמר דכי מכשרי ב"ה דוקא כשעשאה שלשים יום שלפני החג אבל מקמי הכי לא קמ"ל דבכי א"ג אפי' לב"ם כשרה ולא פסלי אלא כשעשאה קודם ומינה לאפי' בבה"ג לב"ה כשרה אבל ליכא למימר דה"ק איזוהי סוכה ישנה למכשרי בה כל שעשאה קודם לחג שלשים יום כלומר שעשאה בתוך שלשים יום שמולין ודורכין בהלכות החג (הגהה כן לשון רש"י ז"ל ג"כ וכמו שהעתיק רע"ז אלא דיכולה אפי' ליפנות רק גבי פסח בפ"ק דפסחים דף ו' אמנם בפ"ם בני העיר תניא משה תקן להם לישראל שיהו שואלין ודורשין הלכות פסח בפסח הלכות עצרת בעצרת הלכות חג בחג ומשה תקנה משה לא היתה אלא כדאותא בפ' בני העיר אבל חכמים תקנו אח"כ שילרשו בכל חג וחג שלשים יום קודם לחג בהלכותיהן ובפרט בפסח ובסוכות שדיניהן מרובין מלבד דיני יום טוב ודיני חול המועד דשייכי לתרויהו מה שא"כ בעצרת אין שם אלא דיני יום טוב ויש שיפיק להם יום או יומים קודם ונפקא מינה בכולהו לענין שיקלא שואל מדיניהם בתוך שלשים יום כמו שפי' הר"ן ז"ל שם פ"ק דפסחים והא דלא תניא שבי רק בהלכות הפסח היינו משום שיש שם ראיה שהרי משה עומד בפסח ראשון ומזהיר על פסח שני אז לרשב"ג דאמר שתי שבתות מטעם שהרי משה עומד בר"ח ניסן ומזהיר על הפסח שנאמר החדש הזה לכם וכו' מה שא"כ שם ראיה לדיני החג כך כלע"ד אע"פ אלא כתב כן בית יוסף בא"ח רים סימן תכ"ט) אבל מקמי הכי אפי' לב"ה פסולה דאיתמר נמי בעו סוכה לשם החג דהא ליתא דכיון דמכשרי בית הלל סוכת ג"ב ב"ך וב"ק ב"ש כדאיתא בגמ' אלמא לא בעו סוכה לשם החג כלל ומש"ה נמי קתני דאם עשאה לשם החג אפי' מתחלת הבנה כשרה לומר משום דסוכה אינה לשם החג פסלי ב"ם וממילא דב"ה לא בעו סוכה לשם החג כלל הר"ן ז"ל: ועיין בפירושו ז"ל פ' הסוכה גם דף תקע"ז. ותוס' ז"ל כתבו אפי' לב"ה נפקא מינה שאין צריך לחדש בה דבר ואפי' לא כ"מ אלא לב"ש יש לו לאחר לשרש במה נחלקו ולא שייך לאקשויי מעמא דב"ם אחת לאסמועתא אלא היכא דפליגי תנאי אליבא דב"ש ולא נפקא מינה מידי אליבא דב"ה כי ההיא וכו' ע"כ: ובירוש' תני צריך לחדש בה דבר תבריאה אמרי אפשר ר' יוסי אומר כל שהוא ופי' הר"ן ז"ל כלומר דאע"ג דסוכה ישנה מכשרי ב"ה למעוה מן המובחר צריך לחדש בה דבר ע"כ ובעור מ"ח סי' תרל"ז: וכתב שם ב"י דמדברי כל הפוסקים שנזכרו שם משמע דהא דמצריך בירוש' לחדש בה דבר הוי לעיכובא ולא כהר"ן ז"ל: **ב העושה סוכתו תחת האילן באילו עשאה בתוך הבית**. דפסולה כדתניא בברייתא בגמ' ואפי' הוא מסוכסכת בהלכתה שלתה מרובה מחמתה מעלמה בלא צרוף אילן אם"ה פסולה ולישנא דמתני' הכי דייק דקתני העושה סוכתו דמשמע סוכה כשרה כדאמרן אינה לשם בב"ש ומ"מ דב"ה לא בעו סוכה לשם החג כלל הר"ן ז"ל: ועיין בפירושו ז"ל פ' הסוכה נט דף תקע"ז. ותוס' ז"ל כתבו אפי' לב"ה נפקא מינה שאין צריך לחדש בה דבר ואפי' לא כ"מ אלא לב"ש יש לו לאחר לשרש במה נחלקו ולא שייך לאקשויי מעמא דב"ם אחת לאסמועתא דכיון דמכשרי בית הלל סוכת ג"ב ב"ך וב"ק ב"ש כדאיתא בגמ' אלמא לא בעו סוכה לשם החג כלל ומש"ה נמי קתני דאם עשאה לשם החג אפי' מתחלת הבנה כשרה לומר משום דסוכה אינה לשם החג פסלי ב"ם וממילא

ז"ל: **אם היה הסיכוך הרבה מהן או שקצצן כשרה.** עיין בפי' הרמב"ם ז"ל ובמה שפי' עליו בבית יוסף סי' תרכ"ו וגם בכסף משנה פ"ה דהלכות סוכה סי' י"ב שכתב שהוא מפרש מגמן ר"ל שקצצן וכתב אמתני' הללו עליה וכו' אם היה הסיכוך הרבה מהן כשרה בתנאי שיקוץ אותם ואם לא קצצן יעמיד סך פסול בחדי סך כשר ופסולה. עוד אמר לו שקצצן כשרה בתנאי שיעשה אותן ואז תהיה כשרה ע"כ וכן נראה מתוך שכתב בהלכות סוכה הללו עליה וכו' ואח"כ קצצן אם היה הסיכוך הרבה מהן כשרה ואם לא היה הסיכוך שהיה מתחלתו כשר הרבה מהן צריך לעשות אותן אחר קצצתן כדי שתהיה עשויה לשם סוכה ע"כ ועיין עוד שם. ועיין בתשובות הרשב"א ז"ל סי' קל"ו: (הנהה מלאתי מוצה תלישה לו שליפה דלי מחובר הוא מאי אהני עושה דאי תלוש הא קתני לו וכו'): **זה הכלל כל.** ס"א ל"ג מלת כל: **דבר שאינו מקבל טומאה וגדולו מן הארץ מסככין בו.** כך היא הגרסא בהרי"ף ז"ל ובהרא"ש ז"ל אבל ברש"י ז"ל דאיתי שפירש ואין גדולו מן הארץ כגון עורות בסמה ואפי' לא מקבלי טומאה כגון שמחוסרין מלאכה ופע"פ שהארץ מגדלתן במרעה ופרנסה ע"כ משמע מפירושו ז"ל שנורס הגבא שאחרת נ"כ כל שהוא מקבל טומאה ואין גדולו מן הארץ אין מסככין בו וכן בירוש' איכא תרי בתאי. ולשון הרא"ש ז"ל הלכך אין מסככין בעורות דבהוני קרקע מיקרו אבל לא מיקרו גידולו מן הארץ כמו פסולת גרן ויקב ע"כ: **הבילי קש** וכו'. ביד שם פ"ה סי' י' ובטור א"ח סי' תרכ"ט וסי' תר"ל: **חבילי זרדים.** מפי' בירוש' אין חבילה פחותה מכ"ה קנים תוס' ז"ל וכן הוא שם בהרמב"ם ז"ל אבל הר"ן ז"ל כתב ומוכח בגמ' דלא מיקריא חבילה למיגזר בה הך גזרה בפחות מהנהה ע"כ ועיין בהשגת הראב"ד ז"ל ותשובת מגיד משנה: **אין מסככין בהן.** בגמ' מפ' ר' יוחנן טעמא דמתני' משום גזרת אוכל ומדרבנן אחם אחה אומר כן פי' להכשיר חבילה לסכך אין אדם עושה סוכה אלא הולך ואוכל ויבן באוכלו במקום אלא כתחתם שם כל יומו שהוא עשוי ושומר ולא לשם סכך אבל לא ואפי' שם שוכה שאינה של חג אלא בבית דעלמא אבל חוטם בגדים פסולא דאוריתא הוא משום תעשה ולא מן העשוי והייטו דהכא קתני אין מסככין בהם (הנהה והקשו הוס' ז"ל וא"ת והא גבי דבר המקבל טומאה ואין גידולו מן הארץ קתני מתני' אין מסככין בו אע"ג דדיעבד נמי אינה סוכה אפי' מדאורייתא וי"ל דשאני התם דליכא למימרי' (לכתחלה הוא דלא משום גזרת אוכל הא דאורייתא שפיר דמי והתם דקתני אינה סוכה אפי' דיעבד מדאורייתא נמי אינה סוכה ח"ל הר"ן ז"ל זרדים עשבים שאינם רשוין לאכילה. אין מסככין בהן אע"ג דקתני אין מסככין דמשמע לכתחלה אפ"ג דאפי' דיעבד פסולה והכי מוכח בגמ' אלא דתנא הא לאשמועי' דאפי' במסכך לכתחלה לשם סוכה עשיקין ואפ"ה מיתסר משום גזרה ואפי' ר' יהודה דלית ליה גזרת חקרה כדאיתא לקמן בתתני' דמסככין בגבריים הלכך בהן גזרה דחבילה מודה הא שכיחא והשתא דלא שכיחא דלא עביד אינים ליבש בסוכת חקרה של גברים שבאלו לביתו והסתרון בלא מעזיבה: **ואם התירן בשרות** דכיון דלא אסירי אלא משו' גזרה דחבילה כשהתירן לא אתלפי שאין אדם מיבש חבילה מותרת ואיכא מ"ד דאע"ג דאמור לסכך בתחלה בחבילין אפ"ה חבילה שהיתה ליבשה אם נעשה כשרה כדמוכח לקמן גבי כברים דאע"ג דלכתחלה אין מסככין בגברים אפ"ה בסוכה שהיא עשוים לכך מצי לי בפקוק דכיון דמתיר עליה לבטלה ליכא למיגזר שמא יבא בסוכה של חקרה אחרת שהיא עשויה כבר עכ"ל. ונראה דגרסי' ואם התירן כשרות וכמו שכתבתי בלשון פי' הר"ן ז"ל וא"ג וכאן שהתירן כדאיתא בקצת מוסחאות דבעלמא בסיפא שייך למיתני וכולן כשרות לדפנות דקתי אכולהו פסולי סכך דתנן בפירקין אבל הכא בבא דהתירן דלא קאי ולאי אלא אחבילין דמשתעי בהו אסיר עפי' למיגרס ואם התירן וכן הוא ג"כ בקצת מוסחאות מדוייקות וגם בירוש'. וגם ה"ר יהוסף ז"ל מחקו. ואי גרסי' וכולן אפשר שבא לרמוז לו שאם היתה סוכה גדולה שהיו עליה כמה חבילות והתירן כולן כשרות אבל אם נשאר אחת אלא התירה פסולה כל הסוכה שמא יפול אחת מהן בלי התרה כך נלע"ד: **וכולן כשרות לדפנות** בתר דסיים למיתני כל מיני הפסולין לסכך וקתני עליהו אלא זה הכלל כל דבר וכו' קתני חבילי קש וחבילי עצים וכו' כלומר לאע"ג דגידולן מן הארץ וגם לא מקבלי טומאה אפ"ה אין מסככין בהן מן הטעם שאמר ר' יוחנן דלכתחלה ואשתא קתני דכל הנזכרים בין המקבלין טומאה בין שאין גידולן מן הארץ וכ"ש חבילי קש וכו' כשרים לדפנות וכ"ש נסרים דקתני בהו אתר הכי פלוגתא לסכך דכשרין לדפנות והדר הני דאפשי' מי שסיכך בדבר שאין גידולו מן הארץ או בדבר המקבל טומאה אם הגיע ריוח ביניהן מעט יותר מכמותן כשרה ובתר הכי קתני החוטם בגדים וכו' שהכוכה נעשית מלמעה מלמעלה ומפתחה לתוכה משום דדמיא לחמשלל דפנות מלמעלה לעשה כך נלע"ד: **ו מסככין בנסרים** כו' ביד שם פ' חמישי סי' ו' ומייתי לה בגמ' פ' נולב הנזול דף ל"ז ומוכח מהם דצריך לומר דלר' יהודה הני נסרים הם דוקא של ד' מינין שבולב דהא ליטו ס"ל התם דאין כשר לסכך אלא הכשר לולב וקרא דעזרא דכתיב עלי זית ועלי עץ שמן הייטו לדפנות: **ואיתא** נמי בפירקין דף ט"ו ובטור א"ח סי' תרכ"ט: בסוף פי' ר"ע ז"ל מה לי ליבש תחת תקרת ביתו. אמר המלקח ולפי זה סיפא דמתני' דקתני נתן עליה נסר וכו' ובלבד שלא יהיו תחתיו דברי הכל היא וכשמואל דס"ל דסכך פסול באמצע פוסל בד' ספחים ובמן הלל פוסל בד' אמות אוקימו' להאי נסר בגמ' בשאתו מן הלל ומס"ה כשרה. וז"ל הר"ן ז"ל וכתבו דיבריה אבל דופן וסכך פסול אינו פוסל מן הלל אלא בד' אמות דאמרי' דופן עקומה ותמהני אמאי נקט במן הלל אלו דדינא דדופן עקומה והא לקמן קתני לה בהדיא בתתני' בבית שנפחת וכו' ועיין רש"י דרבותא אשמעי' דסד"א כי גזרינן גזרת הקרה ה"מ בסוכ' שכולה נסרי' ומיסמלא כולה דאמיא לחקרה אבל סוכה שיש בה שיעור הכשר סד"א לא גזרי' בה גזרת חקרה ואיצא מוחר ליישן תחת הנסר קמ"ל ע"כ: ואיתא בפירקין דף י"ז ועיין מה שכתבתי בזה לקמן רש"ס הישן: **ו תקרה שאין עליה מעזיבה** וכו' וביד שם פ"ה סי' ח' ובטור א"ח סי' תרכ"ז וסי' תרל"ח ופי' רש"י ז"ל שהם הקרה בנסרים שיש בהן ארבעה ר' יהודה אומר ב"ש אומרים וכו' פי' רש"י ז"ל ר' יהודה אומר ב"ש שתלו בדבר זה ושהתא משמע בש"א תרתי בעינן פקפוק ואח"כ נוטל אחת מבינתים ונותן בסל במקומה ובא"א או מפקפק או נוטל ואין צריך לתת בסל ע"כ: **ור"מ אומר** וכו' לדפי' ר"ע ז"ל ונגמ' פריך בשלמא ב"ש מעמייהו משום תעשה ולא מן העשוי אי מפקפק עביד ליה מעשה אי נוטל אחת מבינתים עבד בה מעשה אלא ב"ש מאי טעמייהו דבעי תרתי אי משום תעשה ולא מן העשוי אי משום גזרת תקרה בטיל אחת מבינתים כגון ומשני לעולם משום גזרת תקרה הוא דאיתא לאו דאין מסככין בנסרים ואכי קאמרי אע"פ שמפקפק לא מהני פקפוק אלא נטילת אחת מבינתים דאיכא מעשה מעליא וגזרת תקרה בטלה לה ואפי' דקאמרי מפקפק אכי קאמרי המפקפק לא הויל ונוטל אחת מבינתים וברכינן אי אכי ר"מ הייטו ב"ש ומשני ה"ק ליה ר"מ לר' יהודה לא נחלקו ב"ש וב"ה בדבר זה דב"ה כותי ס"ל דאין מסככין בנסרים ולא מהני פקפוק ולפי זה על כרחין בין ר"ש דמסככין בנסרים וכו' פלוגתייהו משום גזרת תקרה ובין סיפא בהאי מתני' בהא נמי פליגי אלא דר' יהודה הוא דקא מייתי לה טעמא למילתיה וה"ק ליה ר' יהודה לר"מ אמאי קא אסרת בנסרים לעיל משום גזרת תקרה הא אי סברת לב"ש הוא דאית להו גזרת תקרה אבל ב"ה לא גזרו ומשני ליה ר"מ לא מחלקו ב"ש וב"ה בדבר זה כלל: ובגמ' מפ' דלשמואל דאמר דפלוגתא דר"מ בשאין בנסרים ר' אבל אם יש בהם ד' ד"ה פסולה אע"ג דודאי שיש תקרות בני ר' הן ומקשר הכא ר' יהודה אליבא דב"ש בהאי פליגי ר"מ ור' יהודה בבטולי תקרה דר' יהודה ס"ל בטולי תקרה לב"ש צריך ליטול מבינתים דאע"פ שמוכיח שבכו בתעשה יצא מן העשוי דואיל והתיל לעשות מעשה לשם סוכה שהרי פקפק אפ"ה גזרי ב"ש וב"ה סברי כיון דבטלה ע"י הפקפוק והוכיח שהתקרה פסולה הו ליכא למיגזר ופי' רש"י ז"ל ור"מ לטעמיה דאמר אין מסככין בנסרים ופ"י פסל מבינתים מתכבדא ולשמואל דס"ל סכך פסול באמצע בד' מיתוקמא בסוכה בת שמנה אמות מלומלמות דכי יהיב נסר ופסל עד אמצעה מהאי גיסא ותוזר ומתחיל מצדה האחר ומוחן נסר הנלה ואח"כ פסל וכן עד אמצעה הוו לה שני פסלים באמצעה והן של ח' ספחים ואיכא הכשר סוכה ונסרים שבה לא פסלי לה דאמרי' דופן עקומה עד הפסלים האמצעיים ומפקינן להו לנסרים מן הסוכה אח"כ ס"ל כרב דאמר סכך פסול בין מן הלל בין מן האמצע בד' אמות אלכך לא פסלי נסרים מבינתים דליכא שיעור פסול ביחד עכ"ל ז"ל וכתבו הוס' ז"ל הדין עמו וכו' ועיין בהר"ן ז"ל: ה"ג ר"מ **אומר נוטל אחת מבינתים ואינו מפקפק** פי' שאינו מועיל הפקפוק ולהתיבנא והסברים שכתוב בהן ואינו צריך לפקפק מעיקר הוא: וכתב ס"ר יהוסף ז"ל שמלא הגרסא בכל הסברים ר' יהודה אומר משום ב"ה אם מפקפק או נוטל אחת מבינתים ובא"א מפקפק ונוטל אחת מבינתים ע"כ: **ח המקרה סוכתו בשפודין** ואיתא בפ"ק דעירובין דף מ"ו וביד שם פ"ה סי' מ"ז ובטור א"ח סי' תרכ"ט יכתוב שם בבית יוסף ומשמע דבשפודים של עץ מיירי דאי בשל מתכת תיפוק לי מפני שאין נדולו מן הארץ סי' ואמאי נקט התם דבינו יעקב ז"ל טעמא משום דהוי דבר המקבל טומאה וכן נמי מכל לפרש להר"ן ז"ל בסירים ושפודין מקבלין טומאה ע"כ ואיתה נמי שם בסימן תרל"ח: **או בארובות המטה** בכ"ף נרס"ן ונמ' בגמ' כגון קנרה ושתי כרעים או ארוכה ושתי כרעים דמיממאין בפני עצמן דראוין לסומכן בלד מקום גבוה ולהעות הנסרים או החבלים עליהם וליישן על גביהן כדתנן אליבא דרבנן בספי"ח דמס' כלים וכמו שכתבתי שם: **אם יש ריוח ביניהן** וכו' לשון ר"ע ז"ל עד הוי פרוץ כעומד ופסול. אמר המלקח כרב הונא בריה דרב יהושע להלכתא כותיה ושם בפ"ק דעירובין סי' ח' כתבנו להלכתא כרב פפא דאמר פרוץ כעומד מוקר וא"כ קשיא הלכתא להלכתא וז"ל תוספות יום טוב [ע"ש]: **החומטו בגדיש נטל** וכו' לשון ר"ע ז"ל עד אבל אם היה בו חגל עפה במשך שבעה אוכן ורוחב וכו'. אמר המלקח ובהא ניחא דלא תיקשי ברייתא דקתני הרי זו סוכה אמתניתין. וביד שם פ"ה סי' מ' ובטור א"ח סי' תרל"ח והגיה ה"ר יהוסף ז"ל לעשות לו סוכה וכו': **ט המשלשל** וכו' שבת פ' הזורק דף נ"ז ובעירובין פ' כילד משתתפין דף פ"ו וכתב רש"י ז"ל שם ואם נבוהות מן הארץ עשרה ספחים כשרה הכא בסיפא לא גרסי' אם נבוהות מן הארץ אלא אם נטלר נבוהות עשרים ספחים ובטור א"ח סי' תר"ל: ופירשו רש"י והר"ן ז"ל כל מלמעלה למטה קרוי שלשול: ומשמע מסוגיית התלמוד לפי רוב הגרסאות חוץ מרש"י ז"ל לפי מה שכתב גרסתו הרא"ש ז"ל דהא דקתני מתני' המשלשל לשון דיעבד לאו דוקא דה"ה לכתחלה נמי הא דאמר אבימי מחלת ר' ומשהו מתרת בסוכה משום דוקן סיכי עביד תלי לה בחמלעיתה פחות משלשה למטה ופחות משלשה למעלה וקמ"ל דאמרי' הרי לבוד ופירש הר"ן ז"ל וכגון שהיתה נבוהה עשרה ואם נבוהה י"א לריכה מחלת חמשה ומשהו ואם נבוהה י"ב לריכה מחלת ששה ומשהו אבל כל שהוא נבוה מי"ב ועד עשרים אמות עושה מחלת ז' ומשהו ומעמידו בפחות משלשה סמוך לקרקע ואע"פ שהסכך נבוה מהמחלת לא איכפת לן כיון דאיכא מחילה עשרה עכ"ל ז"ל: וביד שם פ"ד ד' ועיין במ"ש שם מגיד משנה על מה שכתבתי בש... ז"ל שלשולו ז"ל שם קשה מאד לע"ד: **ר' יוסי אומר בשם** וכו' לשון ר"ע ז"ל עד דסכר מחילה תלויה מתרת. אמר המלקח בעירובין פ"ח תנן ר' יהודה אומר לא תהא מחילה גדולה מן הכותל שביניהם ובגמרא הכא והתם א"ר יוחנן ר' יהודה בשיטת ר' יוסי אמרה דאמר מחילה תלויה מתרת ולא פליג וכו' כדכתיבנא לתם בפ"ד: **הרחיק את הסכוך מן הדפנות שלשה טפחים פסולה** דאויר פוסל בשלשה אפי' מן הצד. ומכאן אני אומר ומפרש דהא דאמרינן שבסכך פסול מן הצד אמרינן דופן עקומה לכשיר עד ד' אמות היינו דחשבינן לסכך כאילו הוא מן הדופן ונעקם ונכפף למעלה ובאוירא ליכא למימר הכי ואיני מפ' דואין את הדופן כאילו הוא עקום והולך תחת הסכך פסול ומניא לסכך כשר ומוציא את הפס ל מן הסוכה דא"כ גם גבי אויר נמי נימא הכי רש"י ז"ל: **ו בית שנפחת** וכו' ועיין רש"י דלקמן. ונראה דהאי בית או האכסדרא אינם מסוככים במעזיבה ולא בשום דבר המקבל טומאה או שאין גידולו מן הארץ רק בקורות ולוחות שאין בהחבן אפי' בשאם דלבדבר הכל בשרה וכמו שמתבאר מן הראיותא שהכתוב בסמוך בס"ד וביד שם פ"ה סי' י"ד ובטור א"ח סי' תרל"ב: **אם יש מן הכותל לסכוך ד' אמות פסולה פחות מכאן כשרה** כך מלאתי מוצה אבל לא מסמע כן ברש פירקין דף ל' דהתם דייק הא פחות מכאן כשרה: וכן גם כן בירושלמי בפירקין ובריש פרק ג' שאלו לנרסין התם הכי הא פחות מכאן כשרה מהו ליישן חתיו אתיב ר' יצחק בן אליעזר הרי שיש הגרוק מסנים במקום ואין מבדילין בו אף הכי נמי מסנים בסוכה ואסור ליישן תחתיו ע"כ: ובגמ' גרסינן דרש ר' יהודה בר אלעאי בית שנפחת וסיכך

על נביו כברה אמר לפניו ר' שמעון ב"ר יוסי רבי פרס קך פ' אנא ד' אמות פסולה פחות מד' אמות כברה: **יא העושה סוכתו במין צריף.** תוס' בבת ר"פ חבית ובגמ' בערכין דף ז' וביד שם פ"ד סי' ז' ופי' רש"י ז"ל צריף כיך של ציידין שמורכין בה את העופות ועשוי ככורת שמספעת והולכת שבנו וקירותיו אחד. וכתבו תוס' ז"ל בבה"ע מיירי דלאחר שמסך הסכוע בנובה עשרה אינה עדיין במשך סוכה רוחב ז' דבעניין אחר לא מכשרי רבנן דהא בעינן נובה עשרה במשך שבעה ואפשר דכשיש שם מסך שבעה בנובה עשרה בלף תחת הסכוע שאין נבוה עשרה כשרה כיו"ל שי"ם ב"ה זי"ן ברוח"ב (הנהה מלות אלו הרשומות ליתהו בקלת דפיסים גם בגרא"ם ליתהו). מילי דהוה אפסל שולת מן הסוכה לרבה ורב יוסף דלעיל דמכשרי בקנים היולאים מלפני הסוכה עכ"ל ז"ל ומשיים בה הרא"ם ז"ל ח"ל מילי דהוה אפסל היולת מן הסוכה וכיולת בזה בינו בפ' שביעי דאהלות כל שפועי אהלים כאהלים אהל שהות שובע ויורד וכלה עד כאצבע טומאה באהל כלים שתחת שפוע שמאים טומאה תחת הסכוע כלים שתחת האהל שמאים טומאה באהל היינו מקום שיש בו לרבע שפח ע"ש אלמא חזינן כשיש בשפוע לרבע בו שפח על שפח חשיב כולו אהל ואפי' במקום שאין בו שפח על שפח ע"כ. נמ' תנא מודה ר' אליעזר שאם הנביה מן הקרקע שפח לו שספלינה מן הכותל שפח שהיא כשרה מלי שעמייהו דרבנן בשפוע אהלים כאוהלים דמו ופי' רש"י ז"ל שאם הנביה מן הקרקע שפח אחרוניה קאי אמרי' לבוד בזקיפה ויש שם שפח זקוף ומיכר אריף שהוא גג וכינן שיש בו שיעור אהל בזקיפה הוי אהל לו אם הרחיקה וכו' אסמכה על הכותל קאי אם הרחיק רחש הסמוך לכותל מכותל שפח ושיהה סמוכה על יהלות אמרי' לבוד ממנה ולכותל ובשוה ולא בשפוע והוא הגג. שפועי אהלים כאהלים אע"פ שלא הנביה ולא הרחיקה כשרה ע"כ: בפי' ר"ע ז"ל אא"כ יש לה גג שפח היינו כמו שפרשתי שהנביה מן הקרקע שפח לו הרחיק מן הכותל שפח וכתבו בתוס' דהיינו כגון שעשה בין זקוף שפח והשיב עליו ראשו של שפוע למטה וכן הרחיק מן הכותל שפח שעשה בסמוך לכותל כמכ רחב שפח וסמך עליו ראש הסכוע העליון ומהוך לשון הקונטרס משמע דאותו שפח שהנביה והרחיק אפי' הוא אויר כשרה דנחשב כסתום מעשה לבוד וקלת משמע כן בירושל' ע"כ בקיצור. וכתוב ת"ת סימן תרנ"ח. ותמיהני שמלאתי שכני' ה"ר יהוסף ז"ל מחלת קנים ומחלת גדולה עשאה וכו': **מחצלת קנים גדולה.** מחלת קנים קשה היא ואינה נוחה למסכב עשאה למסכב הוא"ל ויחדה לכך עשאה כלי ומקבלת טומאה ואין מסככין בה לסכוך אינה מקבלת טומאה דלאו כלי היא. ובגמ' רמי שתמא אסתמא בין במילתיה דת"ק בין במילתיה דר' אליעזר ואסקה רב פפא דבקנים כולי עלמא ל"ש דשתמא לשכיבה פי' הר"ן ז"ל קנים כדי שכיבה וכיון שכיבה היא ראויה לקבל טומאה היא לשישכב בה הזב וכיון שכן מעתה אינה ראויה לסכוך שכל הראוי לקבל טומאה אין מסככין בו כי פליגי בגדולה ת"ק סבר שתם גדולה ואינה ראויה לקבל טומאה אפי' שכב בה הזב (הנהה פי' משום דאומרים לו עמוד ועשה את מלאכתנו שראיכין אנו לסכך בה) דמיוחדת לשכיבה בעינן ות"ק ה"ק מחלת קנים גדולה עשאה לשכיבה מקבלת טומאה ואין מסככין בה הא שתמא לסכוך ופיפא דקתני לסכוך מסככין בה ואינה מקבלת טומאה בקטנה מיירי ומש"ה קתני דדוקא כשעשאה כפי' לסכוך מסככין בה הא שתמא לשכיבה ואין מסככין בה ור' אליעזר אמר לאחת גדולה ולאחת קטנה שאם עשיתה לשכיבה עד שיעשנה בפירוש לסכוך והלכתא כת"ק דשתם גדולה לסכוך. עכ"ל הר"ן ז"ל. וביד פ"ה דהלכות סוכה סי' ב' ו'. וכתב שם ואם יש לה קיר אפי' גדולה אין מסככין בה שהרי היא ככלי קבול ואפי' ניטל הקיר שלה אין מסככין בה מפני שהיא כשברי כלים והוא מן הברייתא דבגמ' ומן הרב אלפס ז"ל. וגם הביאה למהרי' בפכ"ה דהלכות כלים סי' י"ג ובטור א"ח סי תרכ"ט ומלאתי בהגהת הר"מ איסרלן ז"ל שם בשלחן ערוך סי' תרכ"ט נני קטנה שתמא עומדת לשכיבה אא"כ עשאה לסכוך כתב הוא ז"ל דהיינו שרוב בני אותה העיר עושין אותה לסכוך. ובני אם היא גדולה שתמא עומדת לסכוך אא"כ עשאה לשכיבה כתב דהיינו שמהנו המקום לשכב עליה ע"כ. והיא דעת הרא"ש ז"ל. וכתבו תוס' ז"ל לסכוך מסככין בה ואינה מקבלת טומאה דכל היולת מן הענ מינו תיתמא טומאת אהלים אלא שבתן דיגפי' ממשכן פ' נמה מלייקין ע"כ. והיתה הוא מה שכתבו הטעם משום טומאת אהלים דהכא לא בעינן דוקא טומאת אהלים דהא כל דבר שמקבל טומאה מאיזה טומאה שתהיה פסול לסכך בו וכן הקשה עליהם בספר תוספת יום טוב וכתב עוד דהא פשטא דמתני' משמע ודאי דבטומאת משכב איירינן ע"כ: **ר' אליעזר אומר אחת גדולה ואחת קטנה.** מראה (דכן) נרסי' תוס' ז"ל וכן הגיה ה"ר יהוסף ז"ל וזה לשונם בספרם פ' כילד צולין דף פ"ה והיכא דאיכא פלוגתא אי אקרא דרך להזכיר פשוט קודם כהיא דר"ם בתרא דר"ה א"ל אחד יבנה ואחד כל מקום וכו' כלומר כמו שפשוט לך שתוקעין בינה כך כל מקום שיש בו ב"ל וכן בבנה קמא פ' הפרה אחד המופר בור שיח ומערה דקאי אקרא דכתיב בור וכן בסוטה פ' מטוה מלמטה אחד הבוה ואחד הלוקח וכו' וכן בפ"ק דסוכה נני אחת גדולה ואחת קטנה ע"כ ונם בפ' שני דכתובות דף כ' איתה למילתייהו דתוס' ז"ל ונם בפירקי' דף כ' האריכו עוד ודהו קנת מן הראיות שהביא רש"י ז"ל דבמתני' נרסי' אחת קטנה ואחת גדולה ודבגמרא נרסי' בסלכא דפרי' אחת גדול' ואחת קטנ' מיבעי ליה ונם בר"פ דם חטאת סתריכו ע"ש נם ר"פ ר' ישמעאל דמכות ומלמה דר' אליעזר איתה נמי בברייתא בפרקא דף ט"ו:

פרק ב הישן תחת המטה וכו'. נלע"ד דלאו דוקא נקט הישן דה"ה האוכל ומדקתני הישן תחת המטה בסוכה לא יצא ידי חובתו ולא קתני אסור לישן תחת המטה שבסוכה משמע דהייב אדם לישן בסוכה מאחר שאי אפשר לו לחיות בלא שינה שלשה ימים אע"פ שאפשר לו לחיות בלא אכילה יותר משלשה ימים ואפשר שמעשה זה נ"כ אמרו לישן אפי' שינת עראי חוץ לסוכה משא"כ אכילת עראי שמותר חוץ לסוכה לכל הפחות שקולים הם לענין זה וזהו שפי' רש"י ז"ל פלן ומיקר ישינת סוכה אכילה ושתיה ולינה ע"כ. ואח"כ שראוי לברך על הסוכה בסוכה אלא שברכת לישב בסוכה שמברך בשעת שעודה פוטרתו והכי איתא בבית יוסף בא"ח סוף סי' מ"ז בשם הרא"ש ז"ל שמאל ר"י את ר"ת אם צריך לברך על הישיבה בסוכה והשיב לו שכל מלות סוכה שקיים אדם מבעודה לבעודה כגון שינה ומיול ברכת לישב בסוכה שברך על הבעודה פוטרתו מלברך עליהם ע"כ. אבל נני אויר דקיימא לן דפחות מטלשה כשר ואין ישנים

*) נשפר ירמים הבלם הנסמא ולא כבית ממש נמדנו ביטול לסוכה מעונה כלעונו כו' שכל הבתים סבוכים בענין כו' ברמיה פסולה דלא כו'.

תחתיו קרוב הדבר נע"ל לומר אבל אוכלים תחת אותו שלויר וז"ל הר"ן ז"ל ספ"ק דסוכה ומיהו מסתברא דוקא בנים בתויר כדי לישן כלומר שעומד ראשו לו רוכו תחתיו לא לין ישנים תחתיו אבל כל שאין בו כדי ראשו ורוכו מסתבירא דישנים התחיו שאינו מיב לעשות סוכה כמין בית עכ"ל ז"ל ומקדאמר הכי משמע לי קנת דבשיטה דוקא מייני דבאכילה ל"ל דלא שייך לומר הכי ועכ"ד עדיין צריך לי רב בזה. וביד ס"ה דהלכות סוכה סי' כ"ג ובטור א"ח סימן תרכ"ז: **ולא אמרו לנו דבר.** בשם ה"ר יהוסף אשכנזי ז"ל מהקו ד' מלות אלו. נם שם נמחקה מלת בסוכה ומלת שהיינו נם הוגה תחת המטות בפני הזקנים נם שם אמר ר"ג לזקנים וממחק מלת לשם ונם הוגה ויודע שעבדים פטורין מן הסוכה ויש לו תחת המטה ולפי דרכנו וכו' ירושלמי תמן תנינן בפרקין דלעיל ר' יהודה אומר אם אין דיורין בעליונה התחתונה כשרה הא אם יש דיורין בעליונה התחתונה פסולה א"ר יוסי תמן יש שם אבל אחר ברם הכא אין כאן אבל אחר ע"כ וע"ע. ובבבלי מפ' דר' יהודה אומר לעטמיה דסוכה דירת קבע בעינן ולא אתי אהל ערלי דמשה המעבלת ממקום למקום ומבטל אהל קבע ור"ש דאמר ולפי דרכנו למדנו אע"ג דאיהו נמי ס"ל סוכה דירת קבע בעינן כדאתיבנא בפירקין דלעיל. הכא פליג עליה דאתי אהל ערלי ומבטל אהל קבע: **ראיתם מבי עבדי שהוא ת"ח.** עבד כשר היה כדאיתא בפ' שני דברכות. וכתבו תוס' והר"ן ז"ל דבירוש' תני שהיה מניח תפילין ולא מיחו ביה חכמים ופריך מאלפא שיחתו של ר"ע דהא הכא נבי סוכה מיחו ביה חכמים מלשב בסוכה שהרי היה יכן תחת המטה ומשני מה שיכן תחת המטה לא משום שמיחו בו אלא שלא לבוק את החכמים שהיו ישנים בסוכה וכריך אי אלא לבוק את החכמים יבא לו חוץ לסוכה ומשני דרולה היה לשמוע דברי חכמים ע"כ: **ולפי דרכנו למדנו.** בברייתא דבגמ' קתני משיחתו של ר"ג למדנו ומדלא קתני מדבריו של ר"ג למדנו שמעינן דאע"ג דלעיתה חולין בעלמא מכוין צריך להשות אזן ולתכן לב שאף היא סופה להבין דבר הורה דשיחתן של ת"ח צריכה תלמוד ובברייתא מוסיף לימוד אחר שלמדנו מדבריו שעבדים פטורין מסוכה וכתבו תוס' ז"ל ואע"ג דהא מ"ע שהזמן גרמא הוא אינשי לא אמרינן לאמטעינן לא תימא דחייבין משום דכתיב תשבו כעין תדורו ע"כ פי' ואפי' נשים ה"א דלחייבו: **ב בברעי.** הגיה ה"ר יהוסף ז"ל לברעי בלמ"ד: **בברעי המטה.** פי' רש"י ז"ל משה שלימה: **ר' יהודה אומר אם אינה יכולה לעמוד בפני עצמה פסולה.** דאיל לעטמיה דדירת קבע בעינן והאי כיון שהיא אינה ע"ג המטה מיבעלת עם המטה ע"כ. והקשה עליו הר"ן ז"ל דליכא למימר הכא טעמא משום דר' יהודה אזיל לעטמיה וכו' ע"ע. וכתב בסוף הגרלאין דברי הראב"ד ז"ל שפי' שלא קבעה על המטה אלא סמכה עליה ואם המטה זזה הרי הסוכה נופלת ושיטו דאמרינן בגמ' עטמיה דר' יהודה לפי שאין לה קבע פי' שהמטה עומדת ליעבל ותפול הסוכה כיון שאינה אלא סמוכה והשתא אתי שפיר הא דקאמר אביי על מילתיה דר' יהודה לא שנו דאם אינה יכולה לעמוד בפני עצמה פסולה אלא סמך אבל סיכך ע"ג מטה כשרה דהוי דומיא דסוכה העשויה בראש הגגה הכשרה אלא דאיכא בגמ' מאן דמפ' טעמא דר' יהודה מפני שמעמידה בדבר המקבל טומאה דלהעמיד הסכך בדבר שאין מסככין בו הסכך אסור מדרבנן גזרה שמא יאמרו זה עומד וזה מעמיד כשם שראוי להעמיד כך ראוי לסכך בו ואע"ג דתנן לקמן העשה סוכתו בראש האילן כשרה אלא פליג ר' יהודה אע"ג דאילן פסול לסכך בו התם לאו במסכך ע"ג אילן עסיקינן אלא בקרקע הסוכה תוון באילן ונעץ קונדסין בקרקע וסיכך עליהם ובכי ס"ע אע"ג שהמחובר שימך את המעמיד נית לן בה דמעשה קרקע בעלמא קעביד ובמתני' נמי דייקא דבסכי עסיקינן מדקתני ואין עולין לה ב"ש והייט נמי דאביי דאמר סיכך ע"ג מטה פי' שנעץ עליה קונדסין שומדין וסיכך על נבן כשרה אפי' לר' יהודה עכ"ל ז"ל בקיצור ובטור א"ח סי' תר"ל: **מדובללת.** שלא הסכיב וכו' לשון ר"ע ז"ל. אמר המלקט ותרתי קתני מתני' סוכה מדובללת ובללתה מרובה מחמתה נמי דהיינו סוכה עניה כשרה והיינו כשמואל ולרב דמפרש מדובללת בלומר סוכה עניה שאין לה אלא סכך מועט חדא קתני סוכה עניה שבללתה מרובה מחמתה כשרה: שוב בלשון ר"ע ז"ל ולאמתי' מתני' דאמרי' רואין כאילו היו מוסכנין בשוה ואם אי שלתה מרובה כשרה ע"כ. אמר המלקט מוכח בגמ' דדוקא שאין בין זה לזה שלשה טפחים אבל יש בין זה לזה ג' טפחים פסולה ואפי' יש בין זה לזה שלשה לא אמרן אלא שאין בגגו טפח פי' בקצה הסולה אין בראתו טפח דלאו שם אהל עליה לאחסוביה ולמימר ביה חבוש רמי פי' הספל והשלך אותו על אויר שתחתיו אבל יש בגגו טפח כשרה דאמרינן חבוש רמי. ונע"ל דאגב דתני בסוף פירקין דלעיל נני מחלת עשאה לסכיכה דהייט מטה קתני ברים האי פירקין הישן תחת המטה ואגב הכי תני נמי הסומך סוכתו בכרעי המטה ובדין הוא דה"ל לאחמוני לגבא דכרעי המטה דין העושה סוכתו בראש העגלה דהייכא לה מפי וכדאתיבנא אלא דאקדמיה ליתהי דין סוכה עניה ודין סוכה עשירה פי' סוכה עניה היינו בגא דסוכה המדובללת לגר כדאית ליה ולגר כדאית ליה וסוכה עשירה היינו המעובה כמין בית אקמיטו משום דמעובה דמיא קצת למטה ובפרש אם היא של נסרים אפי' פחותים מג' טפחים אם הם סמוכים זה לזה פסולה וכמו שנכתוב בסמוך בשם ספר ירמיה. ע"ע משום דסומך סוכתו בכרעי המטה דומה דמשום עניות עשאה כן וכן סוכה מדובללת וכו' עניה היא: **ושצלתה מרובה מחמתה כשרה.** בגמ' דייקינן הא כי הדדי כשרה ומשני לא קשיא כאן מלמעלה כאן מלמטה אמר רב פפא הייט דאמרי אינשי כוזא מלעיל כאיסתרא מלרע. ועיין במה שכתבו תוס' והר"ן ז"ל על זה: **ור"ע** ז"ל רמז זה ברים פירקין דלעיל. ובכר כתבתי שם כל לשון הרא"ש ז"ל ובספר ירמיה פי' כ"ג דייק מדקתני כמין בית שמעינן*) ולא בית ממש נמדנו שיכול לסכיכה נראה לסכך הסוכה כ"ל מסוכה כראוי ואף שתראה סוכה אבל בנסרים אפי' פחותים משלש דהוו קיים בעלמא אחרי שכל הבתים סמוכים בעניין זה ואינה נראית סוכה דלא הויא כעין בית אלא בית ממש ע"כ: **המעובה כמין בית.** גמרא תניא אין טוכבי חמה נראין מתוכה נ"ש פוסלין וכ"ה מכשירין: **אע פ שאין הכוכבים** וכו'. בירוש' דייק מדקתני האי ליתא (הגהה ח"ל הרא"ש ז"ל ירושלמי הדא אמרה צריכים הכוכבים נראים מתוכה ר' לוי אמר בכוכב חמה שבו פי' צריכין לתחלה כדקתני בברייתא בית אלל מכשירין בדיעבד אבל

*) נשפר ירמים הבלם הנסמא ולא כבית ממש נמדנו ביטול לסוכה מעונה כלעונו כו' שכל הבתים סבוכים בענין כו' ברמיה פסולה דלא כו'.

אבל לכתחלה צריך שיהו גרמין מתוכה ע"כ). דלכתחלה צריך שיהו כוכבי חמה גרמים מתוכה. ופי' רש"י ז"ל אבר יתא דכתיבנא כוכבי חמה שברורי חמה גרמין מתוכה כשהחמה זורחת עליה ובטור א"ח סי' תרל"א. כתוב שם בספר לבוש החור אבל אם היא מעובה כ"כ עד שהמטר אינו יכול לירד לתוכה יש לפסול אין שם סוכה עליה: **ג העושה סוכתו בראש העגלה** וכו' **כשרה ועולין לה בי"ט**. משום דבעי למיתי סיפא אין עולין הנא ריבא עולין וכן פי' כבר ר"ע ז"ל וביד פ"ד דהלכות סוכה ס' ו' ובטור א"ח סי' תרכ"ח: **או בראש הספינה**. גמ' מתני' מני ר' עקיבא היא דתניא העושה סוכתו בראש הספינה ר"ג פוסל ור' עקיבא מכשיר מעשה בר"ג ור"ע שהיו באין בספינה עמד ר' עקיבא ועשה סוכה בראש הספינה למחר כשבא הרוח ועקרתה א"ל ר"ג עקיבא היכן סוכתך. ובירושלמי הלכון כך מעשה בר"א בן עזריה ור' עקיבא וכו' א"ל ר"ג עקיבא היכן סוכתך. ופי' רש"י ז"ל בפ"ק דמנלתין דף ז' בראש הספינה שהיא נטוה מאד כספינות היה שתן גדולות והרוח באה ועוקרתה ע"כ. וז"ל כאן בראש הספינה שהוא מקום גבוה של ספינה והיה גבוה מאד ואין הרוח מקיפים ועוקרתה שולעת שם ועוקרתה ע"כ: **בראש האילן**. יש לפרש בשני עניינים העושה סוכתו בראש האילן כגון שהשכך של סוכה על גבי האילן ואותה שאין יכול לעלות על אותו שכך אא"כ שיעמוד באילן שרגילין היו להת כליהם על השכך א"ל יש לפרש שהתקרה שמוכה באילן שבגאה בגובה ותחתיה על האילן ההבתא כל שעה שהוא מהלך בסוכה משתמש באילן תוס' בפ' מי שהחשיך דף קנ"ד: **או ע"ג הגמל**. גמ' מתני' מני ר"מ היא דתניא העושה סוכתו ע"ג בהמה ר"מ מכשיר ור' יהודה פוסל ובגמ' מפ' טעמיה דר' יהודה דאמר קרא חג הסכות תעשה לך שבעת ימים סוכה הראויה לשבעה שמה סוכה שאינה ראויה לשבעה לאו שמה סוכה ופירשו תוס' ז"ל דמהאי טעמא נמי היה פוסל ר' יהודה בסוכה ע"ג אילן ע"כ. ור"מ ס"ל דהאי סוכה נמי מדאורייתא מיחזא חזיא אלא דרבנן הוא דגזרו שאין עולין באילן בי"ט ואם עשאה לבהמה דופן לסוכה ר"מ פוסל ור' יהודה מכשיר ובגמ' מפ' טעמייהו אליבא אמר ר"מ היים במאן תמות ור' יהודה לא חיים למיתה והא דברים פ"ק דיומא חיים היינו משום דמעלה עשו בכפרה ור' זירא אמר טעמא דר"מ דחיים במאן חברת ורב אחא בר יעקב אמר בלשנא קמא טעמא דר"מ דקסבר כל מחיצה שאינה עשויה בידי אדם אינה מחיצה. וכתב הר"ן ז"ל בראש האילן או ע"ג הגמל כשהה לאולו של מועד ואף בי"ט אם עבר ועלה יצא ידי חובתו ואין עולין לה בי"ט משום דאסור להשתמש בי"ט במהובר ובבעלי חיים ואיכא מ"ד דמדאמרי' בגמ' מתני' מני ר"מ היא משמע דליתא למתני' דלהכי בגי תלמודא דר' יהודה בלשון עליה לומר דר"מ ור' יהודה הלכה כר' יהודה ואיכא מאחריני דאמרי דכי אמרי' מתני' מני לגלויי פלוגתא אתא ומיהו **סמכין** אהלכין דסתם במתני' ומהליקת בברייתא הלכה כסתם מתני' עכ"ל ז"ל: **שתים בידי אדם** וכו'. הגיה ה"ר יהוסף ז"ל שתים בידי אדם ואחד באילן או שתים באילן ואחד בידי אדם כשרה ואין עולין וכו': **או שתים בידי אדם**. דשמא לא איכפת לן אם מחוברות וה"ה אם כולן נקבעות באילן והא דנקט בידי אדם רבותא אמשמעינן דאפי' הכי אין עולין לה לאכול ונייסן באותה סוכה מפני שסכסכה קשור בדופנים ונשען עליה והוא מבתמש על סכסה ונותן כליו ונמצא משתמש באילן. כל כמיסה דסוכה נקט בלשון עליה לפי שרובן עושין סוכותיהן בראש גגותיהן וכן תנן בפירקין העולה לסוכה גם בפ' לולב וערבה תנן אבל מוריד הוא את הכלים רש"י ז"ל בפ' מי שהחשיך דף קנ"ד וכתבו כאן תוס' והרא"ש ז"ל דכזה פירוש מוכחת הסוגיא שם. דדייק מסכא לדדים אסורים לחמרי' מאי לאו לחק ביה באילן ואמר ביה קיים באילן דהוו להו לדדין ומשמע דמיירי שהאילן דפנית לסוכה וקיים כל סוכה נסמכי' עליה ואם יכנס בה ביום טוב נזרה שמא יגיה הפנו על הסכך וכן פי' שם בקונטרס עכ"ל תוס' ז"ל ולא מפי' רש"י שהעתיק כבר ר"ע ז"ל. והתם בגמ' הגרסא בסיפא דמתני' עולין לה בי"ט ומלת בשרה ליתה וכן הוגה במשנת החכם הר"ר יהוסף אשכנזי שכן הוא בקלת ספרים. וכתב הר"ן ז"ל מדקתני עולין ואין עולין משמע דקרקעות הסוכה גבוהה מן הארץ ונסמך באילן ובתים בידי אדם ואחת באילן שמשתי רוחות הסמוכות כגון מזרח ודרום קרקעית הסוכה נסמך על הקונדסין הקבועין בארץ בידי אדם ומרוח שלישית נסמך על האילן ושתים באילן ואחת בידי אדם כל שהיא נסמכת על שתי דפנות מהן אין עולין לה ביום טוב שהרי היא נסמכת על האילן ואינו יכול האילן לא תהא יכולה לעמוד ולאמרי' בשרה שיהו מעמא מפני בהסכך סמוך בקונדסין הלעופין בקרקעית הסוכה ואינו סמוך לגבי אילן דכיון דאילן לא חזי לסכוך אסרו חכמים להעמיד סכך בו כדי שלא יבואו לסכך כמו בהתנו למעלה ואינ"ם שעכשיו הקונדסין נסמכין באילן כולי האי לא גזרינן כיון דמסכסך קונדסין בין סכך לאילן: **שלש בידי אדם ואחת באילן בשרה ועולין לה בי"ט**. דמסתמא דייק בשלש בידי אדם ואינה צריכה לרביעית בשאילן וסדר קתני זה הכלל שאם יבטל האילן וכו' ולאחוי הר"ן ז"ל והתם בפ' מי שהחשיך תניא עלה דמתני' דקתני שתים בידי אדם ואחת באילן בשרה ואין עולין לה בי"ט בן אלעזר אומר משום ר"מ עולין לה בי"ט ומפרש אביי דב"ש לדדין אסורין ובלדי לדדין מלינו שהקנים נתונים בנקבים שנקב בגופו של אילן דהוו קנים לדדים והסכוך הנתון על גביהן לדי לדדים ת"ק סבר לדי לדדין נמי אסורין ורש"ב אלעזר ס"ל לדי לדדים מותרין ורבא פליג עליה התם והלכתא כותיה דאביי אע"פ שאינה מיע"ל קג"ס: **ד העושה סוכתו בין האילנות**. פ"ק דעירובין דף ע"ו וביד שם סי' ה' ובפ' שני סי' ב' ד' ו' ובטור א"ח סי' תר"ל: **והאילנות דפנות לה**. אבל לא סמוכה על האילנות: שלחי מצות. הרא"ש פ"ק דשבת דף קע"ב. ובגע"ד דמשום דאשמעינן בריתא דהעושה סוכתו בין האילן וכו' בשרה ה"א דהולכי דרכים אפי' של מלוה אם יזדמן לסם בדרך במקום מלונם אילנות שם מהם כדי לעשות דפנות וגם לחתוך ממנו עצים לסכך בהן יעשה סוכה קמ"ל בסמיכה המשניות דאפי' הכי דפורין והיינו דסמוך והא שלחי מלוה פטורין מן הסוכה. והיינו דוקא בשאינו יכול לעשות שתיהן כאחת אבל עדיף יותר. ונפקא לן שעמא בגמ' מקרא דכתיב בשבתך בביתך פרט לעשיה במלוה ובלכתך בדרך פרט לאחן דמה דרך רשות אף כל רשות לאפוקי אלי דבמלוה קעסיק ורש"י והר"ן ז"ל כתבו בעם למה הוצרך קרא יתירה לאחן בפני עצמו הא בכלל עוסק במלוה הוא משום דה"א דלא פטר הכתוב בשבתך בביתך אלא עוסק ומלאכת מלוה בידים או מהלך במלוה אבל אחן שהוא יושב ובטל ואינו עסוק אלא מרוח במחשבת בעילה לא פטר קרא להכי אינמריך [קרא] יתירה ע"כ. ותוס' ז"ל כתבו דאשכח גרמי' בשבתך בביתך פרט לאחן ובלכתך בדרך פרט לעוסק במלוה דהכי משמע קרא בשבת דיך הוא דמחייבת בק"ש ולא בשבת דמלוה שאתה יושב ומחשב בבטילת מלוה ובלכתך ממעט עוסק במלוה דמשמע בלכת דיך ולא בלכת מלוה ומחתן לא הוה ידע אחר עוסק במלוה דדלמא שאני אחן שאין נקל לו כ"כ להסיר הטרדא מלבו אע"פ שבטרדא דרשות מיבעי ליה ליחובי דעתיה ולהסיר מחשבת טרדתו וכן היא הגרסא בספ"ק דברכות ע"כ: **חולין ומשמשיהן פטורין מן הסוכה**. ואפי' מלטער משום בקי משום דתשבו כעין תדורו בעינן כשם שכל ימות השנה אינו נמנע מלאלת מביתו כשהוא מלטער כך בסוכה ומעטה זה תהיו לנכת בימות החג בדרכים ולא מעשיהו מדרכו ולא משמירת נעות ופרדסין כדי לקיים מצות סוכה כדפי' רבינו שלמה ז"ל מהרב ה"ר אליה מזרחי ז"ל דבסוף ממ"ג: **ואוכלין ושותין עראי חוץ לסוכה** כד מעיס בר בי רב ועייל לגלה דהיינו כביצה מפת וביום בכלל: ובתוית עראי פירשו רש"י והר"ן ז"ל שתייה דאכילת עראי שטעמה מלא פיו ושתה עליה. ובטור א"ח סי' תרנ"ט וכסי' תר"מ. וכתב שם בסימן תרנ"ט ואא"ח הרא"ש ז"ל כתב דאפי' אח"ל דפרי וגבינה בעי סוכה היינו דוקא במי שקובע עליהם אבל מי שאוכלן דרך עראי ודאי אין צריכין סוכה ושתיית יין נמי עראי היא. ומיס כיון שאין דרך לקבוע עליהם אפי' הקובע שעולתו עליהם לא חשיב קבע דלא עדיף מאכילת עראי דשם שאינה צריכה סוכה ע"כ: וכתב שם בבית יוסף ולדברי המומרים שאם קבע שעולתו על הפירות חייב בסוכה הס"ל בקבע שעולתו על היין ע"כ: ונלע"ד דהרב בעל הטור ס"ל דעראי דקתני מתני' לא קאי רק אאכילה דאינו שתייה אפי' יין קבע שלו הוא חייב עראי וכ"ש מים ומשום חומרא בעלמא הוא אלא דאם לשתות ר"ג הדלי של מים שהביאו לו חון לסוכה ואפשר דמשום זה נקט בגמ' בספקא אוכלין אכילת עראי אע"ג דמלת אכילת ליתה במשנה גרמוז דעראי לא קאי רק אאכילה ולדעת רש"י והר"ן ז"ל אפשר דנקט לישנא דברייתא והברייתא נקטא האי לישנא דשאוכל אכילת עראי הוא כשיעור אכילה הרגילה לגר בי רב וכדאמר אביי. ועיין בהגהת אשרי. ירושלמי א"ר אלעזר אכילת עראי אין שיעה עראי חבריית אמרין שכן אדם משתקע בתוך שיחו א"ר אילא שכן אדם יתן קמעא ויין מה נפיק ביניהון מכר שנתו לאחר על דעתהון דחבריית מותר על דעתיה דר' אילא אסור ע"כ: **ה מעשה** וכו' פ' יום הכפורים דף ע"מ. וביד פ' שני דהלכות סוכה סי' ו': **ואמרו העלום לסוכה** לא הוי מעשה לאחור כדפי' ר"ש ז"ל דה"ק ואם רצה להחמיר על עצמו דשאי כלומר דלא חשיב כמי שאינו מצוה בדבר ושוההו שנקרא הדיוט או מיחוי כיוהרא ובחר הכי קתני ומעשה בר' לדוק בלא החמיר על עצמו לומר שאם רצה ת"ח שלא להחמיר על עצמו בכך רשאי ולא הוי כמי שאינו מדקדק במצות. ועיין במ"ש בשם הירושל' בפ"ד מיתות סי' ב': **אוכלו פי'** רש"י ז"ל מאכל ול"ע מה מלמדנו דהא כמה קראי כתיבי לשנור אוכל אוכל שדה העיר שונו שבריו לו מעט אוכל ואיכא למימר דאתא לאשמועי' דלא תימא ליבעא דקרא לאוד הוא והכא שנוי במשנה דנקטא לישנא דקרא דהא כמה משניות שנינו האוכל אוכל ראשון ואוכל אוכל שני וכו'. ודוחק לומר דאתא רש"י ז"ל לאשמועי' דלא ניגרים אוכל מלרע ולקמי אר' לדוק ולא תימה דה"מ שהמאכל שהיו מביאין לו אש"פ שהיה כביצה אלו יותר כיון שהוא לא היה אוכל ממנו רק פחות מכביצה היה מהנו בו כל הקולות הללו דנם זה פטיפא ואיכא למיטעי לפרושי הכי ועוד אין הלשון סובל לפרש כן: **נטלו במפה ואכלו חוץ לסוכה** פי' רש"י ז"ל משום נקיות ובחגם פי' כן דלי' לדוק כהן הוה כדמוכח פי' מי שמתו ובפ"ם כל פסולי והיה אוכל על טהרת תרומה וידים שניות הן ופוסלות את התרומה שזו היא אחת מי"ח דבר דבפ"ק דשבת דאפי' פחות מכביצה מקבל טומאה כדמוכח פ' שני דטהרות דתנן התם אין בו כביצה הוא טמא והכל טהור תוס' והר"ן ז"ל והתם ביומא דף ע"מ הכריחו עוד תוס' ז"ל דסכא לאו תרומה ממש הוא אכיל אלא חולין שנעשו על טהרת תרומה דלא התירו מפה אלא לאוכלי תרומה ממש דאחירי בה טפי אבל לאוכל חולין שנעשו טע"ת לא התירו אפי' לכהנים הלכך פחות מכביצה אין כביצה שנימה וכ"ש יותר לא. אבל כאן הניחו הדבר בתימה: **ולא בירך אחריו** דדרים כר' יהודה ואכלה ושבעת וברכת אכילה שים בה שביעה דהיינו כביצה רש"י ז"ל. אבל לפניו בכל דהו בעי ברכה שהרי הכה ואסור ליהנות מן העולם בלא ברכה וכן לר"מ דפוטר בפחות מכזית היינו דוקא לאכוף לגבוף אבל בתחלה מברך אף אפחות מכזית ובהדיא מדקדק בירושלמי הכי. ומעשה דר' לדוק מייתי ליה בפ' כל הבשר דף ק"ז אלא דהתם קתני דאכלו ושתו ע"כ לדוק אוכל פחות מכביצה נוטלו במפה ואוכלו חוץ לסוכה ואין מברך אחריו ופי' רש"י ז"ל ובשתו ובשהיו מותרין לו לר' לדוק אוכל שהוא פחות מכביצה נוטלו במפה ואוכלו ולא היה נוטל ידיו ולא היה מברכו סוכה ולא ברכת המזון. וכתוב בבית יוסף טור א"ח סי' ר"ו בשם הרא"ש ז"ל דר' לדוק לא בירך אחריו אלא פי' בל"ר כיון שהוא פחות מכשיעור דאילו בירך ברכה אחרת היה הספר מפרש איזו ברכה בירך שכן ס"ל לה"ר יונה ז"ל ע"כ וכן דעת הרשב"א ז"ל. ולדא כר"ש בעל התוס' דס"ל דעל פחות מכשיעור מברך אחרי' בג"ר: **ו אחת ביום ואחת בלילה** נלע"ד דאע"ג דשעודה ראשונה הוא בלילה נקט יום ברישא משום פתח דברי' יאיר א"ל לאמשמעי' דלאו דוקא א' ביום וא' בלילה דא"ל בעי שעיד בקפת ימות החג מבעוד יום דהוו לפעמים ג' שעודות ביום א' ולא כיון דבין הכל הוו אדבעה עשר שעודות: וכתב ר' שלמה אורית ז"ל ניחי הוא כמו ניע אלא שהוא דנוק וקל להבין עד כאן. וכתב הרא"ש ז"ל דביום טוב חייב בפת אלא שאם ירצו גשמים פטור ואתא קתני חון מלילי יום טוב הראשון עד כאן. וביד שם סי' ז' ובטור אורח חיים סי' תרל"ט: **ועוד א"ר אליעזר** וכו' גמ' אמר ר' אליעזר י"ד שעודות חייב לאדם לאכול בסוכה אמר בירח א"ר אחי חזר בו ר' אליעזר לאבל הגמים עומר שאין לדבר קצבה ואם הלה להתעות יתענה חון מלילי יום טוב ובהא מיהא פליג עלייהו דקסבר יש לה תשלומין כמו שיש תשלומין לקרבנות יום ראשון אף בי"ט האחרון ואפי' אלים במיני תרגימה פי' דלאחר שסילק שלחן יביאו פרבראות ומעדנים לפנו פירות וכסנין וקפלוטות מבושלות ובשר ודגים ולאי ברשתא שעודה דיומא קא אכיל ומה היכר יש כאן שתהא לשם שעודה ראשונה שלא דרכו לשעוד היום כך פי' רש"י ז"ל ותוס' הקשו עליו כמה קושיות חדא מיניהו

שדלהו

שדקדקו לשון ישנים דלא משמע לשון תשלומין אלא לשון הכלמת חשבון של י"ד סעודות נכך פירשו הם דה"פ דחזר בו ר"א ממה שהיה מעריך סוכה ולעולם י"ד סעודות בעי ע"כ ולפירושם ליל יום טוב הראשון דנקט לאו דוקא. אלא משום דאם לא אכל ליל י"ם הראשון כל חג צריך לשנות בפת לכל הסעודות כזית ובשאר הימים אם לא אכל יכול לשנות ולהשלים במיני תרגימה משה"כ נקט ליל י"ם הראשון כך נלע"ד והוה משמע לע"ד לומר דלר' אליעזר מי שלא אכל ליל י"ם הראשון של חג המלות כזית מלה ישלים בימים האחרונים אלא שמצאתי בתוס' שנו: מן הקוביות שהקשו על פי' רש"י ז"ל היא דכיון דממלה ילפי' הא לא מצינו שיהא תשלומין לליל הראשון של פסח: ובירושל' הכי בשם ר"א מי שלא עשה סוכתו בערב הרגל אל יעשנה בהגל והא תני בר קפרא נפלה סוכתו בהגל יקימנה בהגל ר' אחא בשם ר' הינינא קנס קנסו ר' אליעזר שלא עשה סוכתו מערב הרגל מהלכה שיסתיה דר' אליעזר המן הוא אומר י"ד סעודות חייב אדם לאכול בסוכה וכא אמר הכין א"ר אחא למנה הושויה ע"כ: ובגמ' תניא ר' אליעזר אומר אין יוצאין מסוכה לסוכה ואין שונין סוכה בחולו של מועד ותכמים אומרים יוצאין מסוכה לסוכה ומוכין בחולו של מועד ובוין בשם נפלה שחוזר ובונה אותה בחולו של מועד: ויליף בגמ' טעמא דר' אליעזר דאמר קרא חג הסוכות תעשה לך שבעת ימים עשה סוכה הראויה לכל ז' ימי החג למדנו דאין עושין סוכה בחמ"מ דאינה נ' ומעמ' מינה ג"כ דאין יוצאין מסוכה לסוכה דהא כן לאו סוכה נ"ז היא ורבנן ה"ק קרא עשה סוכה בחג: **של חג**. מחק מלות של חג ה"ר יהוסף ז"ל דאשמעת הכיות: **ז מי שהיה ראשו ורובו** וכו' ביד שם פ' בשי פי' ה' ובעיר מ"ח פי' הרל"ד: **ב"ש פוסלין**. והיא אחת מן הששה מקומות בהלכה כב"ש כדכתיבנו בברכות פ' אלו דברים ואיתא ברים מכילתין דף נ' ודף ז' ובכ"ק דברכות דף י"ח ובשירובין פ"ק דף י"ג: **אמרו ב"ה לב"ש מעשה שהלכו זקני ב"ש וזקני ב"ה לבקר את יוחנן החורוני ומצאוהו ראשו ורובו** וכו' כך סוגה במשנת ר"ר יהוסף ז"ל: **זקני ב"ש וזקני ב"ה** מכלן נ"כ זכה ב"ה לקבוע הלכה כמותן בהקדימו דברי ב"ש לב"ה כמו שכתבנו בפ"ק דברכות: **בן החורוני** גרשה למנית הירון היה וכן פי' ר"ר שמשון ז"ל בפ"ג דמקואות נבי יוסי החורוני דבתוספתא: **ולא אמרו לו דבר** אית דלא גרסי לה: וכמו שכתבתי ג"כ בר"פ. גם ר"ר יהוסף ז"ל מחקו: **דן נשים ועבדים** וכו' בהלכות סוכה ר"פ ששי עור ה"ה סי' תרכ"ח ובה"כ פ' י"ז בפ' אמור. בפי' ר"ע ז"ל נשים ועבדים וקטנים וכו' דאמר קרא כל האזרח בישראל לשיא את הנשים ע"כ: ומתקינן בגמ' דהלכתא היא וקרא אסמכתא בעלמא דעיקר קרא לרבות את הגרים אלא דלא תימא האזרח בישראל אמר רחמנא ולא הגרים קמ"ל. ופריך בגמ' סוכה מ"ע שהזמן גרמה היא ולא איסריבא לא קרא ולא הלכתא ומסני אביי לעולם סוכה הלכתא ואיסורי סד"א הסבו כעין תחזו מה דיבה אים ואשתו אף סוכה אים ואשתו קמ"ל. רבא אמר איסריך סד"א ליף המבה עבר חמשה עבר מתן המלות מה להלן נשים חייבות אף כאן נשים חייבות קמ"ל: **קטן שאין צריך לאמו חייב** אביו או רבו להושיבו בסוכה. ואיתא ריש פ"ק דערכין. וכתב הר"ן ז"ל מדרבנן הוא דכתיב שבשבת ואין אמו מקפחתו לדבי ר' ינאי אי לר"ש בן לקיש שמעיר מבתו ואינו קורא אימא הגיע לחנוך קרינן ביה לענין סוכה וכל קטן שהגיע לחנוך חייב מדרבנן ואין התנוך שוה בכל מקום אלא כל חד וחד לפי עניינו דהכא הלינן באין צריך לאמו ובני לאמו וכו' ובני עולב בידיה לעשות ובני לילית ביידע להתעטף ובני הורה ביודע לדבר כדאיתא בפ"ק עולב הנזל ומשמע דאין צריך לאמו היינו מבן שש ומעלה מדאמרינן בשירבין דקטן הצריך לאמו יוצא בשירוב אמו ופירשו הכם עד בן שש שנים עכ"ל ז"ל: **ופחת בקמ"ץ הפ"א**: **ח כל שבעת הימים** וכו' **עושה אדם את סוכתו קבע ואת ביתו עראי** ביד שם פ' שני פי' ה' ו' ובמור מ"ח פי' תרל"ט: **משתברה המקפה** ולע"ד דמשם דקתני נסמוך מעשה שילדה כלתו אל שמאי הזקן ופיהם את המעשים מעשים דבמאי מחמיר לחייב בתוך אפי' קטן הצריך לאמו קתני אמי הסתם כל ז' הימים וכו' דמותר לפנות מן הדין בשיור שהשרה המקפה אבן ראוי להחמיר אלא לגאת אפי' בשיור שהשרה המקפה אלא מ"ל ירדו נשמים יותר מדאי דהא מחלין אותו ע"פ מכל וכו': **עושה אדם את סוכתו קבע ואת דירתו עראי** ק"ק דהא מדקתני סוכתו קבע משמע שפיר דביתו בעי למהוי עראי ואפשר לומר דמילתא אגב אורחיה אשמעי' דמי שהיה ראשו ורובו בסוכה ונפ שלתו בתוך הסוכה הוא דילא י"ח דהיינו ביתו עראי לגמרי אע"פ שהוא סמוך לסוכתו וסתמא כבית שמאי דהלכתא כותייהו. ועוד דהא ביתו עראי בעינן לגמרי לכתחלה לכתר עניינים כגון לעיונו ולמאכלי מילכא אחר שאכל אל כגון ברגע אם הסוכה קטנה. עוד אפשר לומר שבא לרמוז שמאי דקתני כל ז' הימים וכו' דאפי' ביום ה' אחר שגמר לאכול לא יפנה את כליו דלעולם בעי שיהא ביתו עראי אע"כ ירדו נשמים. ובגמ' הא מתפרה המקפה של נרסין ובתב הרוקח בשם הירוש' לא סוף דבר מקפת גרים ן אלא אפי' מקפת כל דבר: ופי' הרמב"ם וסריתה בלבוש הוא כמו הפסד ע"כ. לומר לשון קלקול ולא שיעבר לשבריה ממש דבשעה קטנה אינו מסריה ודכוותה טובא למלך שברתה עליו מדינה לומר שמרדה ובני פסח תניא בפ' כל שעה יצאו אורז ודוחן שאינם באין לידי חמיץ אלא לידי סחון אלא ששם פי' הרגמ"ה ז"ל לשון ברח העולה: **מושלין אותו משל לה"ד לעבד שבא למזוג לקונו ושפך הקיתון על פניו** כך הגיה ה"ר יהוסף ז"ל: **ושפך לו קיתון על פניו** הינעיא להו מי שפך למי עבד שפך לרבו וה"ק משל לעבד שהיה שפך לרבו **עבדות** שאינו מקיבל על העבד שאינו שובדו כהוגן כך בידוע שאין ישראל עובדין אותו כשורה ושפיכת הקיתון היא ישיבת הסוכה או דילמא ה"ק ושפך לו רבו קיתון על פניו כלומר לא מלפני דאי אפשי בשמיעת וירידת הגשמים היא שפיכת הקיתון ומ"מ שימן קלנה הוא ומיהו פירושא דמתני' אינשיא לן שפיכת הקיתון מאי היא ישיבת הסוכה או ירידת הגשמים ופשיט ליה מברייתא דתניא בהדיא ושפך לו רבו קיתון על פניו. ונלע"ד דכיון מלא יין אי היינו הסוכה ומזונא הכוס נשמים היינו ישיבה בסוכה ושפיכת הקיתון של המים קודם שימזוג בו היין היינו ירידת הגשמים

שנורם נלאת מן הסוכה: ועיין בתבורות הרשב"א ז"ל שימן כ"ז:

פרק ב. **לולב הגזול** וכו'. רפ"ח דהלכות לולב וסי' ג'. והתם פסיק דלולב הגנוב נמי פסול ולישא מאן דפליג עליה: **לולב**. כף תמרים והדס וערבה תנו להו

בתפי נפשייהו. רש"י ז"ל ועיין עוד בפירושו ז"ל דלקמן רים סימן ה' למו שהשתקתיו שם. ונלע"ד לתנא דתנא בש"ם דלעיל משלו אותו משל לה"ד וכ' דהיינו שהקב"ה שולחו קתני נמי השתא נולב הגזול פסול דהוי נמי בולש ברך נאה ה' כ"ש דהקפיד וכתב ביה קרא לכם משלכם: א"כ נקט גזול ברישא משום דנפקא לן מריש דקרא דכתיב לכם והדר קתני יבש דנפיק לן ממלת הדר. ושוב משום דמלת לכם דבקרא קאי אכל המינים משא"כ מלת הדר דפשטיה דקרא לא קאי רק לאחרונה אלא דנרבנן מקבינן שאר מינין לאחרונה כמו שנפרש עוד בסמוך: **והיבש** פסול. והאי יבש היינו שיבשו רוב עליו והיינו דלא כר' יהודה דס"ל בגמ' דדוקא באחרונה בעינן הדר ולא מקבינן שאר מינין לאחרונה ושאר המינין לדידיה הינהו כשר. אבל במסקנא ר' יהודה ס"ל בברייתא דאפי' באחרונה לא בעינן הדר וקרא דכתיב פרי עץ הדר דרש ליה הדר באתרונה משום לחברתה כגון ע"ש. ופירשו בתוס' יבש שיהא נפרך בנפרך־והרא"ש ז"ל כי' משיכלה מרלה ירקות שבו ונלבינו פניו וכן שיקר. דאו הם כמתים ועליהם אמר ביקונלמי לא המתים יהללו יה ואע"ג דבגמ' דידן פסיל לה משום הדר מעפ"כ ראיה גדולה היא וסימן גדול הוא שאינו נקרא יבש עד שילבינו פניו ויחזור כמת ע"כ בקיצור ועיין עוד בהרא"ש ז"ל. גרסי' בגמ' אמ' שמואל לא שנו אלא בי"ש דאשון אבל בי"ש שני מתוך שיולא בשאול יולא נמי בגזול מהיב רב נחמן בר יצחק נולב הגזול והיבש פסול הא שאול כשר אימת אילימא בי"ש דאשון הא כתיב לכם משלכם והאי לאו דידיה הוא אלא לאו בי"ש שני וקתני גזול פסול רבא אמר נעולם בי"ש דאשון וא"מ קאמר ג"מ שאול דלאו דידיה הוא אבל גזול אימא שתם גזלה יאוש בעליה הוא וכדידיה דמי קמ"ל. וכתוב בהרא"ש ז"ל דמקבי' כרב נחמן בר יצחק דבתרא הוא ופריך לשמואל ממתני' דשתא קתני דמשמע בין בי"ש דאשון בין ביום טוב שני ואע"ג דדחי ליה רבא לא שמכי' אשנויא דחיקא וכן כשק בעל ה"ג ורב פלטוי גאון ממלא באין חילוק בין י"ש דאשון לכל שאר הימים אלא נחסר כדאמרי' לקמן ר' הינינא מטבל ביה ונפיק ביה וכן שאול אבל כל שאר הכסולים מהגין בכל הימים וי"ש שני דידן הוא ביום הראשון דסכיקא הוא ע"כ. וכתב הר"ן ז"ל גרסי' בגמ' עלה דמתני' קפסיק ותני לא שנו אלא י"ש דאשון ול"ש יום טוב שני בשלמא יבש בעינן הדר ואיכא אלא גזול וכו' ואיכא למידק עלה דהכא משמע דמדקתני מתני' בהמא אפי' בשני של דבריהם קאמר ואמרי' נמי בשלמא יבש בעי' הדר ואיכא דאלמא כל שאינו הדר פסול כל ז' ואילו לקמן תנן בהמא חסר כל שהוא פסול ומפרשינן לה דדוקא בי"ש דאשון קאמ' אבל בי"ש בני כשר דהא ר' הינינא מטבל ביה פי' אכיל מינים ונפיק ידי חובתו בשאר וכן אתרוג שנקבוהו עכברים כשר מיום שני ואילך. ותירץ הוא הר"ן ז"ל שני הירושלים ע"ש ואח"כ כתב שהרמב"ן ז"ל הירץ דודאי תנא בכולהו פירקי' קפסיק והאי ל"ש בי"ש דאשון ול"ש בי"ש שני מיהו י"ש שני דשמעתין ל"ד ל"י"ש בני דאתמר בשמעתא דאתרוג שנקבוהו עכברים משום די"ש שני דשמעתין היינו של תורה פירוש שנמקבם שכל ז' ימי החג ניטל במקבם מן התורה וכולה מתני' דפירקין בשל תורה מיירי ולא עסקינן בשל דבריהם כלל עד מתני' דתנן בראשונה היה לולב ניטל במקבם ז' ובמדינה יום א' הלכך כולהו פסולין דמתני' ל"ש בי"ש דאשון ול"ש בי"ש שני של תורה ולקמן בשמעתין דאתרוג שנקבוהו עכברים הוא בי"ש בני כשר דהא דאע"ג דתנן בניקב ובחסר כל שהוא פסול בשל תורה בשני של דבריהם מיהא כשר וכי תימא היכי נימא דכולה מתני' אפי' בי"ש שני של תורה דהא הכא לקמן באתרוג של ערלה ושל תרומה ממאה פסול ואמרי' עלה בגמ' לפי שאין בהן היתר אכילה אי שאין בהן דין ממון והכי טעמי לא שני אלא בי"ש דאשון דבעינן לכם אבל בשני אמאי אינא למימר דכיון דאיסורי המאה נינהו כתותי מיכתת איסוריהו דערלה אין לה בוש היתר אלא לבריפה [היא] עומדת וכן תרומה ממאה מן הנברים היא כדאמרי' פ' בתרא דתמורה ואמרי' נמי בפ' במה מדליקין בשם שמוה לעבדוף את הקדשים שנטמאו כך מצוה לשרוף את התרומה שנטמאת אלא דאמרה תורה שלך הא להסיקה תחת הבשר ך וכיון שבריפתה מצוה ונבריפה היא עומדת ואסורה בהנאה חוץ מן הנהנה בה בשעת בריפתה בהנאתה וביאורה שוה כתותי מיכתת ביאורה הלכך בכולן כל ז' אע"פ שיש בה דין ממון והיתר אכילה שהזכירו בגמ' היינו איסור הנאה כדאמרי' בעלמא לא יהא בו היתר אכילה הלכך כולה מתני' בין בי"ש דאשון בין בי"ש שני ומיהו היינו דוקא בשני דאורייתא אבל בשני של דבריהם הוא שהחמו והמרו בשמעתא דאתרוג שנקבוהו עכברים כשר וממנו יש ללמוד דכל הכסולין שהזכירו חכמים בפגמין של ד' מינין בבלולב מפני שאינם הדר שכולן כשרין בי"ש שני של דבריהם ובירוש' ומי' גרסי' עלה דמתני' דעלהה חזיית על רובו לא נחמן בר יצחק בשם שמואל כל הכסולין אינם פסולין אין אלא בי"ש דאשון בלבד וכבר הסכימו הגאונים לסמוך על הירוש' דכיון שהכשירו בגמ' דלין בשני אתרוג חסר שנקבוהו עכברים דמאים היאך נפסול בעלתה חזיית ובטילה פסמתו אלא ודאי כולן כשרין ולא החמירו בשל דבריהם בגוונים של ד' מינין שבלולב אבל הכסולין מפני איסורן כגון של אשרה דמסה ושל עיר הנדחת וכן אתרוג של ערלה ושל תרומה ממאה פסולין כל ז' אפי' בנבולין דכתותי מיכתת איסוריהו ועפרא בעלמא ניהו ואין צריך לומר הכסולין מגני שאינם מינם כגון הדס שוטה ולפפה שאין יונאין בהן לעולם וכן הכסולין מפני שיעוריהן כגון הדס וערבה שאין בהן שלשה טפחים ולולב שאין בו ד' ואתרוג הקטן וכן לולב הגזול שאע"פ שם גיא זו דרש פירקין בלולב של תורה לפי שיטת הרמב"ן ז"ל דאע"כ כיון דמלה בעבירה קפינור הוא ואין יונאין בו לעולם ומקרא מלא מגאן והדרכה דשני יותר פסול שנטילתו אינה מצוה [של תורה] והוא מזכיר עון להתפס ולפי מה שכתבתי לעילה אף היכא אע"פ שפסולו הוא משום דבעי' הדר אע"ש פסול אף בשני של דבריהם לפי שנטל כל הדרו לגמרי והרמב"ן ז"ל לפי שיטתו מכשיר אף היכא בשני של דבריהם אבל הרא"ש ז"ל הביא ראיה לפוסלו אף בשני של דבריהם וכו' והרמב"ן ז"ל דחה וכ' ודברי אינם ברורים אצלי וכו' ע"כ קצת מלשונו של הר"ן ז"ל בקיצור מופלג. עוד כתב ז"ל ומיהו כ' אמרי' לולב הגזול פסול משום מצוה הבאה בעבירה ה"מ בשלא קנהו עדיין א"כ שקנהו אלא שהמצוה מסייעת בקנין דמש"ה אמרי' נבי קרבן דגזול פסול משום מצוה הבאה בעבירה דש"ל לר' יוחנן דיאוש בכדי לא קני ומאלא שלא קנה גזוה אלא בשני רשות הקדש ולאמרי' נמי תיפוק לי דהא קנייה ביאוש יאוש ושני רשות קאמרי' אבל כל שקנה בתחלה בלא יאוש

כמלוה שוב אין בו משום מלוה הבאה בעבירה והביא ראיות לדבר ואח"כ כתב והיינו דגרסי' בירושל' מה פליגין בגזל משופה אבל גזל ומיפסח דמים הוא חייב לו כלום' דקגלו בשבוי מעשה ומיהו לא יברך עליו ע"כ: של אשרה. אילן הנעבד וכו' לשון ר"ע ז"ל על דלסריפה קיימי.תמ' המלקע דבאשרה דמשה עסיקי' דכתותי מיכתת שיעורה שהגריכה הכתוב שריפה דכתי' ואשריהם תשרפון באש אבל שאר גוזב דע"ז כגון דגוי הא אמר רבא לא יסול ואם נטל כשר דייקא נמי דקתני בומיא דעיר הנדחת ש"מ. וכתב הר"ן ז"ל והא אפי' קודם בטול היא דלא לאחר בטול אפי' לכתחלה נמי דכיון דשרי להדליק לא מאיס למלוה וכי מכשרינן אשרה דגוי היינו בשאול שלא זכה בו ישראל דכיון שיש לו בטול לא מיכתת מיכתתא דגוי ישראל ה"ל שאול ולא קריגן ביה לכם ואי זכה בסי' ה"ל אשרה למשה דכתותי מיכתת שיעורה וכי אוקימנא מתני' באשרה למשה היינו משום יוס שני דאילו באשרה דגוי יוצא הוא בשאול על"ל ז"ל: נקטם ראשו פסול. כתב המרדכי בשם רא"ם ז"ל דלכתחלה קאמר שאריך לחזר אחר אחר ואי ליכא אחר יברך עליה ואשכחן דקתני פסול במקום דדיעבד כשר ע"כ. וכתב עליו בית יוסף לא ידעתי מי הכריחו לרא"ם לפ' כן ומדברי כל הפוסקים לא משמע כן ע"כ ובשמור בסימן ג' הבאתי כל לשונו ז"ל. וגמ' אמר רב הונא לא שנו אלא נקטם אבל נקדק כשר ודקתני בברייתא נסדק פסול היינו שגדל הלולב כמין שני שדרות מחלה עלין לכאן ומחלה עלין לכאן ואיתה בתוס' פ' הגוזל קמא דף י"ז ודס"ם כפוי הדס: וכתוב בכל בו סי' ע"ב ואית דייקי דמדקאמר נקטם ראשו משמע דקטימה אחרת כגון באמצע לא פסלא משום תפרון ול"ד לאתרוג בהא ע"כ. וכתוב בהרא"ש ז"ל שהראב"ד ז"ל נסתפק איהו ראשו אם הוא העליונים אע"פ שלא חסר מן השדרה כלום או שמא לא נקרא ראשו אלא ראש השדרה וכן בהדס וכן בערבה ע"כ. ובסוף דבריו כתב ג"כ וכשאמרו נקטם ראשו על הלולב אמרו והיא ראש השדרה שהוא לולב אבל יבשות העלין אינו מוחכר לא במשניות ולא בגמ' ויש ללמוד מן הירושל' וכו' וכתב עליו הרא"ש ז"ל מה שדימה יחד הדס לולב וערבה י"ל שלא לדמותם לולב לשולם העלין שולין למעלה ויולאין מראש השדרה הלכך ראש העלין נקראין ראשו אבל הדס וערבה אין העלין העליונים יולאין מראש הבד אלא לפעמים ראש הבד הוא חלק הלכך ראש דילהו הוא ראש הבד ולא ראש העלין ואפי' אם עלה יולא מראש הבד לא מיקרי נקטם עד שיקטם ראש הבד ומה שכתב שהשדרה נקראת לולב ולא העלין גמ' לא מוכחא כן מקמא' שמואל וכו' ע"כ בקיצור מופלג: והעלו הר"ן ז"ל ומגיד משנה הפי' הנכון בנקטם ראשו הוא. שנקטם ראש העלה העליון שבו כלה הלולב וי"ל שאינו פוסל אא"כ נקטם רובו ויש לחוש בכל שהוא וכתוב בבית יוסף דמשמע מדבריו אלא של הרב המגיד דאפי' בקטימת עלה אחד מן האמצעיים מיקרי נקטם ראשו ושלא כדברי התוס' והרא"ש ז"ל שכתבו דבעינן שני עלין ע"כ. ואח"כ כתב דאפשר לישב דלא פליגי וכו' ע"ש: נפרצו עליו פסול. הכריח הר"ן ז"ל כפי' הראב"ד ז"ל שפירש דנפרצו עליו היינו שנחלקו העלין לשנים לאחרן כדרך שעושין האומנים לעשות מהן קופות והעלין נקראין הולין וכשמתחלקין אותן לאחרן נקראין הופיא והכי מוכח בירושלמי ודלא כפי' רש"י ורב אלפס והרמב"ם ז"ל שפירשו נפרצו עליו שיעלו העלין ממקום חבורן דהא נמי הדס דקתני ביה נמי נפרצו עליו ליכא לפרושי ביה הכי שאם ניתקו העלין מן העץ מיד הן מוסרין ואין האגד מעמידן כעלי הלולב שהן חרוכין ושוד וכו' ודין זה דאם ניתקו העלין לגמרי ממקום חבורן לא הוזכר לפי שהוא פשוט שכל שניתקו ממקום חבורן פסול אפי' שעומדין ע"י אגד ומיהו דוקא בשדרו של לולב מכוסה בעלין הא לאו הכי פסול אפי' כמישושין כלפסלינן. ויש הר הברזל כל שאין ראשו של זה מגיע לגד עיקרו של זה ופסול ג"כ דנפרצו עליו לפי' הראב"ד ז"ל כיון דתני בעלין משמע שאינו פסול עד שנפרצו רובן ורוב כל עלה ועלה והכי איתא בתוספתא בהדיא אם שנפרצו רוב עליו וכן בדין דלא גרע מנשרו מקצת עליו שהוא כשר דומיא דערבה דתנן שרו מקצת עליה כשרה וראיה שפמיוסים הלו שוין בפסולן כדקתני בבולהו נקטם ראשו עליו פסול אלא שמוסיף בכל מין הפיסול המיוחד בו כגון חוזית וניטלה עטמתו וניקב וחסר כל שהוא באתרוג ובנביו מרובין מעלין בהדס ופפלפה בערבה הא לאו הכי כל מאי דכשר בחד כשר באידך עד דסכול ליה בהדיא ומשום דנשירת עלין שכיחא בערבה עפי תמא לה בערבה וה"ה בלולב וכמו שאינם בה שהכמוסה כשרה וה"ה לשאר מינין כדתניא וכולן כמושין כשרין אלא דתני אותה במקום בערבה מפני שמצוי בה יותר הלכך משמע דה"ה לנפרצו מקצת עלי הלולב שהוא בשר דבהדס היינו טעמא דפסול משום דבעינן ביה עצות ולשיכך אין ללמוד בו לזה מערבה כמו שאין ללמוד ג"כ לולב ממנה בנפרצו מקצת עליו כל שנשאר השדרה מגולה דהיינו אופתא עכ"ל הר"ן ז"ל וכן כתבו ג"כ תוס' ז"ל נפרצו עליו ברוב עלין אוירי כדתניא בתוספתא ותוס' ורא"ש ז"ל פירשו לשון רש"י שהעתיק ר"ש ז"ל נפרצו עליו ש"ל שנעקר לגמרי מן השדרה ואינם מחוברין לו אלא ע"י אגידה ולא ממה שכתבתי שהר"ן ז"ל ס"ל שדעתו בדבריו אלה כדעת הרי"ף והרמב"ם ז"ל. ועיין עוד בס"ם במתני' דבסמוך: נפרצו עליו בשר לחוץ"ל דכתיב כפות לגמדך שיהא כפות כיון שראוי לכשותו אין כפיתה מעכבת בו וכדר' זירא הר"ן ז"ל: ר' יהודה אומר יאגדנו מלמעלה דכתיב כפות תמרים כפות. ואם היה פרוד יפתנו לולב צריך לגד לחניא לקמן בברייתא דלר' יהודה לגוד כשר ושאינו אגוד פסול ולרבנן אפי' שאינו אגוד דהשם היינו לאוגדו עם ההדס וערבה והכא שיהיו עליו מחוברין ולא פרודין הר"ן ז"ל וזה לשון הראב"ם ז"ל ודעת ר' יהודה כי כל לולב צריך שיאגדנו אותו כדי שיתקבצו עליו קבון חזק ע"כ: ונקד הר"מ דלומאמו ז"ל יאגדנו היו"ד בחולם והגימ"ל בפת"ח והדל"ת בסגי"ל כמו יאגלנו: ציוני דר הברזל גמ' אמר ריב"ז שני תמרות יש בני בן הנוס ועולה עשן מביניהם חבו שאינו ליי הר הברזל כשרות וזו היא פתחה של ניהנם: בשור אי"ח סי' תרמ"ה וסי' תרמ"ט: לולב שיש בו ג' טפחים פ' התכלת דף מ"ב: כדי לנענע בו פי' ופסח יותר כדי לנענע בו: ב הדס הגזול וכו' נזל פסול משום מלוה הבאה בעבירה ופסול כל ז' אבל בגבולין מכי ואילך יש להכשיר ויש לפסול על פי הסברות שכתבתי במשנתנו גבי לולב: נקטם ראשו רשב"ם עמ' דסכי

מוכח ממתי' דאמרי' בגמ' ועלתה בו תמרה שאין דרכה של תמרה לעלות [illegible] ז"ל: ושוב כתב דאין דבריו של הרי"ף ז"ל נכונים במה שכתב דאפקינא דהלכתא כר' מרפון דמכשר אפי' שלשתן קמומין דנקטם ראשו דמתני' לאו בקמומין דר' מרפון מיירי כמו שאפרש לפניו בס"ד הלכך בנקטם ראשו דמתני' ליכא מאן דפליג. דפסול מיהו אם עלתה בו תמרה כשר ודוקא בשנקטם ראשו מערב יום טוב ועלתה בו תמרה מע"ש גם כן אי ממי נקטם ראשו מע"ש ועלתה בו תמרה ביום טוב משום דהוי דחוי מעיקרא שמשכנכם יום טוב לא היה ראוי כלל ודחוי מעיקרא לא הוי דחוי אבל מלות ושוד המרוך ע"ש וביד שם רפ"ח וסי' ה': נפרצו עליו כתב הר"מ דילומאו ז"ל וז"ל כתוב בסי' רי"ף בנמשניות הבאות מספרד גרסי' בערבה ובהדס נפרצו ע"כ ומ"ל שהכל אחד כדאיתא סוף מסכת נדרים פרטיה ולוקף ופירש"י פרק הנדר ע"כ: וכתיב בנגיד משנה ודע שגרסת רביע במשנה נפרצו עליו ור"ל נשרו ע"כ. אלא שבדפוס כסף משנה תמצא כתוב נפרצו בשתי וז"ל הרמב"ם ז"ל נשרו רוב עליו אם נשתיירו שלשה עלין בקן א' כשר ופי' הרב המגיד ז"ל שזה שכתב רבינו אם נשתיירו ג' עלין בקן א' ר"ל בכל קן וקן ופשוט הוא ומשכחת לה בתוספתא דקיימי ז' ז' בקינא שאפי' שנשרו ד' עדיין עצותו קיימת וכשר ובבית יוסף רים סימן תרמ"ו כתוב וז"ל וכתב הרא"ש ז"ל כתב בעל העיטור נפרצו דהדס ולולב לא שנתלשו מן השדרה דא"כ נפרצו דהדס היינו נשרו ובברייתא קתני נשרו רוב עליו כשר ובלבד שהשאר עצותו קיים אלא נפרצו מחובר הוא אלא שנפרץ ונסדק לסדקים שהיו ושלם ע"כ ודבריו אינם נכונים בזה דנשרו דברייתא כל העצות קיימת אלא שנשרו העלין היתירים ע"כ העצות ונפרצו דמתני' היינו שנשרו רוב עצות של שיעור ההדס ונשתייר המישות ע"כ ועיין עוד שכתב בבית יוסף ועיין ג"כ בס"ם במתני' לעיל: ואם מיעטן בשר מתני' דלא כר"א ב"ר נחוק דס"ל דאם עבר ונקטן פסול אבל הכמים מכשירין ומעמ' דפלוגתייהו מפ' בגמ'. ושוד מפרש בגמ' דחכמים מכשירין אפי' שמיעטן אחר שגדלו דלולב הזמנה בשלמא הוא ולאו כלום הוא אפי' להקרא עליו שם לולב פסול לדחות: ואין ממעטין בי"ט גמ' הא עבר ונקטן מאי כשר ואע"ג דלולב כבר הסא ב"י"ט לא הגיל ליה ודאשתיר עצים דמפסיל בכך אימת אילימא דאשתיר מאתמול דחוי מעיקרא הוא דהא מעא זמן מלוה ולא חזי תפשוט מינה דחוי מעיקרא לא הוי דחוי אלא דאשתיר ב"י"ט נראה ונדחה הוא דהא נראה ב"י"ט ונדחה כשהשתירו שמעת מינה נראה ונדחה חוזר ונראה. ומכאן לא נעולם דאשתיר מעיקרא דחוי מעיקרא דלא הוי דחוי היפשוט מינה דודאי דחוי מעיקרא עדיף מנראה ונדחה דמי שלא נראה למלוה מעולם עד עכשיו הוא דמיתחזי והוי כקרבן שהוקדש עכשיו ומתחלתו מחוסר זמן היה אבל נראה למלוה ונדחה ממנה ה"ל דחוי: ובברייתא בגמ' תניא משום ר"א בר"ש אמרו ממעטין וכגון שלקטן לאכילה דלא הוי מתקן מנא ור"א בר"ש ס"ל כאבוה דאמר דבר שאין מתכוין מותר ובדאית ליה הוסעמא אחריתי דלא צריך להאי ולא הוי פסיק רישיה דמודה בה ר"ש דהתם איכא נפילת נשמה ממה נפשך והכא ליכא תיקון כלי אבל אי לא ס"ל אחריתי משוי ליה מנא דהא צריך להכי ואע"ג דלא מתכוין להכי אסור דהוי פסיק רישיה ולא ימות ובעיר פ"א סי' תרמ"ו. והא דלא קתני ואין ממעטין ביום טוב ואם מיעטן כשר לשון שכתב שם בטור מן הטעם שכתב שם בית יוסף נלע"ד משום דתנא בתקון ליום טוב דאשון קמיירי ולקמן שאם מיעטן מערב יו"ט כשר אפי' למעטן לכתחלה אבל ב"י"ט אין ממעטין אותם לכתחלה ובשאר הימים אפי' מישוט אין צריך. מ"ש משום דבסיפא הוא פלוגתא בברייתא כמו שכתבתי לזה הגא המוסכם בריש. ומ"מ קשה קצת לע"ד דמרישא משמע דוקא עבביו מרובות מעליו פסול הא מחלה למלה כשר ובסיפא קתני ואם מיעטן כשר דמשמע הא מחלה למלה פסול ולע"ד דיוין דקיימא לן בעלמא הלכתא כרב פפא דאמר פרוץ כעומד מותר הכא נמי מחלה למלה הוי כרובו עליו וכשר ומאי ואם מיעטן כשר דקתני פי' מיעטן מהיות רוב ואעפ"כ כשר ואימא הכי הא מחלה למלה נעשה כאילו מיעטן וכשר: ותימא אלא ראיתי מי שדבר בזה כלל ועיקר: ג ערבה גזולה וכו' דלכם אכולהו קאי: וביד שם רפ"ח וסי' ו' וכתב הר"ן ז"ל וגזולה ודאי פסולה אפי' במדיה כל ז' משום מצוה הבאה בעבירה אבל יבשה איכא למימר דכהרה בגבולין מראשון ואילך ואיכא למימר דפסולה על פי אותן הסברות שכתבתי למעלה בלולב ע"כ: צפצפה גמ' ת"ר ערבי נחל הגדלות על הנחל פרט לצפצפה הנדלה בין ההרים א"ר זירא מאי קראה קח על מים רבים כו' וכתוב בספר ירמיה פי' כל"ד והא דתנן נקטם ראשו פסול לכתחלה קאמר ויחזור אחר אחר ואי ליכא אחר יברך על זה ואשכחן דקתני פסול במקום כשר בדיעבד כדיעבד דתנן במנחות ובפרק כיצד צולין מייתי לה נמצאו שיריה אבדו שיריה לו נשרפו כמדת ר' אליעזר כשרה וכמדת ר' יהושע פסולה ומוקמינן לה התם בפסחים לכתחלה ודיעבד כשרה ולא יסעה המעיין לשם כי דמיה נמורה גדולה היא ע"כ וכתבתיו לעיל ברים פירקין עם מה שכתב עליו בית יוסף: וכתוב בהרא"ם ז"ל האי נפרצו עליה דהדס וערבה פירשו שנפרצו ממקום חבורן לא נפי מאי שפי' שנפרץ לולב היינו שנחלקו העלין במקום התיומת דהאי לא שייך גבי ערבה והדס ולפי' רש"י ז"ל נפרצו דשלשתם שוה ושם בסיפא ונשרו מקצת עליה כשרה לאחמוני' שנפרצו עליה היינו ברוב כדאיתא בתוספתא ושאלו בתחרוגה וה"ם בגולהו וגבי פסולה נקט נפרצו משום דהוי ברוב וגבי מישושא שייך לשון נשרו ולפי' ר"א משום דלגבי לולב שהם נפרצו שהם בגולן אע"פ שאין פירושם שוה עכ"ל הרא"ש ז"ל ובטור א"ח סי' תרמ"ו וסי' תרמ"ט: ולע"ד נ"ע במה שכתוב בכל בו סימן ע"ב ערבה שנקטם ראשה כשרה הרי"ף ז"ל גרים ניסלה נפרצו עליה פסולה ויש שואלים וכו': ושל בעל בשרה וכן נ"כ של סרים שנאמר ערבי לשון רבים מ"מ אבא שאול אומר ערבי שתים אחת לולב ואחת למקדש להקיף את המזבח ורבנן למקדש הלכתא נמירי לה וכתבו התוס' דשמא נ"ם ליה לאבא שאול דשל בעל ושל הרים כשרה דשתי דרשות לא דרשי' מערבי ואבא שאול וה"ק ליה הא דדרשי' לקמן ערבי שתים אלא סברי כר' עקיבא דאמר כך הדס אחד וערבה אחת ורבנן דמלרכו לקמן ג' ערבות וכן נמי תנא דדרים ערבי נחל בעלים שלה משוך כנחל למעשי לפלפה שלה שלה ענול לא מלרבי קרא לרבויי של בעל ושל הרים דבלבל ערבי נחל וכן משמע מתוך דברי הרמב"ם ז"ל קיצור מהרא"ש ז"ל: ד רבי ישמעאל אומר וכו' ביד ה' לולב פ"ז סי' ז'

ובטלו"ח סי' תרכ"ז ובתו"כ פ' מ"ז דפ' אמור וכתבו התוס' ותימא דלעיל אוקימנא כו' ועי' על דבור זה בפ' קרבן אהרן: **אפי' שנים קטומין** וכו' ל' ר"ע ז"ל עד דתז' בו ר' ישמעאל ומכש' בחד שלא. אמר המלקט כך תירץ בירושה בשם ר' אמי וכן תירץ הוא עצמו נ"כ לעיל פ"ישיש נבי ושוד מ"ר אליעזר כדכתי' התם בפ"ד: **ר' טרפון אומר אפי' שלשתן קטומין** והלכתא סותיה וכתוב בכל בו סימן ע"ב ויש שומנין מ"ש לוגב דנקטם ראשו פסול והתדסוהערבה כשרין ואולי משום דהדס וערבה דרכן להתקטם במחובר ליפוך אין הקטימה פוגמת אותן. אבל הלוגב אין דרך בכך דכיון שנקטם ראשו במחובר ניטלה הלרתו ע"כ והוא ריצוה טעם למה שפסק נ"כ הרמב"ם ז"ל דהדס וערבה אם נקטם ראשם כשרין מטעם שכשם שנלהה פסול קטימת הדס מהטיה לר' טרפון ה"ה לפסול קטימת הערבה שהוא נלחה שדרך אחד להדס ולערבה: **ר' עקיבא אומר כשם שלולב אחד** וכו' **כך הדס אחד** שאינו קטום קאמר ומש"כ לא פרים לה והכי מוכח בגמ' דפריך ולדרום לו שמואל להנהו דמזבי אמא כדי שיסכרו בזול כר' עקיבא דמקל עפי ומפרקי' דחד ולא קטים לא שכיח אלמא ר"ע חד ולא קטים בעי ופי' קטומים הרי"ף ז"ל סובר דהיינו קטימת הראשון ולפיכך דמה למעלה מתני' דתנן נקטם ראשו פסול מלאפסיקא הלכתא כר' טרפון והקשו עליו דמה טעם להכשיר נקטם ראשו של הדס יותר משאר מינין ושוד מלאמרי' בת"כ ומייתי לה בירושה שתי לליות ואתת שאינה קטומה הרי שקרלו לקטומין לליות ומשמע שאינם קטומי הראש דמה עניין לרוחה לליות ושוד דה"כ דאילתי ליה שהמא דמתני' אילתיא ליה ממי כולה שמעתתא דבקלינן ופריק בנקטם ראשו ועלתה בו תמרה ואיכך אפשר שהא כל אותה סוגיא דמייה מהלכה וכי תימא וכו' עד הא ליתא וכו' והרמב"ן ז"ל מחזר לתרץ קושית אלו וכו' עד וכל זה דוחק והיותר נכון הוא מה שפי' בה הר"ז הלוי ז"ל דנקטם לחוד וקטומין לחוד דקטומין דמתני' היינו שדרך עכו' הדס שיוצאין מלליהן בדין ובאתרות וכן מפסיקין בקני הדס דלא הוו תלתא בחד קנא ונריך לקטום אותם משם ולאחר שקטום מהם נקראין הבדין קטומין ומלן דפסיל שבר דהפסק הוי ולא הוי הדר ור' טרפון שבר דלא הוי הפסקה והדר הוא והשתא אתי שפיר דקיימא לן כשתם מתני' דלעיל דנקטם ראשו פסול דומיא דשאר המינין ואתיא כהלכתא כולה שמעתין דבקלינן ופריכין בקני הדס פלאי דאמרי' דחד ולא קטים לא שכיח שרחוק הוא שיהא ענף של הדס שלא יצאו בו פתרות ובדין מלדדיו והיינו דמיקרי קטומין שתם ומיקרי גמי לליות על שם בקלינן אותן מלשון המלה בנפשים עכ"ל הר"ן ז"ל. ומלאתי הגירסא בהרי"ף והרא"ש ז"ל כשם שאתרוג ל' ולוגב אחד כך הדס אחד וערבה אחת ולשון ברייתא דת"כ ר' עקיבא אומר פרי הדר ל' וכפות התמרים ל' ועוף עץ עבות אחד וערבי נחל ל' הא כשם שלוגב אחד ואתרוג אחד כך הדס אחד וערבה אחת: **ה אתרוג הגזול** כו' ביד שם רפ"ח וסי' ב' וכתבו רש"י והר"ן ז"ל והא דפליג לה לעתני' בד' בחבי כו' עד ותרומה לא שייכי אלא באתרוג הלכך איצטריכו ל' בחבי ע"כ: וטוש"ע עוד רש"י ז"ל ואע"ג דלוגב נמי איתיה לפירא בתרומה שאתא מיסת לאו בר תרומה הוא דלאו פירא הוא ע"כ: **והיבש** וז"ל הר"ן ז"ל יבש דאתרוג היינו דאין בו לחלוחית: **של ערלה ושל תרומה טמאה פסול** משום דלא חזי כלל דלשריפה קיימי וכתותי מיכתת שיעוריה ע"כ: (**הגה"ה** וכן בגמ' גרסינן של אשרה ושל עיר הנדחת פסול מ"מ כיון דלשריפה קאי כתותי מיכתת שיעוריה וקשה לע"ד אמאי איצטריך תלמודא הכא לפרושי טפי מנבי הדס וערבה הא נבי לוגב פירש תלמודא הכי ולישני לגולהו והוה נראה לע"ד לפ' משום דהאי טעמא שייך נמי נבי ערלה והתרומה הדר קא מפרש ליה הכא אח"כ מלאתי שכתב הרא"ש ז"ל אית סברים דגרסי אמתני' של אשרה ושל עיר הנדחת פסול משום דס"ל מטה הבאה בעבירה משום דסברי דלא שייך למפסל משום דמיכתת שיעוריה משום דלא אשכחן שיעור מפורש באתרוג והא דאמרי' כאנוח בכילה לאו משום שיעור הוא אלא כדמש' טעמא משום דלא גמר פירא הוא ולא אהיא לר"י דא"כ אמאי איצטריך לפ' טעמא דאשרה ועיר הנדחת נבי לוגב משום דמיכתת שיעוריה תיכוף לי משום מטה הבאה בעבירה ועוד אמאי שרינן באשירה דנוי דיעבד דהא משום מטה הבאה בעבירה פסלינן בדיעבד אלא ודאי לא מיקרי מטה הבאה בעבירה דמחמת עבירה הוא דנזל באותה מטה שיצא בה אבל הני לא אפיק בהו מחמת העבירה שעשית ובאתרוג שייך שפיר שיעורא משום דבעי' דמגכר לקיחה ומהאי טעמא פסלינן פלגין אע"ג דטעם עצו ופריו אוה וכיון דמיכתת שיעוריה הוי כאילו נחתך כולו והוי כאילו לא מגכר לקיחה ע"כ והשתא נלע"ד דמש"ה קבעו בגמ' האי פיסקא כדי למעוטי הגירסא אחרת שבגיה הרא"ש ז"ל דוק: **ושל תרומה טהורה** ל"ג מלת תרומה וכן ה"ר יהוסף ז"ל מחקה:) **של אשרה** בכל ישראל עסיקי' אבל אשרה של גוי לכתחלה לא יטול ואם נטל אינו מ"ם רחמנן ואילך: **ושל תרומה טהורה לא יטול** גמרא פליגי בה ר' אמי ור' אסי חד אמר מפני שמכשירה לקבל טומאה כדתנינן בסוף פירקין מקבלת אבה ומחברת למים בשבת וכשמונעים באתרוג של תרומה הוכשר לטומאה וחד אמר שמפסידין קליפתה המיוחדת בגמלאת בשמשוני הידים ואסור להפסיד תרומה: **ואם נטל כשר** פי' הר"ן ז"ל אם נטלו כהן שהוא כשר ואפי' ביום ראשון ע"כ אבל רש"י ותוס' ז"ל פירשו לה אפי' בישראל כפשוטה: **ושל דמאי ב"ש פוסלין לשמייהו** אזלי דש"ל אין מאכילין את העניים דמאי וז"ל הר"ן ז"ל של דמאי ב"ש פוסלין וב"ה מכשירין משום דלא קרינן ביה לכם לב"ש מפני שיש בו הלק לכהן וה"ל כאתרוג של שותפים דלא נפיק חד מינייהו ולב"ש בטבל גמור אין יוצאין בו ביום ראשון אלא משום דתנא לא תני אלא מאי דפסיל אפי' ביום שני של תורה לא תנא עבל דאע"ג דתנא דמאי לב"ש שאין פסולו אלא ביום ראשון תנא לא קפיל בדב"ש כיון דב"ה מכשירין אפי' ביום ראשון דלכם קרינן ביה מנו דאי בעי מפקר לנכסיה והוי עני וחזי ליה השתא דתנן מאכילין את העניים דמאי וכו' כדאיתא בגמ' ע"כ: **ושל מעשר שני בירושלם לא יטול** לא"ד מפני שמכשירה לטומאה הרי מכשירה ולא"ד מפני שמפסידה הרי מפסידה. ולא"ד בערלה לפי שאין בה היתר אכילה אבל אי הוי בה היתר אכילה הוות מתכשרת ואפי' לית בה דין ממון שהרי לגבי מעשר שני בו נמי היתר אכילה. **ותני** דתני כשר דברי הכל היא ואפי' לר"מ דאמר מעשר שני ממון גבוה הוא מיתוקמא **דהא** בהאי דין ממון לא בעי' דכיון דאכיל ליה לכם קרינן ביה (הגהה וזה לא כרב

אפי דאמר הכא בגמ' ונס בפ' כל שעה דף ל"ח דלר"מ אין אדם יוצא י"ח בני"ש ראשון באתרוג של מעשר שני). ולא"ד בערלה לפי שאין בה דין ממון דאי נמי הוה בה היתר אכילה הוה פסול ליה משום דליתיה ממון לשאר הנאות מתני' דמכשר מעשר שני בירושלם אע"ג דאין בו רק היתר אכילה דהא ס"ל לר"מ דממון גבוה הוא רבנן היא דאמרי מעשר שני ממון הדיוט הוא ולא ר"מ דאילו לר"מ פסיל. וכתב הר"ן ז"ל והא"ב חוץ לירושלם דאם נטל כשר דהא ראוי לאכילה הוא בירושלים אלא לרבותא תנא ליה דאפי' בירושלם לכתחלה לא: ועיין במה שפלפל תוספת י"ט על לשון רש"י שהעתיק ר"ע ז"ל ועל פי' זה הרי"ן ז"ל דפליג עליה דרש"י ז"ל: ובטור א"ח סי' תרמ"ח וסי' תרמ"ט: **ו עלתה חזזית** בהלכות לולב פ"ח סי' ז' ח' וכו' וכתב ה"ר יהוסף ז"ל בדוב הספרים גרסי' עלה בלא הא בריש ובסיפא: **ונשלה** פטמתו בגמ' אמרי' דר' יצחק בן אלעזר הוי תני במתניתיה ניטלה מיכתו לפי שהוא חד ושוי כעין בוכא כן אלעזר ז"ל בשם רבו הזקן רבינו שעקב אבל רבו רבינו יצחק ב"ר יהודה הלוי היה מפ' פטמתו ועוקלו שניהם בזנב עוקלו שניטל העץ מה שחוץ לגומא שבאתרוג כשר פטמתו שנתלש העוקץ מתוך האתרוג וחסרו ולפיכך פסול והקשה בקונטרס על זה שלא מצינו בשום מקום פטמת עוקץ ורבינו חס מפ' שמצינו עוקץ ופטמת במקום אחר במתני' דבפ"ם יוצא דופן בן עזאי אומר מזיחיר הפיטומת ר' יוסי אומר כדי שיהא מוחן ידו על העוקץ והוא שוקע ושוהה להזור לעוקץ חודו של דד שהתיזוק מכניס לתוך פיו ופטמתו הוא הבשר שתחת העוקץ שמחיר סביב ועוד יש פירושים אחרים ובכש רבינו גרשום מאור הגולה פירש בעריוך כפי' רבינו יצחק ב"ר יהודה הלוי ז"ל: וסר"ן זכרונו לברכה נראה שהסכים גם כן לזה הפירוש לאבל הרי"ף ז"ל פירש פטמתו שוסנתו ומכן אמרו בירושלמי וכמו שקורין פטמת של רמון לאותו הכן שעל הרמון בראשו אבל הר"ן זכרונו לברכה כתב שהתלמוד שלנו לא הביא דברי מי שפירש בירושלמי פטמתו שוסנתו דעשותא הוא שעשו כפי' פטמת של רמון שחשבו שהוא הכן שלו ולית לפטמת של רמון אינו שוסנתו של רמון אלא הדד שבראשו שהפרח נן שמו דהתנן בעוקצין הפטמת של רמון והכן שלו אלמא תרי מילי ניהו ע"כ בקיצור מופלג: ורלתי שהגיה ה"ר יהוסף ז"ל ניקב נקלף נסדק וכתב שכן אלא בכל הספרים: **נסדק**. יש מפרשים דבעינן נסדק מתחלתו ואם נשתייר למעלה ונמעט אפי' כל שהוא כשר אבל הר"ן ז"ל כתב נסדק יש שפירשו בו לאחרו ברובו משני לדדין ומיהו דוקא מלמעה: **ניקב וחסר כל שהוא פסול.** והעלה הר"ן ז"ל דודאי חד פסולא הוא דרישא קתני ניקב וחסר כל שהוא פסול וסיפא קתני דניקב ולא חסר כל שהוא אפי' בנקב מפולם כשר וסיפא איצטריכא ליה לאשמועי' דרישא **חדא פסולא** קתני ע"כ וכן פירשו ג"כ תוס' ז"ל ולפי זה לא דברה משנתנו בנקב שאינו מפולם כלל ועולה בר חיובא באר אח"כ בגמ' דנקב שאינו מפולם בחסרון כאיסור הרי הוא נקב מפולם בחסרון-כל דהו כך כתב הרב המגיד הראב"ד ז"ל ומפולם י"א כפשוטו דהיינו שניקב מצד זה לצד זה וי"מ שכיון שניקב עד חדרי הזרע שהגרעינין בתוכו מיקרי מפולם: וז"ל התוס' ואי הוה מפרשינן דמתני' דקתני ניקב וחסר כל שהוא פסול תרי מילי ניהו הוה ליתא שפי דהיה תימה דומיא דאחריני כלומר ניקב נקב מפולם אי לגיה הסמפוטות או הסר כל שהוא בלא מפולם אבל א"א לומר כן דמשמע דחדא מילתא היא מדקתני סיפא ניקב ולא חסר כל שהוא ע"כ: ובגמ' תנא עולא בר חיינא ניקב נקב מפולם במשהו נקב שאינו מפולם בכאיסר ואפי' לא חסר כלום ומסיפא דמתני' קאי וכן מוכח בירושה' דגרסי' התם ניקב ולא פילם מבפנים כשר כי הא דתנן ניקב ולא חסר כל שהוא כשר מיהו לשון הירושה דגרסי' מפולם הא פלגא מבפנים הא פלגא אע"פ שאינו מפולם משמי לדדין וכן פי' ר"י אם ניקב עד חדרי הזרע שהגרעינין בתוכו פסול אע"פ שלא חיסר כלום ע"כ בקיצור: **ניטל עוקצו**. זנבו כמו בעוקצי תאנים דבפ"ם דסוכה וכן תנן ג"כ עוקצי תאנים ורוגבות והכליסין והחרובין וכו' בפ' בתרא דתרומות: וכתב הר"ן ז"ל וזה לשונו עלתה חזזית על מיעוטו ניטל עוקצו ניקב ולא חסר כל שהוא כשר לבאורה משמע דהקר תלתא באבר לא לריכי דעלתה חזזית על מיעוטו וניקב ולא חסר מדיוק דרישא שמעינן לה וניטל עוקצו מלמא קתני ליה בפסולין ממילא כשר וליתא אלא מילבד לריכי ופירושא דרישא ניהו דעלתה חזזית על מיעוטו איצטריך לאשמועי' כשר דלא חיישא אפי' בשאם ושלשה מקומות כל שאין בין כל החזזין להבלים כדי רוחו כשר משום הכי הדר תנא עלתה חזזית על מיעוטו כשר לומר לך שאינו כשר אלא כשאין החזזית אלא על מיעוטו בלבד אבל כשהיא מפוזרת ברובו שאפי' אלרף כל אותן החזזיות שבו אינם אלא על מיעוטו פסול ולאמרי' בגמ' (הגהה כך לשון הגמ' והרב מוסרי"ק ז"ל בכסף משנה הוקשה לו השתא שנים פסול שלשה מיבעיא וכתב של"ע) אבל בשנים ובשלשה מקומות ה"ל כמצומר ופסול. פירושא דמתני' ס"א דהא אתא לאשמועי' בסיפא שכל שהיא מפוזרת ברובו של אתרוג בשתים ושלשה מקומות ה"ל כמצומר ומעתה אין לך להכשיר בה אלא כשאינה אלא במיעוטו ולפי שיטה זו כל שהיא מפוזרת במיעוטו בלבד אע"פ שהיא בשנים ושלשה מקומות כשר וניטל עוקצו לדברי מי שמפרש שפטמתו היינו מה שנכנס בתוך האתרוג מלמעה כבוכא באחיתא אבל ניטל עוקצו לאשמועי' דדוקא בשניטל מה שנכנס בתוך האתרוג פסול אבל כשניטל העוקץ שיולא כשר ולדברי מי שמפרש דפטמתו היינו השוסנה אבל ניטל עוקצו לאשמועי' שאף השוסנה בכלל הפסול ולא הדר בלבד שאין לך בו דבר שניטל וכשר אע"פ שאינו מגוף האתרוג אלא עוקצו בלבד והא דקתני ניקב ולא חסר כל שהוא כשר לדברי מי שמפרש דניקב וחסר כל שהוא לעיל תרי פסולי ניהו וניקב נקב מפולם אפי' לא חסר כל שהוא פסול אבל אם הא ניקב ולא חסר כל שהוא לאשמועי' דניקב נקב שאינו מפולם כשר ולדברי מי שמפרש דניקב וחסר כל שהוא חד פסולא הוי תני ניקב ולא חסר כל שהוא כשר כי היכי דלא ניטעי ומימא דרישא תרי פסולי ניהו לכותי פסול ומשני רבא לא קשיא הא לן והא להו כלומר לעולם מתני' כותי נמי פסול מטוס דמתני' מיירי לגבי ארץ ישראל שרא קיים מאדון כוס ואינם רגילין בהן ובריתא דמכשר כותי מיירי לגבי בבל שקרובין לכוס ורגילין בהן ומ"מ בבבל כאן ודומה לכותי דמה הוא וכשל אפי' לגבי בבל והרי"ף והרמב"ם ז"ל פירשו לגבי א"י כותי פסול וכ"ם כותי הרבה לכותי סוטה לכותי פסול ולגבי בבל

בהאתרוגים

שהאחרונים כושים הכושי כשר והכושי הרבה שהוא דומה לאדם כושי פסול וכתב הרב המגיד שכן עיקר: **ר"מ מכשיר ור' יהודה פוסל.** גמ' מפ' שעמיה דר' יהודה משום דלא נמר פירא והייגו נמי טעמא דבעי כציצה וליכא למימר דטעמיה הוי משום הדר דהא אמרי' בברייתא לאחרונה היכן כשר דהניא אחרונה היכן פסול ור' יהודה מכשיר והדר מיפסיל ניה למילדם דבעיקן הדר בגילוגו מפנה לשנה ובמה שאמר בתחלי' דבסמוך ובגדול כדי שיאחזו שניהם בידו אחת טעמא הוי משום דכיון דבעי' גולב בידו ואחרונה בשמאל זימנין דמתלפי ניה ואתי לאפוכיומו ואתי לאיפסולי ולאיפסולי מי הוי גדול יותר מדאי: **ז שיעור אתרוג קטן.** כו' ביה פ"ז דהלכות לולב סי' ח' ומייתי לה בגמ' דפרקין דף ל"ח: **ר"מ אומר באגוז ר' יהודה אומר בביצה.** גמ' אמר רפרם בר פפא כמחלוקת כאן כך מחלוקת באגוז מקורזלת דתניא בשבת אגוז מקורזלת מותר להכניסן לבית הכסא וכמה שיעורן ר"מ אומר כאגוז ר' יהודה אומר כביצה דכביצה ממי חזיא לקטוח: ומ"מ סימן לברייתא שלא תחליף בברייתא דברי ר"מ לר' יהודה ודר' יהודה לר"מ. ועיין בקולון שרש ס"ב וקאמר התם ר' יהודה אומר בכביצה אבל בכאגוז כשר בדיעבד בדליכא אחרינא ואפי' כפול לרבנן דר' עקיבא דס"ל בברייתא בגמ' אתרוג הבוסר כשר ע"כ בקיצור: **ובגדול בדי שיאחזו.** וכו' גמ' במונחת תניא מ"ר יוסי מעשה בר' עקיבא שבא לבית הכנסת ואתרוגו על כתפו א"ל ר' יהודה משם רמיה אף הם אמרו לו אין זה הדר: וכתב הר"ן ז"ל ובגדול כדי שיאחזו שניהם בידו אחת ר' יוסי אומר אפי' אחד בשתי ידיו כך היא הגרסא במקצת הסוסחאות אבל אינם נכונה דלאיזה ענין יעשר ר' יהודה שהוא כשישר שיאחזו שני אתרוגים בידו אחת והלא אינו צריך לכך לפיכך עיקר הגרסא כמו שנמצא במהניות ישנות ובגדול כדי שיאחזו שניהם (הגהה נס ה"ר יהוסף ז"ל הסכים לגירסא זו משום זה עצמו דמלת שניהם קאי אאתרוג ואגולב) בידו אחת כלומר הגולב והאתרוג דכיון דאמר רבא גולב בימין ואתרוג בשמאל זימנין דמיתלף ניה כלומר שאוחז אתרוג בימין וגולב בשמאל וצריך להפכן מיד ליד ולפיכך צריך שיוכל להחזיק בידו אחת הגולב והאתרוג באותה שעה ואי לא איכא למיחש שמא יפול מידו ויאבד בו נקב ויפסל וכ' יוסי אומר אפי' בשתי ידיו כלומר שיאחזו שניהם זה בידו אחת וזה בידו אחת ולא חיים לדילמא מפיק לה איתא בירושלמי' דגרסי' התם א"ל ר' יוסי וכי נאמר וכפות תמרים שיהא צריך ליטול שניהם כאחת שאתה מטבר בכך והלא לא נאמר אלא כפות אפי' זה בידו אחת וזה בידו אחת ע"כ. וכ' יוסי דאמר אפי' בשתי ידיו לאו דוקא שיוכל ליטול שניהם בשתי ידיו אלא אפי' הוא צריך שתי ידיו לאתרוג אחד בלבד אז שהוא צריך ליטלו על כפפו יצא דכיון דאין מעכבין זה את זה בשים לו נוטל הגולב ואח"כ נוטל האתרוג והיינו דפרכי' בגמ' לר' יוסי ממה שאמרו לו לר' עקיבא בהבית אתרוגו על כתפו אין זה הדר דלגמא ר' יוסי מכשיר אפי' באתרוג שהוא גדול כמה ע"כ וכן כתב הגרשא ג"כ רבינו ירוחים הלוי ז"ל בשם מר בר רב אמי נאון ז"ל אבל רש"י ז"ל לעיל בפרקין דף ל"ח נרים שניהם בידו אחת שפירש ז"ל שני אתרוגים בידו אחת שבמקום האחד יאחזו שלוב כשיהבכם: ולפי פי' רש"י גם במילתיה דר' יוסי גרסי' ר' יוסי אומר אפי' אחד בשתי ידיו וכן נרים בטור ולפי פי' הרש"ן ז"ל וגרסתו ל"נ מלת אחד הלא ה"ג אפי' בשתי ידיו. כן הגיה ה"ר יהוסף ז"ל: **דן אלא במינו.** נראה לע"ד דלאו דוקא במינו דה"ה במינין אפי' לר' יהודה כיון דשעמיה משום דאי מייתי מינא אחרינא הוי המשה מינים ועבר על בל תוסיף דרחמנא אמר ארבעה מינין ולא יותר אבל אם אגדו בעוף הדם או ערבה או אפי' בל אתרוג קרי' ביה שפיר מינו ואע"ג דרבא לא קאמר בגמ' רק אפי' בסיב ואפי' בעיקרא דדיקלא אמטר לרבותא נקט הכי דאע"ג דצריך תקון ומלאכה עד שיהא ראוי לאגוד בו אפ"ה אגדינן ביה אפי' לר' יהודה: **מעשה באנשי ירושלים וכו'.** ביה הלכות לולב ס"ז סי' י"א י"ב: **ר"מ אומר אפי' במשיחה.** פי' רש"י ז"ל חוט של משיחה ונלע"ד דמשיחה הוא חוט יותר גס מעט מסתם חוט ואמומע' דלרבותא נקט משיחה אע"פ שהוא גס אפי' הכי אם רצה לאגוד בו לולב ואע"ג דלאו הדר הוא בלב וכ"ם בגימוניות של הבי כמעשה שמביא ראיה ממנו דפסיקא דכבר אע"פ שאינו ממין הלולב: **בגימוניות של זהב.** כמו הלבוש כאגמון וכן שיטו ג"כ בשבת פ' במה בשמה ואין הענין יוצא בגימון: **א"ל ר' יהודה משם ראיה במינו.** וכו' גרסי'. אבן ר"ם בכל האמרו לו עד הסוף ל"ג ליה בלל: בפי' ר"ע ז"ל. ור' יהודה לטעמיה דאמר לולב צריך אגד. אמר המלקח בגמ' בברייתא בפירקין דף ל"ג וזיקף לה לקיחה לקיחה מצוות אחוב דהתם כתב בהדיא ולקחתם מצוות אחוב ורבנן לית להו לקיחה לקיחה אלא משום זה אלו ואתרוגו אוגדו ור"מ ס"ל בהא כרבנן: **מ והיכן היו מנענעין וכו'.** וברב אלפס והרא"ש ז"ל הלשון כך והיכן הוא מנענע והכי הוה ניחא טפי למיגרס אז והיכן הן מנענעין: בטוחו"ת סי' תרל"ח ופי' הר"ן ז"ל על הנענועין שנשעת קריאת הסלל מיילינן דאינו בשעת נטילת לולב פשיטא שיש לו לנענע שהרי עיקר מצותו כדאמרי' התם הסכים לאלתר לדרך מביאים לו שופר והוקע לולב ומנענע בו ואמרי' נמי בגמ' דרב אחא בר יעקב כי מייתי ליה וממתי ליה אמר גירא בעיני דשמא ובודאי בשעת נטילתו היה אומר כן דאינו בשעת ההלל לא היה מפסיק: **בהודו,לה' תחלה וסוף.** הודו שבתחלת הפרק והודו בסוף ההלל מן הודו עד סוף הסלל הלא הרשה היא בטנין פרשיות של ספר התלים כך פי' בקונטרס וי"מ תחלת הפסוק וסוף הפסוק ולאו מילתא היא אלא בהודו מנענע פעם א' וכן באחא ה' הושיעה נא כב"ה ולא באחא ה' הצליחה נא כב"ם ושעמיה דב"ה אע"פ שאין אחא ה' תחלת הפרק ולא סוף הפרק מנענעין משום דכתיב אז יכנה כלומר ירננו ישראל בעני היער אשר בידם כאשר יצאו מלפני ה' וכאין בשבא לשפוט את הארץ דהיינו ביה"כ ובמה ישמחו וירננו בעני היער דהיינו הלולב ומינו ובאיזה מקום ירננו בקרא דהודו ובקרא דהושיעה נא כאשר נרמז בתרי קראי דבאחר הא קרא דאז ירננו עני היער מלפני ה' כי בא לשפוט את הארץ וכתיב בתריה הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו וכתיב נמי בקריה ואמרו הושיענו אלהי ישענו והיינו ירננו שמנענעין את הלולב ומשבחין בהודו ובאחא ה' הושיעה נא. ועכשיו שנהגו ש"ל אומר יאמר נא ישראל והלבור עונין הודו וכן ביאמרו נא ירא ה' הלבור מנענעין על כל הודו שעונין אבל בש"ל לא יענעו וי"מ דלפי ש"ל מנענע אבל בשעון בכל פעם ופעם הודו ומנענעין מנענע ש"ל נ"כ ביאמר נא וביאמרו נא ובשעת ברכה לא מניח אם חייב לנענע בתחלת נטילה אלא

מדאמרי' בפירקין קטן היודע לנענע חייב בלולב משמע דמנענע בתחת. שברכה אע"פ שאינו יודע לקרות הלל ועוד מדתניא במסכת ברכות בסוף תפלת השחר הסכים לאלתר לדרך מביאין לו שופר והוקע לולב ומנענע מגלה וקורא בה משמע דמנענע בלא הלל תוס' ז"ל. וכתב הרא"ש ז"ל ובכשיו שהנו שנלים בגדר אומר לא ישראל והלבור עונים הודו וכן ביאמרו בית אהרן וכן ביאמרו נא ירא' ה' הלבור מנענעין על כל הודו והודו שיאמרו ובשעת ברכה לא מניחו שנריך לנענע בתחת הנטילה אלא מדאמרי' בסוף פירקין קטן היודע לנענע חייב בלולב משמע שמנענע בתחלת הנטילה אע"פ שאינו יודע לקרות את ההלל ועוד מדתניא בברכות בש"פ תפלת השחר הסכים לאלתר לדרך מביאין לו שופר והוקע לולב ומנענע אלמא בשעת נטילה בעי נענוע וכתב רא"ה דעיקר הנענוע בשעת הברכה אבל נענוע דמתני' בהודו ובאחא ה' הושיעה נא הוא נענוע ואחסוה נענוע דמתני' מפ' בירושלמי' לא מנענע כלי לנענע כהו בל קטיגור והדר קאמר רב אחא בר יעקב ממתי ליה ומנענע כל מברך וכן משמע כל מברך ממתי ליה אבל בנענוע דאמרן שהכיר לא ממתי ליה אלא בנענוע בעלמא קעביד ודומה לה דא"ר יצחק לעמה תוקעין והוחרין ותוקעין וכו' כדי לערבב את השטן והכוונה דישיבה עיקר כדפרישית בר"ה אע"ג דלאו על סדר ברכות הן והסמוכה דעמידה הן הערבוב וה"ל לענין נענוע ע"כ ובספר שלחן ערוך פסק בתשובת מהרי"ל דמנענע מזרח דרום מערב לפון ונראה שלזה הסכים הרב בעל תוספת י"ט ולהה שלא רחיות שהביא הרב בעל לבוש מלכות לומר מזרח לפון מערב דרום ע"ם והעלה הר"ן ז"ל דאין מנענעין בהודו לה' שבתחלה אלא פעם אחת אבל בהודו לה' שבסוף שכופלין אותו ש"ל והלבר מנענעין בו על כל פעם ופעם וכן באחא ה' הושיעה נא וכן נהגו ע"כ: **שכל העם היו מנענעין.** ס"א היו מטרפין וכן הוא בירושלמי' וגם בערוך ערך מרף. וגם בהרי"ף והרא"ש ז"ל ובטוחות כ"ל וכן הגיה ה"ר יהוסף ז"ל: **מי שבא** וכו'. תוס' פ' לולב וערבה דף מ"ו: **יטול על שלחנו.** בגמ' פריך אמרת נוטלו על שלחנו לימרא דמפסיק דמסיק ורמינהי דתנן בפ"ק דשבת נני תפלת המנחה ואם התחילו אין מפסיקין ותפלה דרבנן והא נמי דרבנן דבי"ש שני עסקינ' דייקא ממי דקתני מי שבא בדרך ולא היה בידו לולב ואי ס"ד בי"ש דאמרן מי שרי ומשני אמר רב ספרא לא קשיא הא בדליכא שהות ביום להתפלל אחר שיגמרו סעודתם ומתני' דהכא בדליכא שהות שתמשך סעודתו על שתחשך אבל ליכא לאקשויי ריש"א אסיפא דקתני ריש"א נוטלו על שלחנו אלמא מפסיק והדר תני לא נטל בתחרית יטול בין הערבים אלמא לא מפסיק דמאי קושיא דילמא מנוה לאפסוקי ואי לא פסיק יטול בין הערבים שכל היום כשר. וכתוב בבית יוסף ס"ח סוף סימן ע' ודעת הרמב"ם ז"ל דכיון דלמסקנא בדרבנן שאני לן בין יש שהות לאין שהות הה"ל בדאורייתא ומאי דאוקמה ר' זירא ביו"ש שני לאו משום דס"ל הכי אלא ס"ה ביו"ש ראשון ואי הוה קשיא לך הא דאורייתא הא דרבנן הוה מצינא לתרוצי דהכא בי"ש שני ומ"ש דייקא נמי אינו מסקנא אלא ר' זירא הוא דקאמר נרבא הוה לך למידק דמתני' בי"ש שני מדקתני מי שבא בדרך אבל ר' זירא הוא ס"ל דאפי' בדאורייתא אי איכא שהות אין מפסיק ומתני' בין בי"ש ראשון בין בי"ש שני ומאי דקתני מי שבא בדרך היינו ש"י עירוב מ' ע"י בורגנין או שלא היה בגרסתו של הרמב"ם ז"ל דייקא נמי מ"ל שהרמב"ם ז"ל סובר כדברי הר"ן ז"ל שהעלה כל שהתחיל קודם זמן חיובו אפי' בדאורייתא אינו מפסיק אי איכא שהות ובודאי שלאחר הרמב"ם ז"ל כך מוכיח דבהתחיל מקמי דמטא זמן חיובא עסיקי' שכתב היה עוסק בת"ת והגיע זמן ק"ש וכו' היה עוסק בתפילה וכו' וכן מאי דא"ר זירא מאוה לאפסוקי אע"ג דבאחרון דלמא אמריה הלכתא הוא למכח אותה קושיא הדר רבא ואמר לעולם כדקאמר מעיקרא ולכך פסק גבי ק"ש דכיון שיש שהות גומר ואח"כ קורא וכן מאוה לאפסוקי כדי שלא ישכח ויעבור זמן הקריאה והוא שכתב ואם היה מתירא וכו' ופסק הרי זה משובח ע"כ. ולעל"ד דמתני' לא זו אף זו קתני ל"מ מי שהיה אנוס כגון שבא מן הדרך דודאי יטול אחר שבא ואי איכא שהות לא יפסיק ואי ליכא שהות יפסיק אלא אפי' מי שהיה בעיר והיה לא יטול בין הערבים יטול אמרי' כיון שהיה לא לו עוד תקנה קמ"ל שכל היום כשר ללולב ונלע"ד דגם בזה אם אין שהות יפסיק ואם יש שהות לא יפסיק. וק"ק לע"ד דטפי הוה שפיר למתני מי שבא' מן הדרך ולא היה בידו וכו'. וביה פ"ז דהלכות לולב סי' י' ובמור א"ח סי' תרל"ב: **י מי שהיה עבד או אשה או קטן** וכו'. בהלכות חנוכה פ"ג סי' י"ב עד סוף הפרק וכתבו תוס' ז"ל משמע כאן דאשה פטורה מהלל דסוכות וכן בעלת ומשמע מנוה המצוה שהזמן גרמה הוא אע"ג דבהלל דלילי פסחים משמע בפ' ע"פ דמיחייבי בד' כוסות ומסתמא לא תקינו ד' כוסות אלא כדי לומר עליהם הלל ואגדה בתרי הלל דפסח דעל הכס הוא בא ואף הן היו בתותו הכס אבל כאן לא על הכס אמור ע"כ: **ותהי לו מארה.** אם לא שנהגו לכפול. ביה פ"ג דהלכות חנוכה סי' י' י"א ומייתי לה בגמרא ערבי פסחים ד' קי"ט: **מקום שנהגו לברך אחריו יברך אחריו.** מלת אחריו הסמיה נלע"ד טעות אח"כ מנהתי ברש"ל שמחק אתיה"פ שברוב הספרים גרסי' להו וקדאיתיה בגירסת המשנה בר"פ הקורא עומד והכריח מלא שנו דגרסי' עלה בגמ': **הלוקח לולב מחבירו.** פי' כל ד' המינים לולב כולל הכל ואיתה בר"פ כל פסולי. וכתבו תוס' ז"ל הלוקח לולב מחבירו פי' בקונט' דגרסי' מעשה האדם דמעשה האדם מוקמי' לה בגמ' ומעשה האדם לנבי חבר לא קרי חבירו ואי לוקח נמי עם האדם מי ניית לך להחזיק את חבירו בחשוד ועל חנם בחק דאין צריך לשנות את הגרסא דאשכחן בדוכתי טובא דקרי ליה חבירו דתנן בפ' הניזקין מסאלת אשה לחבירתה ובפ' בכל מערבין האומר לחבירו לא ולקח לי תאנים מתאנתי אוכל מהם ערלי ומעשרן ודאי וקתני סיפא בד"א בעם האדם ובשבת פ' שואל לא יאמר אדם לחבירו שכור לי פועלים ומוקי לה בחבירו גוי ע"כ. והביאוהו ג"כ בפ' בכל מערבין דף ל"ב: **נותן לו אתרוג במתנה.** בגמ' בעי לא הנה ליתן לו במתנה מהו שני עלה רב הוא מבניא לו דמי לתרוג בלולב פי' יקנה לולב ביוקר על שיהן לו אתרוג במתנה ופריך בגמ' והא קיימי' לן דבלילן בתר חנטה אזלינן ומאי אתרוג ע"כ בש"ו במרה עד החג לא גדל ובת שמיה הנכנס לשביעית הוא ומשני אתרוג חלוק משאר אילנות ודינו כירק שהלכו בו בתר לקיטה משום דגדל על כל מים שמשקין אותו תמיד בירק וכי האי תנא דקתני בברייתא ורבותינו נשנו אתרוג לאחר לקיטה בין

נמשכר

למשכר בין בשביעית ולא כר"ג ור' אליעזר דאמרי בפ' שני דבכורים דלענין שביעית בתר חנטה אזלינן באחרונה. ושלם מחלוקות בדבר. ואית ליה לר"ש בפ"ק דר"ה דף ט"ו סברא דשביעית דבתרתי ג"כ אזלינן בתר נקיטה לענין שבשביעית אמרין לך דבר שחייב בביעור אלא מ"כ גדל בשביעית ונלקט בשביעית משמע דבעי בתר חנטה ונס בתר לקיטה ולע"ד דהא דלא קתני הלוקח נולד מתחרו יבקש ממנו שיתן לו אתרוג במתנה לרמות לנו הא דמפ' בגמ' דאם לא רצה ליתן לו במתנה מבליע לו דמי אתרוג בלולב וה"פ הלוקח נולד מחברו בשביעית נותן לו הלוקח מעות יתירות בלולב על כדי שיצא האתרוג במתנה וביד פ"ח דהלכות שמיטה ויובל כי' י"ח: **יב בראשונה** וכו' עד סוף סי' י"ג ביד הלכות לולב פ"ז מסי' י"ג עד סוף סי' י"ח ופס"ח סי' י': **במדינה** הכריח הרב ר' אליה מזרחי ז"ל בחדושיו דברים סימן מ"ד לסמ"ג ז"ל דסמ"ג ס"ל כדעת הרמב"ם ז"ל שכל העיירות שבא"י מלבד ירושלים נקראים מדינה וכל עיר ירושלים נקראים מקדש: **זכר למקדש**. גמ' מנלן דעבדינן זכר למקדש מ"ר יוחנן דאמר קרא כי אעלה ארוכה לך וממכותיך מרפאך מאם ה' כי נלחמה קראו לך ציון היא דורש אין לה דורש אין לה מכלל דבעיא דרישה: **ושיהא יום הנף כולו אסור**. גמ' אמר רב נחמן ב"ר יצחק ריב"ז בשיטת ר' יהודה שהיה מתלמידי תלמידיו דורש אחריו דרש גם הוא בימיו ואמר למן שהתורה הוא אסור לכתוב עד עצם היום הזה עד עלומו של יום וקסבר עד ועד בכלל ולא דרים עד ולא עד בכלל להתירו בשאיר המזרח והא דתנן בפ' ר' ישמעאל דמגחות מ"ר יהודה הלא מן התורה הוא אסור לכתוב עד עצם וכו' דמשמע דפליג עליה ר' יהודה הוא דקבעי לסבר דמדרבנן קאמר ריב"ז ולא היא דמדאורייתא קאמר ומאי התקין דקתני דרש והתקין וכדפי' ר"ע ז"ל שם במגחות פ' ר' ישמעאל ופליג רב נחמן אסתמא דתלמודא דמפ' שעמא דריב"ז משום מהרה יבנה בית המקדש. וכתב הר"ן ז"ל הא דקתני הכא הך תקנתא משום דהך מתני' אגייהו במסכת ר"ה דמני עשר תקנות שתקן ריב"ז וכיון דאייתי הכא ריבא דמתני' סיימה כולה אבל במסכת מגחות דאיתמרי לו סיפא לא תנא ריבא משום סיפא וקתני סיפא בלחוד ע"כ. ותוס' ז"ל כתבו הרבה תקנות תיקן ריב"ז אלא הכך תרתי תיקן יחד לכבי הנא הכא יום הנף אגב גרירא ותימא דבמגחות פ' ר' ישמעאל לא תנא הכך דלולב אגב ההוא דיום הנף ובפ' בתרא דר"ה תני הכך ועוד תקנות עובא דתקון ע"כ: ובעור מ"ח סי' תרכ"ח ובתו"כ ספע"ז דפ' אמור: **יג יום טוב הראשון** וכו' דאמרי' לקמן דמלות לולב דוחה את השבת ביום טוב ראשון נבדו עכ"ל ר"ע ז"ל. אמר המלקח שנאמר ולקחתם לכם ביום הראשון הי מיעוטא הוא לומר בראשון לחודיה הוא דאמינא לך ולא בשבת: **כל העם מוליכין את לולביהם לבית הכנסת**. מש"ם מפני איסור הוצאתו בשבת הלולב דוחה שבת לענין נטילתו בלבד וה"מ בזמן שבית המקדש קיים אבל לאחר חרבן לא דמסקינן בפ' לולב וערבה דלולב לא דחה שבת אפי' לענין נטילתו דגזרי' שמא יעבירנו ד' אמות בר"ה הר"ן ז"ל. ומחק ה"ר יהוסף ז"ל מלות ולאחרת משכימין ובאין והגיה וכל אחד ואחד מכיר בוי"ו: **מפני שאמרו חכמים**. מלת חכמים מחקה החכם הנ"ל. ואיתה בפ' לולב וערבה דף מ"ד ועיין במה שכתבתי בשם התוס' בר"פ בתרא דמס' ר"ה. ובתו"כ פרשת אמור פרק ט'. ולע"ד שדבור המתחיל ברש"י ז"ל מוליכי' ל' קודם ד"ה שהוליא ברשות אע"פ שלא הניחו רש"ל ז"ל: **יד רבי יוסי אומר** וכו'. ירושלמי דפסחים ס"פ אלו דברים ובבבלי שם דף ע"ב וגם בירושלמי דר' שערל דף ט': **מפני שהרוציאו ברשות**. ברשות מלות שהיה ערוך במלוה ומחשב ועשוק וממהר לעשותה ומתוך כך טעה ושכח שהוא שבת וקסבר ר' יוסי טעה בדבר מלוה ושגג בדבר כרת פטור מקרבן רש"י ז"ל: **טז מקבלת אשה**. פי' אע"ג דלאו בת חיובא היא: **ומחזרת למים בשבת**. גרסי' וכן הוא בירוש' ובהרי"ף והרא"ש ז"ל וביד"פס פ"ז סי' כ"ה ובכולו מ"ח סי' תרכ"ד. ולכתוב בכל בו בסי' ע"ב מקבלת האשה לולב מיד בשה לו מיד בעלה בזמן שהיו נוטלין לולבן בשבת פי' וקמ"ל דאע"ג דאשה לא מחייבא ביה לא אמרינן שיהא אסור לנטלו כעין ובאמן שאינו רשאי לנטול אלא מקבלת אותו ולכתחלה מחזרת אותו לאיש דלא תשבי' החזרה להשקלת ערבים ואע"ג דמועיל להעמיד לחותו אבל אין מוסיפין על המים שמא תוספת המים יוסיף לאדם בו לחותו וכי"ש מוסיפין אבל אין מחליפין המים שיפסוד אלו ויתן אחרים תחתיהן ובמולו של מועד מחליפים ובזמן הזה שאינו ניסל בשבת אם שגג אדם והוציאו מן המים או שכחוהו ולא נתנוהו במים אין מחזירין אותו במים כיון שאינו רשאי לא לאנשים ולא לנשים למלוה בשבת שהרי הוא כאבן לענין איסור ע"כ וקרוב לזה פי' ג"כ הר"ן ז"ל: **קטן היודע** וכו'. ירוש' לא סוף דבר לנענע אלא מוליך ומביא מעלה ומוריד כשורה ומנענע: והגיה ה"ר יהוסף ז"ל כל קטן שיש בו דעת לנענע וכו' וביד שם סי' י"ט ובעור מ"ח סימן תרכ"ז ואיתה רפ"ק דערכין: **פרק ד והשמחה**. בסוף לשון ר"ע ז"ל דכתיב יובחת שלמים ואכלת שם ושמחת. אמר המלקח ואע"ג דהאי קרא לאו בהגלים כתיב אלא בהר גריזים ובהר עיבל מיהו בהגלים שמחה דכתיב כהיב ושמחת בחגך ואם תאמר זימנין דאינם נאכלים כל שמחה כגון שחל י"ט ראשון בשבת ויום ח' בחול בשבת ואי אפשר לאכול כל ח' שלמים דליל מ"ש לא ישחטו בשביעי יום הקרבה ויום השביעי נמי לא דאין תגיגת שמחה דוחה שבת על כרחך מהני דשחטו יום שני לא אכיל דאין שלמים נאכלין לשני ימים ושני לילות נמנא דבלי מ"ש שהוא ליל ח' עדרת לא יאכל שלמים וי"ל כדאמר רב פפא פ' אלו הגרים בכסח על קושיא משמעו בכסות קייום ובדין יש בכל נמי מימא הכי תוס' ז"ל. וז"ל בפ' מי שהיה ממא דף י"ה ע"ב וא"ת דתנן הכלל והשמחה שעונין כל שמחה מ"כ על כרחך איצטרך לומר כל ז' משום שלמי שמחה דדורש בשבת אמרי' אלו הגרים משמחו בכסות ובדין יש וי"ל שמח בתורתן שנשחטו אתמול או בשלמי חגיגה ע"כ. ועיין במ"ש לקמן סי' ח'. ועיין ג"כ בתוס' דפירקין דף מ"ז דבור המתחיל לומר ונס בתוס' ס"ק דר"ה דף ה' דבור המתחיל מה הנ: **וניסוך המים**. בתמידי המנ שחרית ולא ערבית וכמו שכתבתי ביומא פ' שני. ובתענית פ"ק דף ג' מוקמי' למתני' דקתני דניסוך המים ז' אמר' כר' יהושע דאמר אין מזכירין אלא בי"ט האחרון דע"כ לא דאמר ר' יהושע אלא לענין הזכרה משום דגשמים סימן קללה בחג אבל ניסוך הוי כל ז' דגמרא נמיר לה אבל כר' יהודה בן בתירא וכר' עקיבא דסהיה לא מיחוי מא: **ב לולב שבעה ביצד**. מ"מ בהלמודא של ברב אלעזר אמרינן ז"ל לולב ששה ושבעה כיצד וכו' וגם בסיפא

ערבה ששה ושבעה כיצד וכו': **לולב ז' ביצד** וכו' לשון ר"ע ז"ל עד דכתיב ולקחתם לכם ביום הראשון. אמר המלקח ביום משמע כל דהו ביום וקרא יתירא הוא דמצי למיכתב בראשון אלא לשבת: **ושאר כל הימים** אם הל וכו' לשון ר"ע ז"ל עד משום דלא בקיאין בקבועה. אמר המלקח ובגמ' סריך מינהו בני ארץ ישראל דידעי בקבועה דירחא ועליין מקדשין על פי הראיה לידחו לכו אף בזמן הזה ומשני אמ"ל דתני חדא י"מ ראשון של חג שחל להיות בשבת כל העם מוליכין את לולביהם לבית הכנסת וכו' כדבשמוך ותני אידך בפירקין דלעיל בית הכנסת אלא ס"מ כאן בזמן שבית המקדש קיים כאן בזמן שאין בית המקדש קיים ס"מ ובמסקנא אמרינן כיון דלדידן לא דחי לדידהו ממי לא דחי לא ערבה בשביעי אם חל להיות בשבת ולא עולב בראשון אם חל בשבת אלא לעשות ישראל אגודות אגודות וראשה כשתי תורות ואידי ואידי בזמן שבית המקדש קיים ולא קשיא כאן במקדש כאן בגבולין פי' רש"י ז"ל בגבולים מוליכין לבית הכנסת וכולהו בזמן הבית דהוו מולהו בארץ שמוכין לב"ד ויודעין אימתי סוקבע החדש אבל עתה משחרב בית המקדש אין לולב דוחה בשבת אפי' לבני ארץ ישראל וקיימו ממי שעמא דעריבה לכיון דלדידן לא דחי לדידהו ממי לא דחו כלכתיבנא: **ושאר כל הימים ששה**. ק"ק בין הכא בין בסיפא דה"ל למיתני ר' ובמאר בבי"ת דהא קאי מ"מ שחל דבריסא. ובגמ' ס"ל לר' אליעזר לולב וכל מכשיריו דוחין את השבת ואפי' להותנו מן המחובר ונאוגדו ובגמ' מפ' טעמיה. ובכר רמוז זה ג"כ בר"פ ר"א דמילה ע"ש: **ג יום השביעי של ערבה** וכו'. גרסי' בגמ' מ"ל אביי לרבא מ"ש לולב דעבדינן ז' זכר למקדש ומ"ש ערבה דלא עבדינן ז' זכר למקדש אבל יום אחד מיהא עבדינן ומסיק אלא אמר רב אביי משמיה דרבא לולב דאית ליה עיקר יום אחד מן התורה בגבולין עבדינן ליה ז' זכר למקדש ערבה דלית לה עיקר מן התורה בגבולין לא עבדינן ז' זכר למקדש. גמ' תנא לולב דוחה את השבת בהלכתו וערבה בסופו פעם אחת אל שביעי של ערבה להיות בשבת והביאו מורביות של ערבה מע"ש והניחום בעזרה והכירו בהם בייתוסים ומטלוס וכבשום פי' ומטמנים תחת אבנים שהן אסורים בטלטול ונמצר הכירו בהן עמי הארץ ומטמנים מתחת האבנים ומטלטלים והביאום הכהנים וזקפום בצדי המזבח לפי שאין בייתוסים מודים שחבוש ערבה דוחה את השבת וכתבו תוס' ז"ל כאן לא היו מתנין כל מי שיגיע בערבה של חברו הרי היא לו במתנה כדתנן נבי לולב למ"ד בפירקין דלעיל ערבה הלכה למשה מסיני לא גמרי' משלכם ולאבא שאול **מי דברים** מדכתיב ערבי א' לולב ואחת למקדש אלמא בשי משלכם נבי מקדש כמו **לולב מ"מ נבי לולב** שכל אחד מביא לולבו להר הבית והחזנים מקבלין מידם היו צריכין **לשחות אכל ערבה** שלוחי ב"ד מייתי לה ואין אחד מהם זוכה בה עד למחרת בשבת ועוד **דכהנים מקיפין** את המזבח ולא היו כ"כ מרובים ועוד דזריזין הן הכהנים ע"כ וביד דהלכות לולב פרק ז' סי' כ"ח: **ד מצות לולב כיצד**. פי' רש"י ז"ל מצות לולב בי"ם הראשון שחל להיות בשבת כיצד. משמע שאינו נרשם במשנה וכן ה"ר יהוסף ז"ל מחקו: **כל העם מוליכין את לולביהם להר הבית**. בפירקין דף מ"ד ועיין במ"ש בס"ה דפסחים: **על גב האיצטבא**. גמ' תני תנא קמיה דרב נחמן (סנהה בע"ד אי מסתפק קנת אם היה צריך להיות רב יהודה) סודלן על גב הלילטבא ל"ל וכי לייבבן הוא צריך והרי הינם פסול אלא אימא על גב הלילטבא: אמר רחבה א"ר יהודה הר הבית שטיו כשול היה שטיו לפנים מסטיו והיה נמי הכי ופי' רש"י ז"ל והלילטבא סביב סביב מוקפת ובתוך אותו היקף עוד אחר וכתבו תוס' ז"ל וכי לייבבן הוא צריך תימה שאותו הנא נתאלפה שיעתו דהכא דה"ל למיתני על גב הוה תני על גב ובפ"ק דפסחים נבי שתי חלות של תודה דה"ל למיתני' על גב הוה תני על גב וי"ל דאותו התנא היה שונה שהיה בשום אם שהיה על גב אם שהיה על גב וקשיא לו רב יהודה בראשון אמר לו בטעה והיה סבור שכן יש להיות גם באחר ע"כ: **כל מי שהגיע לולבי** וכו'. ברוקח סי' רפ"ח ושוב הוא לגמר ולומר לכל בני אדם לכל מי שיגיע מלות שלי בידו הרי הן לו במתנה כמו נבי לולב: **ה מצות ערבה** וכו'. ביד בהלכות לולב פ"ז סי' כ"א וכ"ג וח"ל כיצד היתה מצותה בכל יום ויום מז' הימים היו מביאין מורביות של ערבה וזוקפין אותן על גדלי המזבח ראשיהם כפופים ע"ג המזבח ובעת שהיו מביאין אותה וסודרין אותה הוקשין ומריעין והוקעין הל יום שבת להיות בתוך שהא אין זוקפין ערבה אפ"ל חל יום ז' להיות בשבת זוקפין אותה בשבת כדי לפרסמה שהיא מצוה כיצד היו עושין מביאין אותה מע"ש למקדש ומניחין אותה בגניות של זהב כדי שלא יכמושו ולמחר זוקפין אותה ע"ג המזבח ובאין הכהן ומנענעין אותה ולולבין אותה כדרך שעושין בכל יום וערבה זו הוחיל והלכה למשה מסיני היא ואינה בפירוש בתורה אין מולבין אותה זכר למקדש בזמן הזה כל ז' ימי הג אלא ביום השביעי בלבד הוא מולבין אותה בזמן הזה ע"כ בקיצור לשון: **וראשיהן כפופין ע"ג המזבח**. גמ' הגא מרוכות ונבוהות אחת ערבה אמה כדי שיהו נוהות פי' מוטות על המזבח אמה דשל היסוד מגח להו אמה אמות לגובהו של מזבח מן היסוד ולמעלה והסייהן מפני כניסת הסובב ממעטת קלת מגובהן שצריך למשוך רגליהם לשפת כניסת היסוד ממלאו גבוהות יותר מאתי אמות ומהן אמה נחייה ולמטה מן הנחייה יותר מאמה אלא יהו ערדות ע"ג המזבח ובגמ' מפיק לה ר' אבהו מקרא דכתיב אסרו חג בעבותים: **ואומרים אנא ה' הושיעה נא אנא ה' הושיעה נא**. כך מלאתי מגה בספר ה"ר יהוסף ז"ל ירוש' ר' אבהו בשם ר' יוחנן כיני מתניתא ר' יהודה אומר אני והו הושיעה נא אני והו הושיעה נא פי' דגרסי' במתני' תרי זמני אני והו הושיעה נא ועיין בספר יפה מראה: **אני והו**. בגימטריא אלא ה' ושוד הם שני שמות שבשם של ע"ב עכ"ל ר"ע ז"ל. אמר המלקח הוא פי' רש"י ז"ל ואולי פעל רש"י ז"ל כיון הרמב"ם ז"ל באמרו כך אמרו המפרשים לתלמוד ובירם אחר שכתב ר"ע ז"ל הוא פי' קלת מן הגאונים ז"ל. והרמב"ם ז"ל פי' אחר ע"ש. ועיין באבודרהם ז"ל שכתב דרש"י ז"ל גרים והו בני אלף והרמב"ם ז"ל בפלא: **בכל יום** וכו'. בפירקין דף מ"ג שקלינן ופרינן מי הוא האי היקף בלולב מי בערבה וכתב הר"ן ז"ל דלפי מנהגנו עכשיו שמקיפין את המזבח בכל יום פעם אחת וכו' פעמים משמע דסברינן שאותו היקף הוא בלולב דאי בערבה כיון שאין אנו עושים בערבה זכר למקדש אלא יום ז' בלבד לא היה לנו להקיף אלא בז' אבל מי הוה בלולב מהוך שהוטל עליו חובה לעשות לולב זכר למקדש ז' הצריכו להקיף בו זכר למקדש וכן כתב רש"י ז"ל בהשובה ולפ הרמב"ם ז"ל כתב כן בפ"ח מהלכות שופר סוכה ולולב ולפי זה לא

בשביעי

בשביעי של ערבה רמוי לסקיף בלולב ולא בערבה עכ"ל ז"ל ומוכח עוד מדברי הר"ן ז"ל שמלות ערבה לכהנים היתה בנסילה ובהקפה ומצות שאר העם בנטילה בלולב שהיו מופלין אותה במקום שהיה אסור להם ליכנס שם ולא הוזכרו כהנים בברייתא אלא לענין הקפה בלבד ע"כ ועיין עוד שם ובטור א"ח סי' תר"ס: **ובשעת פטירתן מה הן אומרים** וכו'. עד סוף המשנה י"מ שאין זה מנוסח המשנה אלא שתמה דתלמודא קאמר ליה והוא מן התוספתא וכן משמע מפי' רש"י ז"ל שכתב בשעת פטירתן אמתי' קאי ע"כ ופשיטא דאמתי' קאי אם הוא פסקא מן המשנה אלא דאלא"ק סלקי בשעת פטירתן דקאמר תלמודא שתמא ולא ידעינן פטירתן דמי אמתי' קאי. וכן משמע ג"כ מעין יעקב שהוא לשון תלמוד ולזה עוררני הרב רבינו שלמה לוריא ז"ל. וז"ל ה"ר יהוסף ז"ל בכל הספרים של המשניות ל"ג זה ובגמרות גרסי' אותו במשנה ע"כ וגם הגיה ר' אליעזר בן יעקב אומר ליה ולך מזבח וכו' ובגמ' פריך עלה והא קא משתף בה שמים ודבר אחר ותמיה כל המשתף שם שמים ודבר אחר נעקר מן העולם שנאמר בלתי לה' לבדו ומשני הכי קאמרינן ליה אנו מודים שהוא אלהיהו ולך אנו משבחין שאתה חביב לפניו לכפר עליו: **ר' אליעזר אומר ליה. ולך מזבח. ליה. ולך מזבח.** ולפי מה שכתבתי שפירש בו התלמוד אלע"ד שגם השומה צריך להפסיק קצת בלשון גרסת המשנה: ופשוטים הם כל דברי הרב בעל תוספת יום טוב שהגרסא הנכונה ונכוחה אמתית ויישרה היא לב"ה וכדמפורש שפיר ג"כ מסוגיית התלמוד שכתבתי וגם אני הדיוט נהייתי ותמהתי על מי שרשיתי גורם כדברי בעל כף נהת גם קודם שיצא ספר כף נחת אבן בשמעם שאמת ברגלים לדבר היו מודים עליו ושמחין בו וכל מי שאינו גורס כן הבא ונקמן בפ' החליל סוף סימן ל' ולפי שאינו אלא תועה מדרך השכל: **ומניחין אותן בגינות כו'.** ביד שם סי' כ"ג וכתבתי קצור לשונו לעיל בסימן ה': **ר' יוחנן בן ברוקא אומר חריות של דקל היו מביאין** וכו'. ומעמא דרבי יוחנן בן ברוקא דדרים כפות חמרים שתים הן אחד לנולב ואחד למזבח ורבנן סברי כפת כתיב וכתבו תוס' ז"ל לא יתכן כלל לפרש דר' יוחנן בן ברוקא לא פליג אלא בז' אלא אמולהו ממי פליג דסבר חריות של דקל היו מביאין כל ז' ולא ערבה כי היכי דאמא שמוא דדרים ערבי אחד למקדש דהייהו כל ז' וכן רבנן דנפקא להו מהלכה דהייהו כל ז' ור' יוחנן בן ברוקא דדרים ליה ערבי כשאר תנאי דלולב הנזול והלכה ליה ליה והא דקתני מתני' ואותו היום לאו דוקא יום אחד ומיהו לר' לוי דמפרש טעמא דריב"ב כתמר ולאו מקרא אלא מסברא שהוא סימן יפה לקיומן של ישראל שאין להם אלא לב אחד לאביהם שבשמים כתמר שאין לו אלא לב אחד אי אפשר דלא הוי אלא יום א' ובין שהיה יום אחד בין יהיה כל ז' לא היתה ערבה נטלה ותרוייהו הוו מורביות של ערבה וחריות של דקל ע"כ: **וחובטין אותם בקרקע בצדי המזבח.** י"ג כן והיא גרסת הגמ' וגם גירסת ר"ר לוייהו ז"ל לכן בירוש' על נבי ובמקום אחר מצאתי מוגה היו מלקפין וחובטין על גב המזבח ואותו היום וכו' וה"ר יהוסף ז"ל כתב עוד טובתא אחרת אלישית לוקחין ונתב וכן נ"ל עיקר ע"כ: **ן ואוכלין.** הגדולים אתרוגיהם של תיוקות ואין בדבר משום גזל שכך נהגו משום שמחה עכ"ל ר"ע ז"ל. אמר המלקט כן פי' בקונטרס וכתבו תוס' ז"ל ויש לגמד מלקן לאותם בחורים שרוכבים בסוסים לקראת חתן ולהתמין זה עם זה וקורע בגדו של חברו או מקלקל לו סוסו שהן פטורים שכך נהגו מחמת שמחת חתן ע"כ. ובגמ' איכא פלוגתא לי אתרוג מותר בז' לי אסור ולמאן דאמר תיוקות נקט במתני' בדוקא שהיו שומטין הגדולים מידיהם של תיוקות אלא הוקלו אתרוגיהם למצוה גמורה אבל של גדולים שהוקלו למצוה גמורה אסורין כל היום ולמאן דאמר אי דקתני תיוקות אורחא דמילתא קתני שאין דרך לשמוט מיד הגדולים את אתרוגיהם ובתבו תוס' ז"ל ויש לפרש דמתני' לא איירי כלל שיחטפו הגדולים מידן של תיוקות אלא כלומר לאלתר התיוקות שומטין ונלבין עצמן מתוך הערבה לפי שהלולב ארוך ומוחקין בו ואתרוגיהם היו אוכלין ע"כ. ורש"י ז"ל כתב וי"מ מיד תיוקות כלומר מיד אחר סיום מצוה נולב התיוקות שומטין את נולביהם כלומר מניחין אותן כמו שומטו ומניחו בקרן זוית והולכין ואוכלין אתרוגיהם ואין נראה לאמרו בגראמית רבה מעשה בחסיד אחד שנתן דימר לעני והקניטתו אשתו ונרח ולא היה לו במה להתפרס בשביעי של ערבה הלך ושמע אתרוגין מיד התיוקות כדתנן מיד התיוקות היו שומטין וכו' אלמא דגדולים שמטו להו מיד התיוקות והיה אותו חסיד עובר בספינה דרך כרך אחד והוצרכו לבית המלך לאתרוגין דמצוה לרפואה ומכרם ביוקר גדול והזר לביתו ע"כ. ומכל מקום קשה לע"ד על פי' רש"י ז"ל דהא"ל למתני מיד שומטין את לולבי התיוקות ואוכלין את אתרוגיהם דבשלי ליכא לא משמע אלא כפירושו דוקא אע"פ שמלת מיד הוי לשון תכף ומיד. וגם הרא"ש ז"ל הסכים לפי' התוס' ז"ל וז"ל וי"ל דמתני' לא איירי כלל שחטפו הגדולים מיד הקפנים אלא ה"פ מיד שנגמרה מצות הלולב והערבה התיוקות שומטין לולביהן של עצמן מתוך הערבה שהלולב ארוך ומוחקין בהם התיוקות וגם עושים מן הלולבים מגבעות וחפצים לשחוק בהן ואתרוגיהן היו אוכלין והשתא ניחא הא דפריך בגמ' למ"ד אתרוג בז' מותר להכא משמע תיוקות אין גדולים לא ורש"י ז"ל דחק לפרש דהכי פריך תיוקות דוקא אלא הוקלה למצוה גמורה אבל של גדולים שהוקלה למצוה גמורה לא וקשה לי דא"כ הא"ל תיוקות אין לגדולים לא ועוד לולביהם גדולים נמה להו ע"כ: **רבי הלל והשמחה** כו'. בפסחים פ' אלו דברים דף ע"א ותוס' פ"ק דיומא דף ג' ובירושלמי פ"ק דר"ה ופ"ק דתענית: **מלמד שאדם חייב בהלל ובשמחה ובבבוד.** בירוש' ובהרי"ף ובהרא"ש בבבוד בלא ו"ו. וה"ר יהוסף ז"ל מחקו מלות בהלל ובשמחה וז"ל לה בברייתא בגמ' מוהיית אך שמח לרבות ליל יום טוב האחרון וכיון (הגהה אמנם עיין שם פ' אלו דברים ומצאת בפי' רש"י ז"ל המונה שהוא סובר דוקא ליום אבל יום שמיני לא כדמוכח שם מדברי תוס' ז"ל אבל שם הכריחו לליל י"ט האחרון לאו דוקא דה"ם ליומו ועיין במ"ש ברים פירקין) לאחרני ליל י"ט האחרון שהוא מפל ק"ו היום שהוא עיקר ואמתי' שבלמים המזבחים בחג הסוכות שמתו בליל שמיני שאינו יכול להקריב בלילה ושאר ליות לא קריבי רבויא דימים אפי' ליות במשמע ומלת אך למשמעי ליל י"ט הראשון של חג ומרבה אני ליל י"ט האחרון שיש שמחה לפניו ומוליא אני ליל יום טוב הראשון שאין שמחה לפניו. **וק"ק** לע"ד מאי מלמד דתני הכא ואפי' ימא דמלת מלמד קאי אקרא קשה ואפשר

דמשום דהלמוד קאי אליל י"ט האחרון כדכתיבנא והוא רבותא דהא גם כל שאר ליות של חג אינמריך לן משמעותא דקרא מש"ה תנא מלמד ולפי סי' רש"י ז"ל שכתבתי בהנהה ניחא שפיר ופי': **סוכה שבעה ביצד** וכו'. ירושלמי פ' כילד מברכין: **גמר מלאכול.** ביד בהלכות סוכה פ' שני סי' י"א ובטור א"ח סי' תרס"ו: **לא יתיר אגד שלה** וכו'. עד סוף לשון ר"ע ז"ל. אמר המלקט ואם אין לו מקום לסוריג כליו פוחת בה ד' ספחים ופוסלה ובגבל שמניני שלהם ספק שביעי מדליק בה את הנר ולא יפחתנה ויפסלנה לפי שאריך ליהנות בה למחר ואזו כשהוא סוכה קטנה שכל ז' ימי החג אינו מדליק הנר בתוך הסוכה דאיכא למיחש שמא תשרף סוכתו השתא מכניס הנר לתוך בתוכה שבזה ניכר הדבר שבנר אין לו טורף בה ולא עבר על כל תוסיף דאם גדולה היא שכל ז' ימי החג היה הנר דולק בתוכה אין לו תקנה אלא דמעייל בה מאני מיכלא כגון קדרות וקערות שבזה מיכר דלא עבר על כל תוסיף שהרי אסור להניח מאני מיכלא כל ז' ימי החג אפי' בסוכה גדולה. וכתב הר"ן ז"ל ל"ל דהיינו טעמא דלא יתיר את סוכתו דכיון דאמר רחמנא בסוכות תשבו ז' ימים צריך שתהא לו סוכה כל ז' ואם"ל מפני כבוד יום טוב האחרון קתני סיפא דרשאי להורידן מן המנחה ומעלה ע"כ: **של חג.** ר"ס דל"ג ליה: **מן ניסוך המים** וכו'. עיד סוף ספרק ביד פ' עשירי דתענית תמידין ומוספין סי' ו' ז' ח' ט' י'. וי"ס דלא גרסי' הכא מלת שבעה והכי ממי מסתברא דהא לא אתא לפרושי אם הם ז' רק כילד הוא יהיה ז' או פחות או יותר לא נחית תנא לפרושי אלא אם שהרי אין צריך בו פירוש: **צלוחית של זהב.** תוס' פ' השוחט והמעלה דף ק"י: **מן השלוח.** לפי' תוס' ז"ל מייתי לה בגמ' מדכתיב ממעייני הישועה: **ותקעו והריעו ותקעו.** ג"כ מדכתיב בריעה דקרא ומלאתם מים בששון: **הגיעו לשער המים.** בחזרתם לאחר שמלאו המים וכדפי' רש"י ז"ל לקמן פ' החליל סוף סי' ה' גבי ומלא נמלוי המים והביאו אם ר"ע ז"ל: **עלה בבבש.** שהיה בדרומו של מזבח ופנה לצפונו שהיה נעשין בקרן מערבית דרומית ע"ל ר"ע ז"ל. אמר המלקט כדתנן בפ' שני דזבחים כל הסולין למזבח עולין דרך ימין ומקיפין ויורדין דרך שמאל חוץ מן הסולה לשלשה דברים אלו שהיו שולין ויורדין לעקב ואלו הן ניסוך המים והיין ושולת העוף בשהיה רגה במזרח והתם איתה לאתני' בדף ס"ד ופי' שם רש"י ז"ל ופנה לשמאלו ולא קתני ופנה לסובב דדוקא בשעולת העוף נעשית במזרח עומד בסובב לפי שיש לו כבש קטן במזרח לפנות היומו לסובב כדאיתא לעיל מינה בהנהו פירקא (בדף ס"ב) אבל לגד מערב אין לו כבש לפנות לסובב לנסכים ולעבודות הנעשין בקרן מערבית דרומית ע"כ בשמו לשון קצת. ותוס' ז"ל בכתיבת יד גם הרב רבינו שרן בגליון כתיבת יד חלקו עליו דלשולם היה סובב גם לקרן מערבית דרומית וכדתנן בפ' אזהו מקומן עלה בבבש ופנה לסובב ונא לו לקרן דרומית וכו' מערבית דרומית ושירי הדם היה שופך על יסוד דרומי פי' יסוד דרומי מערבי ואם אין שם כבש כילד ירד מן הסובב לים ד דרומי מערבי ולחזור על עקבו לי אפשר כדקאמר במתני' אלא ולאי ע"מ כשבא בם ף לקרן מערבית דרומית היה יורד מן הסובב בבבש קטן לבבש גדול ומן הגדול יורד לים ד לשפוך שירי הדם שהיה שופך על יסוד דרומית מערבית ומאותה הסובב לא קשה מידי די"ל דשאני ליסוד דלא אפשר ליה לעשות בעמדו על הסובב דמן הסובב עד רלאם הקרן שהיה הסיתין היה נגוה ד' אמות הלכך היה צריך לעשות הניסוך בראש המזבח אבל ולאי היה שם כבש לשאר עבודות שהיה צריך לעשות שם מעל הסובב אבל זה קשה אם היה בלד מערב שני כבשים חד לסובב וחד ליסוד ובמזרח היה אחד לסובב שהיה פונה שם להקיף הרי שלם כבשים ולעיל לא חשיב אלא שני כבשים וי"ל דלא חשיב לעיל אלא כבשים לשתי רוחות אבל לעולם לכל רוח היו כבשים הצריכין לו עכ"ל ז"ל: **אלא שהיו מושחרין מפני היין.** י"ם פניהן מפני היין וכתוספתא ובירוש' ליתיה. ונם ה"ר יהוסף ז"ל מחקו. ובגמ' בשלמא דיין משחיר דמיא אמאי משחיר כיון דאמר מר עירה של מים לתוך של יין או של יין לתוך של מים יצא אם מים נאמחירי לפי שפעמים שמתלפין: **כמין שני חוטמין דקין.** חוסס ה' וכו' עד סוף לשון ר"ע ז"ל. אמר המלקט כך פי' רש"י ז"ל וכתבו עליו תוס' ז"ל ווו תימה מנין לו כל אותו הענין שמחוסס של הספלים מקלה על גב המזבח ומשם לנקב המזבח ומשם לשיתין דילמא למנקב הספלים יורדין לשיתין כמין שני נקבי חוסס ולא סיה בולע כמין חוסס כי ההיא דתנן במסכת מדות נבי דמיס ובקרן מערבית דרומית היו שני נקבים כמין שני חוטמין דקים שהדמים הניתנין על יסוד מערבי ועל יסוד דרומי יורדין בהן ומתערבין באמה ושמא כמין בליטת חוסס היה עשוי על הנקב אלא יפול עליו דבר לסותמו ע"כ: **אחד מעובה ואחד מידק.** אחד מהנקנים עבה וכו' לשון ר"ע ז"ל. אמר המלקט כתבו תוס' ז"ל על כי' זה משמע שרולה לומר שהיה הנקב רחב וגדול זה מזה ולשון מעובה משמע שבולי הספל היו עבים ומתוך כך אין המשקה ממהר לצאת ע"כ: **בלו בבת אחת.** בנקודת קמ"ן תחת הכ"ף של מלת בלין: בשם שפי' ר"ע ז"ל מפני שהיין עבה יותר וכו' אמר המלקט ומתני' רבנן היא דאמרי דכי הדדי ניתנו של מים ושל יין כל אחד בלשה לוגין והכי ממי מסתברא דאי ר' יהודה ומעובה הייו של יין שהוא שלשה לוגין ודק הייהו של מים שהוא לוג ניחא דרחב וקצר אית ליה דתניא ר' יהודה אומר שתי קסוותות היו שם אחד של מים וא' של יין של יין פיה רחב של מים פיה קצר ורחב משמע יתר על קצר שפי מיתורא דמעובה על הדק ע"מ: **מערבי של מים** וכו'. כתב רש"י ז"ל ס"ג מערבו של מים ומזרחו של יין הספלים נתונים אצל הקרן זה לפני זה סמוכים זה לזה אחד לצד מערב ואחד לפנים הימנו דהייהו למזרח ע"כ וכעתיקו ה"ר שודיה ז"ל וגראה דר"ל דאית דלא גרס האי בבא במתני' אלא דאית דמספסי למתני' מערבי של יין ומזרחי של מים א"ל דקשה ליה לרש"י ז"ל דהתנן בפ' שני דזבחים בקרן מערבית דרומית היו הסיתין וא"כ היכי תני הכא מזרחי של יין דהא אינו רק במערבית דרומי לכי פי' דה"ג ואעפ"כ לא קשי מידי לאפי' במקום קטן בספח ובפחות נמי שייך לומר מערבי ומזרחי כך נלע"ד ויש מי שפי' דרש"י ז"ל כיון לומר דגרסי' מערבו ומזרחו בויו ולא הגיה אע"פ דרש"ל ז"ל לא הגיהו מ"מ ר"ש ז"ל הגיהו ביוד. אחר זמן מלאתי שכתב הר"מ דילונאלו ז"ל וז"ל מערבו של מים מזרחו של יין אם כן המזרחי של יין בשלשה וכ"ל וירו' ותוספתא ור' עובדי' מערבי של מים. ובבבלי דכתיבנא מערבו של מים

מחרחו של יין וכתב רש"י ז"ל דס"ג וכ"מ ברש"י כ"ל וז"ל פי' אחר כ"ש מערבו של מים זהו מזרחו של יין ע"כ: ר' יהודה אומר בלוג היה מנסך. בפרקין דף מ"ז ובפ"ק דתענית דף ג'. בפי' ר"ע ז"ל צריך להגיה בתרתי פליג אמשנה לגין פליג וכו': ולמנסך וכו'. פ' פי דיומא דף כ"ו והתם דייק רב אסי ממתני' יתירה דקתני בתחלתו וסוף דס"ל למתני' ורגמוהו כל העם ותו לא אלא מילתא אגב אורחיה קמ"ל דלין מנסכין מים בהג אלא בתמיד של שחר שהיא שעת נטילת לולב ודייקי' להא נמי ממתני' דפ' שני דיומא פי' ה' כלכתניון התם: שפעם אחת ניסך על רגליו ורגמוהו וכו'. כך הגיה ה"ר יהוסף ז"ל: ורגמוהו כל העם באתרוגיהם. מפיים בברייתא דמייתי בגמ' ואותו היום נפגמה קרן הא בה והגיעו בול של מלח וסתמוהו לא מפני שהוכבר לעבודה אלא מפני שלא יראה מזבח פגום: ר' חביבת של זהב. בפ' ולד חטאת דמעילה קרי ליה כד כמו שכתבתי שם פי' ז' בשם תוס' ז"ל: שאינה מקודשת. אלא מתחנכה לעבודת מזבח דלי סוה מייתי במקודשת מיכסיגו להו בגיגה שכלי שרת מקדשין עכ"ל ר"ע ז"ל. אמר המלקט רבינו עובדיה ז"ל לא פירש טעמיה דתנא דידן מי מקדש שלא מדעת מו מי בעיקן מישרת דים מישור למים פי' דיותר משלשה לוגין מיכם רחוויין לנסך וכגמ' פליגי אמוראי אליביה וחזיר ס"ל דס"ל לתנא דידן לאין מישור למים אמפי' יותר משלשה לוגין רחוויין לנסך וס"ל נמי דכלי שרת מקדשין אלא מדעת דכתיב כל הנוגע בהם יקדש ואפי' מיהם רוצה שיתקדשו עד מחר הכלי מקדשן מיד אלא מדעת ומיכא למ"ד אפי' תימא יש מישור וכלי שרת אין מקדשין אלא מדעת אפ"ה נפיק מיניה חורבא גזרה שמא יאמרו לקדש ידים ורגלים לכ"ג מלאום וקדשום בכלי וכי חזר דמסכי להו נפיק מיניה חורבא דאמרי אין ליה מועלת בנסכים פי' אין נכסלים בגיגה: שהיין והמים המעולים פסולין לגבי מזבח. דחיישינן שמא שתה מהן נחש והארם מעורב במים ומעלה שאינו מנסך מים כשישור שהרי הארם מפלים לשישורן וגמ' פריך ואמאי המים המעולים פסולים ונעברינהו במסכת לימא מתני' דלא כר' נחמיה דאמר אין במסכת תשוס גלוי מפני שהארם נחש דומה לספוג לף ושומד במקומו וה"ק פליג עליה בברייתא וס"ל דמסכת ים בה משוס גלוי ומסני אפי' תימא ר' נחמיה אימור דאמר ר' נחמיה להדיוט אבל לגבוס מי אמר וכי לית ליה לר' נחמיה הקריבהו לא לפתחך הילכך לא הישא פניך ונומר: שהמים והיין מעולין פסולין לגבי מזבח כך הגיה ה"ר יהוסף ז"ל:

פרק ה בית השואבה

ובירות ושאבה שמשם שואבין רוח הקדש שהשכינה שורה מתוך שמחה דכתיב והיה כנגן המנגן וכו' ומייתי שובלא דיומא בן אמתי שהיה מעולי רגלים ובשמחה בית השואבה שרתה עליו שכינה תום'. וכתב הר"מ דילומאלו ז"ל מראה דבית הכן והשואבה הוא כנגד ישראל דאי בית תכן כל"ל השואב כי בית לבון זכר לעולם ע"כ. וגמ' אחמר רב יהודה ורב עינא חד תני שואבה וחד תני חשובה מאן דתני שואבה לא משתבח דכתיב ושאבתם מים בשסון ומאן דתני חשובה לא משתבח דאמר רב נחמן מלוה חשובה היא ובאה משמת ימי בראשית שנברא השמים והיינו דלא כר' אליעזר ב"ר לדוק דאית ליה בברייתא גמ' בפוף פירקין דלעיל דלא נברא משמת ימי בראשית וכתבתיו פ' ולד חטאת דמעילה פי' ג': וגמ' ת"ר התגיל דוחה את הבבת דברי יוסי ב"ר יהודה וחכמים אומרים אף י"ט אינו דוחה ומוקי לפלוגתייהו ר' ירמיה ב"ר אבא בשיר של שואבה דרבי יוסי ב"ר יהודה סבר שמחה יתירה נמי דוחה את השבת ורבנן סברי שמחה יתירה אינה דוחה את השבת ורבנן דר"ש עבודה היא ודוחה את השבת ורב יוסף אמר מתלוקת בשיר של קרבן דר' יוסי סבר עיקר שירה בכלי ועבודה היא ודוחה את השבת ורבנן סברי עיקר שירה בפה ולא עבודה היא ואינה דוחה את השבת אבל שיר של שואבה ד"ש שמחה היא ואינה דוחה את השבת ורב יוסף אמר במסקנא דמתני' דלא כר' יוסי ב"ר יהודה דסבי מותבינן ליה לרב יוסף מדתניא שיר של שואבה דוחה את שבת דברי ר' יוסי ב"ר יהודה וחכמים אומרים אף יום טוב אינה דוחה ואיה תיובתיה דרב יוסף בתרתי בשל שואבה הוא תיובתיה מדר' יוסי ובשל קרבן הוא תיובתיה מדרבנן דהא ליכא למימר דמאי דנקט פלוגתייהו בשל שואבה לאודועי כמו דר' יוסי ב"ר יהודה דאפי' בשואבה נמי דחי ולעולם רבנן אפי' בשל קרבן פליגי דהא קתני מתני' זהו חלוי של בית השואבה אינו דוחה זהו שאינו דוחה אבל לקרבן דוחה מני אילימא ר' יוסי ב"ר יהודה האמר שיר של שואבה נמי דוחה אלא לאו רבנן הוא דשמעי' להו בשואבה דלא דחי וקתני זהו למעוטי דקרבן אלמא בשל קרבן מודו וקאי בהיוצתא: וכירום' הא של קרבן דוחה מתני' ר' יוסי ב"ר יהודה דתניא חלוי של קרבן דוחה את השבת דברי ר' יוסי ב"ר יהודה (הגהה גם ר"ש בן אלעזר ס"ל דעיקר שירה בכלי בפרק בתרא דתעניות דף כ"ז ע"א אבן שמואל ס"ל התם כרבנן דעיקר שירה בפה:) וחכמים אומרים אינו דוחה לא את השבת ולא את י"ט: ב אמרו כל מי מלוה אמרו כל ליתנהו במסכתא המשנה שבגמרא: ו"ם דל"ג מלת כל בלבד: במוצאי י"ט הראשון של חג ירדו לעזרת הנשים ביד בהלכות לולב סימן י"ב: ומתקנין שם תקון גדול ר"ל גדול ההועלה והוא כי העם היו מתקנים מקום לאנשים ומקום לנשים ומקום הנשים למעלה ממקום האנשים כדי שלא יסתכלו אנשים בנשים כדמב"ש ר"ל: ומנורות של זהב היו שם ולרבעה שלשים של זהב בראשיהם ול' סולמות לכל מנורה ומנורה ול' ילדים מפרחי כהונה ובידיהם כדי שמן של מאה ועשרים לוג שהן מפילין לכל ספל וספל כך ל"ל ופי' בהן מפילין הל' כהנים המזרים בכל אחד עלה בסולמו: אלא משובחים היו יותר מבנה של מרתא בת ביתוס הכהן שהיה טופל ב' ירכות של שור הגדול שלקוח באלף זוז ומהלך בכבש עקב בגד גודל אע"פ שדרך נוטלי משני לרוץ אלא שהיתרו אחיו לעשות כן משום גרוב עם הדרת מלך ותנן בפ' שני דיומא כר קרב בכ"ד וגמ' פריך מאי משובחי' יותר אילימא משום יוקרא הני יקירי עפי ומשני התם בכם ומרבע ולא זקוף הכא שלמות וזקוף מובא ופי' רש"י ז"ל כבש ומרבע הכבש פי' משפע בשפוע אורך קרוב מרבע אמו' שיפוע לכל אמה נטוי ל"ב אמה אורך ל"ט נטוי ע"כ: בבלי וירום' ומתקנין שם תקון גדול מה תיקון היו עושין שם שהיו מעמידין האנשים בפני עצמן והנשים בפני עצמן כההיא דתנן פ' שני דמכשת מדות והלכה היתה בראשונה והקיפום כצורה שהנשים רוחות מלמעלה והאנשים מלמטה כדי שלא יהיו מעורבין ופי' רש"י ז"ל והקיפום כצורה נתנו זיזין בכותליה בולטין מן הכותל סביב סביב וכל אנס מסדרין שם גזוזטראות לוחין בקורין

פלאקאס כדי שיהו נשים עומדות שם בשמחת בית השואבה ורוחות והו תקון גדול דקתני מתני' שמתקנין בכל שנה ע"כ. ופרכי' בגמ' והיכי עבדי להוסיף ולשנות כלום על בנין שלמה והכתיב הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל ומשני אמר רב קרא אשכחו ודרשו וספבל הארן משפחות משפחות לבד פליגי בה תרין אמוראין ר' דוסא ורבנן חד אמר זה הספדו של משיח בן יוסף שהרג ומה אם בשעה שהם אבלים ואין יגר הרע שולט עוד כדכתיב והסירותי את לב האבן אם אמר האנשים בפני עצמן והנשים בפני עצמן בשעה שעסוקין בשמחה ויגר הרע קיים לא כ"ש וחדינא אמר זה הספדו של יגר הרע שהקב"ה שוחטו והצדיקים נדמה להם כהר גבוה ובוכים ואומרים היאך יכולנו לבטל הר גבוה כזה והרשעים נדמה להם כחוט השערה ובוכים ואומרים היאך לא יכולנו לבטל את חוט השערה הזה: ומנורות של זהב היו שם ירום' בר קפרא אמר ונובהן מאה אמה והא דתני כל דתני ק' אמין בעי בסוס תנאין ותנא (הגהה כך הלשון שם לא פחות ולא יותר). סולמא מכאן תלתין ותנא וכולמא מכאן תלתין ותנא וסתו: כל העומד לא היתה אלא אלף אלף קס"ו על רוחב קל"ה אשכח חני מקומן מעשה נסים היה מה ביל כולם מאה ועשרים לוג לו ביל כל ל' ול' מאה ועשרים לוג עכ"ל הירום'. אבל הברייתא דמייתי בבבלי הנא נבוהה של מנורה המשיש אמה וכמו שפי' רש"י ז"ל והעתיקו ר"ע ז"ל בסמוך: של מאה ועשרים לוג גמ' תנינא הן מאה ועשרים לוג כולהו לו דילמא לכל חד וחד ת"ש ובידיהן קדי שמן של אנשים אנשים לוג שהם כולן מאה ועשרים לוג: בְּקִילוּ בשבא: ג מבלאי מבנסי וכו' פ' במה מדליקין דף כ"ה ובפ' שני דיומא דף כ"ג. ובירום' תני מבלאי מבנסי כהן גדול היו מדליקין את הנרות שבפיס ומבלאי מבנסי כהן הדיוט היו מדליקין את הנרות שבחוץ: ומהמיינהם תימא דלא תניב ממי כתנת שנם היא היתה של שם תוס' ז"ל. ועליהם ז"ל קשה לע"ל אמאי לא הקשו ג"כ ממנפת ושמא דס"ל דתנא נקט ביותר מצוי להבלות ולפי זה הוקשה להם ז"ל דאי משום טעם זה ס"ל-למיתני כתנת ממי שנם היא מלתא דשכיחא להבלות שהיא סמוכה לבשר אבל אין הכי ממי דמכל ד' בגדי כהונה הבלויין היו מדקיקין ומדליקין: וביד בפ"ח דהלכות כלי המקדש פי' ה' ו' וז"ל שם מכנסי כהנים הדיוטים שבלו והבגדים היו עושין מהן פתילות ומדליקין בהם במקדש בשמחת בית השואבה וכתנות כהנים הדיוטים שבלו היו עושים מהם פתילות לנרות התמיד ע"כ. וכתוב שם בכ"מ ודייק רבינו לכתוב כתנות כהנים למעט אבנט דאין עושין מהן פתילות לנרות תמיד משום דאינו בהו עמרא ואין להדליק בהן לנרות התמיד ומכנסיים הן דבשמחת בית השואבה מדליקין בהם ולא נשאר לפתילות התמיד כי אם כתנות ומלבשות ונריך טעם למה השמיט רבינו מלבנת ואפשר דתנא כתנות וה"ה למלבנות א"ע משום דמלבנות דקות ביותר ולא חזו לפתילות לכך השמיטם עכ"ל ז"ל: לא היתה חצר בירושלם שלא היתה מאירה וכו' ובגמ' תנא אמה היתה בורות חמים לאור בית השואבה ופי' תוס' ז"ל דלא דוקא בורות אלא כלומר היתה יכולה לברור מרוב אורה דהא אע"ג דקול ומראה וריח אין בהן משום מעילה איכורא מיהא איכא: ד החסידים וכו' ביד שם בהלכות לולב פ"ח סי' י"ג י"ד: ומשמע דוקא חסידים ואנשי מעשה ולא כל הרוצה ליטול את השם יטול ומצות נשיהם נראה דקאי אאנשי כל עמה האנשים והנשים אשר היו באין לראות השמחה: של אור בידיהן מחק ה"ר יוסף ז"ל אלשה מצות אלו: דברי שירות ותושבחות ומחק ה"ר יוסף ז"ל מלת שירות רק דברי תושבחות: ובחצוצרות אית דל"ג מלה זו הכא וכן בירום' ליתה ובנוסחת כ"י אך היו לנוים חצוצרות ככתוב בד"ה סוף סי' י"ו: גם ה"ר יוסף ז"ל מחקה וה"ג ובנבלים ובכל כלי שיר וכו': עומדים בשיר היא גירסת הירושלמי: ואומרים שירה ל"ג ליה-בהם: וגם ה"ר יוסף ז"ל מחקה: וכתבו תוס' ז"ל שעליהם הלוים עומדים בשיר בשמחת בית השואבה אבל דקן בשיר דקרבן אבל המזבח היה כך פי' בקונטרס ובמסכת מדות תנן ומייתי לה בפ"ק דיומא ר"א בן יעקב אומר מעלה היתה ובנהה אמה והדוקן נתון עליה ואותה מעלה היתה בין עזרת ישראל לעזרת הכהנים ע"כ: קרא הגבר תקעו והריעו ותקעו תימא דמשמע שמקרות הגבר הולכים לשאוב מים וא"ל היו נפסלין בלילה דע"כ ל"ש בפ' שני דזבחים אלא לענין קדוש ידים אי מקרות הגבר ועד לגרא פשלא בלילה אי לא אבל מי הכיור עצמו נפסלין בעמוד השחר כדמוכח התם ואפי' שלקן מן הכאר אחר קרות הגבר והדר משקה להו וי"ל דשהין היו בתקיעות ובתרועות ובנסיכת פניהם למערב ונם בחזרה לאחר מעי ושיר מעיר היום קודם שיגיעו ועד שיקדשן בכלי לא הוכשרו ליפסל בלילה כדתנן במעילה פ' חטאת הטוף נבי נכסים ואע"פ שהלוחי היתה מקודשת מכל מקום אין כלי שרת בתוך אלא בפנים תוס' ז"ל: הגיעו למעלה עשירית פי' רש"י ז"ל מקום מסיים בעלמא הוא לידע היכן תוקעין לחשבון התקיעות בתא גמירי להו ע"כ. ור' אליעזר בן יעקב פליג בברייתא בגמ' דלא היו תוקעין למעלה עשירית אלא ע"ג המזבח וכדפי' ר"ע ז"ל במתני' דבסמוך ומפ בגמ' מעמיד דראב"י דכיון דתקע לפתיחת שערים למעלה עשירית למה לי דתקע הלכך ע"ג המזבח עדיף ורבנן סברי כיון דתקע למלוי המים בשער העליון ושער התחתון ושער המים לגבי המזבח למה לי כיון דהני תקיעות הטוספות בחג משום ואתאחם מים הוא למעלה עשירית עדיף דמוכחא מילתא ספי שהן משום מלוי המים: ובגמ' בעי ר' ירמיה למעלה עשירית דהחית המשא וקאי אעשרה ומיגן מלמטה למעלה או דילמא דנחית עשרה וקאי אחמשה עשריין יש חמש מעלות לירד על עזרת הנשים ומיגן מלמעלה למטה וקאי בחיקו: הגיעו לקרקע ריך להגיה הגיעו לעזרה ופירשו בו לקרקע עזרת הנשים: הגיעו לשער היולא למזרח הפכו פניהם למערב ואמרו אבותינו שהיו במקום הזה אחוריהם אל היכל ה' ופניהם קדמה והיה משתחויהם קדמה לשמש כך ל"ל (הגהה ירום' ל"ר הייא בר אבא והמה משתחוים אין כתיב כאן אלא והמה משתחויהם שהיו משתחוים לחמה ומשתחויהם להיכל): ובגמרא בברייתא ממשמע שנאמר ופניהם קדמה אינו יודע שמשתחוים אל היכל ה' אלא מלמד שהיו פורשין עצמן ומתריזין כלפי מטה: וכתב ה"ר יהוסף ז"ל ר' יהודה אומר שונין אותם לומר אנו ליה ולה עינינו פי' שונין כלומר כופפין אנו התיבות אנו ליה וכו' ואומרין אותם שני פעמים כי אחרי שסיימו לומר מה שנזכר נמשיב היו שונין לומר פעם שניה אנו ליה ולה עינינו ע"כ: ה אין פורחתין מעשרים ואחת תקיעה וכו' תוס' שבת פ' במה מדליקין דף ל"ה וביד פ"י דהלכות כלי המקדש

סימן נ׳ ה׳ ו׳ וגמ׳ מתני׳ לא כר׳ יהודא דתניא ר׳ יהודא אומר הפוחת לא יפחות משבע וסמוסיף לא יוסיף על שש עשרה במאי קמיפלגי ר׳ יהודה סבר תקיעה תרועה תקיעה מלוה אחת היא וחדא חשיב להו ורבנן סברי תקיעה לחוד ותרועה לחוד וגמ׳ מפרש טעמייהו: **בכל יום היו שם עשרים ואחת תקיעה שלש לפתיחת שערים** וכו׳ [כל״ל] **שלש להבטיל** ירושלמי פ״ק דפסחים: **ע״ש שבתוך החג היו שם** וכו׳ וגמ׳ פרכין ממתני׳ לר׳ אחא בר׳ חנינא דאמר תוקעין על כל מוסף ומוסף פי׳ יום שם בו שתי קדושות כגון שבת ויום טוב ולריך שני מוספין תוקעין בכל מוסף דאם איתא ליתני נמי דאם השנה שחל להיות בשבת דהא איכא תלתא מוספין דשבת ודר״ח ודראש השנה לכל מוסף ט׳ הרי כ״ז וכ״א שבכל יום הרי מ״ח ומצני תנא ושייר דהא שייר ערב הפסח שם בשחיטת הפסח כ״ז תקיעות לשלש ביתות ואי נמי אומרת דלאו שיורא הוא דהא מני ר׳ יהודה היא דאמר מימיה של בת שלשית לא הגיעה לאמצעית של קריאה ראשונה ולא יש רק שלש תקיעות ותנא דידן סבר כר׳ יהודה בערב הפסח ופליג עליה בנמנין התקיעות לתקיעה תרועה ותקיעה בתלתא מני להו כלכתבי לעיל מ״מ הא שייר ערב הפסח שחל להיות בע״ש אפיק שית מתקיעות כח שלשית ושייל שית דכל ע״ש דהנמלה וכהלה והוו להו תפי ממ״ח ומ״מ במסקנא קאי רב אחא בתיובתא ואין פי׳ הברייתא שהביא הוא כפי מה שפירשה אלא פי׳ הכיא ברייתא שמתריך במשך התקיעו׳ כשים שני מוספים או שלש ואומרים שיר אחד בשיעור זמן שיקרבו כל נסכיהם או פירושה שמרבה בתוקעים פי׳ שמוסיפין תוקעות ותוקעין יחד וכולהו חד מיתשבו וכן כתב הרמב״ם ז״ל שם בפ״ז דהלכות כלי המקדש דאם חל ר״ח או י״ט להיות בשבת שיש שם שלשה מוספים אין תוקעין לכל מוסף ומוסף בפני עצמו אלא תוקעין ט׳ בלבד לכל המוספים ע״כ ועוד כתב שם וז״ל וברגל מוסיפין שלש לפתיחת שער התחתון והוא שער עזרת הנשים ושלש לפתיחת שער העליון והוא שער ניקנור לפי שהוא למעלה מעזרת נשים ע״כ וע״ש בכסף משנה שכתב ומדברי רבינו נראה שהוא מפ׳ לשער התחתון היינו לפתיחת שער העליון ולפתיחת שער התחתון ע״כ ונלע״ד שריך להגיה שהוא מפ׳ דשלש לשער העליון ושלש לשער התחתון דקתני היינו לפתיחת שער וכו׳: **שלש לגבי מזבח.** ירושלמי ותני ותשע למעלה עשירית הא חורי מאן דאית ליה ע״ג המזבח ע״כ. למעלה עשירית ומאן דאית ליה למעלה עשירית לית ליה ע״ג המזבח ע״כ. בפי׳ ר״ע ז״ל משום דלא שכיחא כולן הלי אמר המלקט וגמ׳ פריך אמו ע״ש שבתוך החג מי איתיה בכל שנה זימנין דלא משכחת לה כגון שחל י״ש ראשון של תג בע״ש דבערי להו תקיעות דבית השואבה דהא אינם זוחין את י״ש ומשני דהא מני רבנן היא דפליגי אדאחריה ואמרי מעברין את החדש לצורך הלכך ר״ה בע״ש לא מיקלע דלחוץ ליה מ״ע כי ן דאיקלע י״ש ראשון של תג להיות בע״ש גם ר״ה חל בע״ש ויום הכפורים אינמת הוי בחד נשבת ומ״ב צריך לדחות ר״ה ליום השבת משום יום הכפורים דלא להוו תרי שני נהרי סדלי דחייבי משום ירקיא ומשום מיתיא כדאמרי׳ בר״ה והא דתנן ס״פ ואלו קשרין מלבי שבת קרבין ביום הכפורים דשמעת מינה דמיקלע ולא דחינן ס״פ אחרים היא דאמרי אין בין עצרת לעצרת ואין בין ר״ה לר״ה אלא ד׳ ימים בלבד ואם היתה שנה מעוברת חמשה דס״ל דאין מעברין ואין מחסרין שום חדש לצורך אלא קובעין ר״ח אחד מלא ואחד חסר לעולם ואיתה לשבת דשלש להבטיל את העם כו׳. שם ס״פ ואלו קשרים: **ושלשה ע״ג המזבח.** כשזוקפים את הערבה כדתנן לעיל פ׳ לולב וערבה: **ן יום טוב הראשון של חג היו שם** וכו׳. מלאתי כתוב בספר חן טוב פ׳ סוכה דף רל״ב ע״ד מה שגרדו המדייניים ליטול את התורה בטעמא למה נתקרבו ישראל מכל האומות עתידין להתיצב על ה׳ ועל משיחו ואומר כלום כפית עליהו הר כגיגית הנה לנו מראש ונשבעה וישיבם הקב״ה שיעשו סוכה וכל אחד עושה סוכה בראש גגו ואח״כ יבעטו בסוכה אז ידבר אילימו באמו ובתרגום יבהלמו ויתמעטו כפרי החג לכן היו בחיים ע׳ פרי החג כנגד ע׳ אומות ומתמעטין והולכין בכל יום א׳ א׳ למצות חשבון ולריך להבין טוב טעם למה היו בחיים פרים אלו בחג ולא בפסח אמנם הכונה להורות שע״י סוכות החג בחג יתמעטו שזו מלוה קלה שיהן להם האלהים ואם יבעטו בה יתמעטו כפרי החג מטעמתם זו שאמרו בשנים ולעתיד יאמרו כן וע״י הסוכה יסתם פיהם לגמרי עכ״ל ז״ל ובזה פ׳ עשירי דהלכות תמידין ומוספין סי׳ י״ב י״ג: **בשמיני חזרו לפיים.** זהו פיים בפני עצמו שכל שבעת ימי החג אין הכהנים מפסיקין מי יקריב אלא כהן שהקריב היום אינו מקרי לאחר כי חלק כחלק יקריבו ובשמיני של תג מפסיקין ופעמים עולה הגורל למי שהקריב אתמול: **בברגלים.** הגיה ה״ר יהוסף ז״ל ברגלים. וגמ׳ נימא מתני׳ רבי היא ולא רבנן דתניא פר הבא בשמיני בתחלה מפסיקין עליו כל המשמרות כאילו הוא תחלת קרבנות דבי ר׳ רבי וחכמים אומרים אחת מאתי משמרות אלא שלשו בפרים עושה וכמו שיתבאר בסמוך ומשני אפי׳ דתמא רבנן אמו שתי משמרות לא אפשר בעי בין שתיהן אינו מהן הזכה בו ודילמא הוא פיים דקתני מהני׳ בין שתיהן הוא דהא לא תנן בתחלה. בלשון ר״ע ז״ל המתחיל בשביעי כולן שוין המשמרות המקריבות וכו׳ כך נ״ל. **אמרו מי שהיה מקריב פרים היום לא היה מקריב למחר אלא חוזרת חלילה.** ומאלו כולן ע״ב מות ומשלשות בפרים חוץ מאתים שמונות ואין משלשות כולל ביום הראשון היו שלש עשרה פרים והקריבום שלש עשרה משמרות כדרך שסדרום בד״ה יהויריב ראשון ואחריו ידעיה חרים וכו׳ כולן כמות שהן סדורות נשתיירו עשתי עשרה אחרונות לאלים ולכבשים ולשעיר למחרת היו שנים עשר פרים ומקריבין אותם הכן וחזר יהויריב ומקריב אחד מלא שאמר שהיה יהויריב לבדו בשלשי היו י״א פרים והקריבום י״א משמרות אחד יהויריב מלא שהיו י״ב משמרות כרביעי היו עשרה פרים והקריבום עשרה משמרות שלאחריהם הרי שהיו ומאלו עשרים ושנים שוות. בחמשי תשעה פרים שתי משמרות האחרונות הקריבו שנים מהם וחזר יהויריב ושם משמרות שלאחריו והקריבו שבעה הרי שהלשו ז׳ משמרות בששי שמנה פרים והקריבום השמנה שלאחריהם הרי ט״ו משמרות שהלשו בשביעי פרים לשבעה משמרות ונמצאו כולן משלשות חוץ משתים האחרונות רש״י ז״ל. ובפ׳ בתרא דתעניות דף כ״ד גרסי׳ ת״ר ד׳ משמרות לבד עלו מן הגולה ואלו הן ידעיה יהויריב פשחור אמר ועמדו בגיאים שביניהם וחלקום והעמידום על כ״ד בלנום ומתום בקלפי בא ידעיה ונטל חלקו וחלק חבריו שם בא יהויריב ונטל חלקו וחלק חבריו שם וכן פשחור וכן אמר וכן התנו בגיאים שביניהם מאפי׳ יהויריב ראש משמרות עולה לא ידעיה ידעיה ממקומו אלא ידעיה עיקר הוא וכל חבריו הואיל ועלה תחלה ע״כ: **ן בשלשה פרקים.** וז״ל ה״ר יהוסף ז״ל בשלשה פרקים פירוש בשלשה זמנים דהיינו בשלשה הרגלים היו כל המשמרות שוות בהקרבה וחילוק קרבנות הרגלים ובחילוק לחם הפנים ובמשנה זו לא פירש מה הם השלשה פרקים ע״כ ומיתי לה פ׳ ואלו מגלחין דף י״ד ובדפ״ד דהלכות בית המקדש פי׳ ד׳ ה׳: **היו כל המשמרות שוות.** גמ׳ ת״ר מנין שכל המשמרות שוות בימורי הרגלים ת״ל וכי יבא הלוי מאחד שעריך מכל ישראל ונא בכל אות נפשו וכתרת שאין המשמר משכב עליו וכיון דזוכה בעבודתו ויכה בחילותו דכתיב לכהן המקריב אותה לו תהיה ובכ״ד מקומות נקראו הכהנים לוים וזה אחד מהם ובחלוק לחם הפנים ממי דכתיב בתריה להלי קרא חלק כחלק יאכלו יכול אף חובות הבאות שלא מחמת הרגל ברגל יהו זוכין בעבודתו ויחלוקו ת״ל לבד ממכריו על האבות מה מכרו אבות זה לזה אני בשבתי ואתה בשבתך: **באימורי הרגלים.** דמה שאמור ברגלים דלי לא תימא הכי קשיא דסתם אימורין של נסוך הן ומאי שוות איכא: **בעצרת אומרים לו הילך מצה הילך חמץ.** כרייתא בגמ׳ אבא שאול אומר הילך חמץ הילך מצה תנא דמתני׳ כ״ל הדיר ובאימו הדיר הדיר קולם ואבא שאול ס״ל חובת היום עדיפא. ובירושל׳ דאם אתני׳ פירקין וסוף פירקין אית תנוי תנו הילך חמץ הילך מצה מאן דתני הילך מצה בריבא שהוא חביב מאן דתני הילך חמץ בריבא שהוא תדיר ויש להסתפק אם ג״ל בהפך. אבל הכ״ג אינו נוטל לעולם פרוסה אלא אם רוצה נוטל חלה אחת משתי חלות שלימה דלאו אורח ארעא למיהב ליה פרוסה כדאיתא בפ״ק דיומא דף י״ז. והביאו ביד ספ״ד דהלכות תמידין ומוספין: **ושאר קרבנות צבור.** יש נוסחין וכל קרבנות צבור הוא מקריב את הכל וכבר פירש ר״ע ז״ל וכל לאתויי וכו׳: **בין מלפניה בין מלאחריה** אם חל י״ש ראשון אחר הבית כך נ״ל בלשון ר״ע ז״ל ואי אפשר לפרש לפניה י״ט ראשון לאחריה י״ט אחרון דא״כ היינו שבת שבתוך החג והא קתני ליה בשלשה פרקים וכו׳ וכיד פ״ד דהלכות תמידין ומוספין סי׳ ע׳ י״ב: **דן חל להיות יום אחד להפסיק בינתים בגנון** וכו׳. לשון ר״ע ז״ל אמנם הרמב״ם ז״ל פי׳ וז״ל חל יום א׳ להפסיק בינתים הוא שיהיה י״ט ראשון של חג להיות בשני בשבת או י״ט אחרון יום חמישי וכשאירע כן לא יאמר למשמר השני הנכנס אלא עבודת יום ראשון בלבד ויבא החג ויפתחנו כולן בעבודה אם יחול י״ט הראשון יום שני אז יכנס משמר שני יום שבת אם יחול י״ט האחרון יום ה׳ לפי שכל יום שבת הוא יום שמתחלפים אלא אחת ותכנס השנית ומתחלקים לחם הפנים וכשיזדמן לאחת המשמרות זה המשמר שלא יאחר לו לעבוד אלא יום אחד יתעלל בדבר ויתעכב מלבוא ותרגום ויתמהמה ויתעכב ולפיכך תקנו לו שיקח מלחם הפנים שתי כברות בלבד עכ״ל ז״ל ובזיר שם פ״ל סי׳ י״ב י״ג. והראב״ד ז״ל פי׳ שם בהשגות כדפי׳ רש״י ז״ל: **הנכנס נוטל שבע.** בשבר הגפת דלתות ההיכל מקום שהלוים לא היו יכולין ליכנס וכן הא דכתיב ויפתח שמואל את דלתות בית ה׳ לאו דלתות ההיכל משתעי אלא לשכה היתה שם וקראוה בית ה׳ קיצור מהרא״ם ז״ל על פרק ראשון דערכין דף י״ל. וגמ׳ פריך וימא ליה דל בדל פי׳ הסר חוק זה מכאן בשביל שיסירוהו אינלך אם הטול עכשיו שבע יטול לשבת הבאה משמר הנכנס ז׳ טול אתה בשוה כדי שתטול נס אתה לשבת הבאה בשוה ומשני אמ׳ אביי בוליגא טבא מקרא דשמא לכשתגדל יתחרט הנותן או שמא לא יעבוד זה לזה הכא נמי נבי משמרות מי שראוי ליטול עכשיו לא ימתין לשבת הבאה זהו פי׳ רש״י ז״ל בזה המבל ותוס׳ ז״ל פירשו בו פי׳ אחר דבוליגא וקרא הם שני מינים ע״ש וכן נ״כ תירץ אביי עצמו תירוץ זה בכתובות ר״פ הכותב: **בלגה לעולם חולקת בדרום.** בברייתא בבבלי ובירוש׳ ושם אומרים מפני שמשמרתו של בלגה שוה לבוא בשמניע שבת אלה ומוכחא מילתא שאין הבודה חביבה עליהן ובכגון ישבב ושמם תחתיו שסדר משמרות בלגה אחר ישבב וכשהגה משמרת בלגה לבא עליכם נמשמרתו יסבב ולא יבא ולפיכך קבעוה אחר ע״פ שכל שכיני הרגשים לא נשתכרו שבני בלגה נשתכרו שלעולם יסבב חולק בלפום. ועיין במ״ש לעיל רים סי׳ ו׳ וביד פ״ה דה״מ כה״מ סי׳ ח׳ ועיין במה שכתבתי בפרק חמישי דתמיד סימן ג׳. ופי׳ ה״ר יהוסף ז״ל לעולם חולקת בדרום פי׳ כדי להראות שאפי׳ בשעת כניסתם הם רוויין לגאת ומה״ה אפי׳ בכניסתם הם חולקים בדרום כמו היולאים וכן מה שבעתה קבועה וחלוקה סתומה הוא מטעם זה כ ומר להראות כאילו כבר יצאה שכן היה דרך היולאים להיות מבעתן קבועה וחלוקה סתומה ע״כ:

סליק פירקא וסליקא לה מסכת סוכה, ובעה״י אשר לא נפל דבר אחד מכל דברו הטוב נתחיל מסכת יום טוב:

מסכת ביצה.

פרק א בש״א תאכל וכו׳. וא״ת אמאי לא תנא אוסרין ומתירין וכי היא אוסרין ומתירין ביומו ועוד וכו׳ וי״ל דאי הוה תני אוסרין ומתירין הייתי אומר שמה שמתירין היינו לעולם אבל באכילה אסורה והכי נמי אמרי׳ גבי נוי אחד שהביא דגים וכו׳ וא״ת לב״ה